

T.C.  
ANKARA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
KADIN ÇALIŞMALARI  
ANABİLİM DALI

**KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE KADIN**  
**SIĞINMAEVI ÖNLEMİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Seher AÇIKEL

Ankara-2009

T.C.  
ANKARA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
KADIN ÇALIŞMALARI  
ANABİLİM DALI

**KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE KADIN**  
**SIĞINMAEVİ ÖNLEMİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Seher AÇIKEL

Tez Danışmanı  
Doç. Dr. Alev ÖZKAZANÇ

Ankara-2009

T.C.  
ANKARA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
KADIN ÇALIŞMALARI  
ANABİLİM DALI

# KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE KADIN

## SIĞINMAEVİ ÖNLEMİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Alev ÖZKAZANÇ

Tez Jürisi Üyeleri

**Adı ve Soyadı**

**İmzası**

.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....

.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....

Tez Sınavı Tarihi .....

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ  
ANKARA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../200...)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin  
Adı ve Soyadı

.....

İmzası

.....

## İÇİNDEKİLER

|                                                                                                                              |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| İÇİNDEKİLER.....                                                                                                             | 1   |
| KISALTMALAR.....                                                                                                             | II  |
| GİRİŞ.....                                                                                                                   | 1   |
| 1. BÖLÜM: KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE KADIN<br>SİĞİNMAEVİ ÖNLEMİ VE SİĞİNMAEVLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....           | 4   |
| 1.1. Kadının İnsan Hakları İhlali Olarak Kadına Yönelik Şiddet.....                                                          | 4   |
| 1.1.1. Kadına Yönelik Şiddet Türleri.....                                                                                    | 8   |
| 1.1.2. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet.....                                                                                   | 10  |
| 1.2. Sığınmaevlerinin Tarihsel Gelişimi ve Kadın Hareketinin Etkisi.....                                                     | 17  |
| 1.2.1. Kadın Hareketinin Dünyadaki Gelişimi.....                                                                             | 17  |
| 1.2.2. Kadın Sığınmaevlerinin Ortaya Çıkışı.....                                                                             | 23  |
| 1.3. Sığınmaevlerinin İşleyiş Modelleri.....                                                                                 | 29  |
| 1.3.1. Bağımsız Sığınmaevleri.....                                                                                           | 31  |
| 1.3.2. Yarı Bağımsız Sığınmaevleri.....                                                                                      | 32  |
| 1.3.3. Resmi Kurumlara Bağlı Sığınmaevleri.....                                                                              | 34  |
| 1.4. Türkiye’de Kadın Sığınmaevlerinin Açılışı ve Kadın Hareketinin Etkisi.....                                              | 35  |
| 1.4.1. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Hareketi.....                                                               | 35  |
| 1.4.2. Kurumsallaşma Süreci ve Sığınmaevlerinin Açılışı.....                                                                 | 45  |
| 1.4.2.1 Resmi Kurumlar Tarafından Açılan İlk Sığınmaevleri.....                                                              | 51  |
| 1.4.2.2 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Örneği.....                                                                            | 55  |
| 1.4.2.3 Kadın Dayanışma Vakfı Altındağ Belediyesi İşbirliği Örneği.....                                                      | 57  |
| 2. BÖLÜM: KONUYA İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELER VE KADIN<br>SİĞİNMAEVLERİNİN ÇALIŞMA ŞARTLARI: TÜRKİYE’DEKİ MEVCUT<br>DURUM..... | 62  |
| 2.1. Konuya İlişkin Yasal Düzenlemeler.....                                                                                  | 62  |
| 2.1.1. Uluslararası Düzenlemeler.....                                                                                        | 63  |
| 2.1.2. Ulusal Düzenlemeler.....                                                                                              | 68  |
| 2.2. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelenin Etken Bir Aracı Olarak Sığınmaevi.....                                              | 80  |
| 2.2.1. Bağımsız Sığınmaevlerinin Önemi.....                                                                                  | 82  |
| 2.2.2. Devletin Yükümlülükleri.....                                                                                          | 84  |
| 2.3. Sığınmaevlerinin Çalışma Şartları.....                                                                                  | 87  |
| 2.3.1. Sığınmaevlerine Ulaşmada İlk Adım: Kadın Danışma Merkezleri.....                                                      | 87  |
| 2.3.2. Sığınmaevlerinin Çalışma Şartları.....                                                                                | 89  |
| 2.3.2.1. Çalışma İlkeleri.....                                                                                               | 89  |
| 2.3.2.2. Standartlar.....                                                                                                    | 94  |
| i. Sığınmaevlerinin Finansmanı.....                                                                                          | 95  |
| ii. Sığınmaevlerinde Sunulan Hizmetler.....                                                                                  | 97  |
| 2.4. Türkiye’deki Mevcut Durum.....                                                                                          | 99  |
| 2.5. Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....                                                                                        | 105 |
| SONUÇ.....                                                                                                                   | 111 |
| KAYNAKÇA.....                                                                                                                | 117 |
| ÖZET.....                                                                                                                    | 132 |
| ABSTRACT.....                                                                                                                | 132 |

## KISALTMALAR

|         |   |                                                              |
|---------|---|--------------------------------------------------------------|
| AB      | : | Avrupa Birliği.                                              |
| ABD     | : | Amerika Birleşik Devletleri.                                 |
| Anayasa | : | Türkiye Cumhuriyeti Anayasası                                |
| Bkz.    | : | Bakınız.                                                     |
| BM      | : | Birleşmiş Milletler.                                         |
| CEDAW   | : | Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi. |
| DKDK    | : | Bağır! Herkes Duysun Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası.      |
| Dp.     | : | Dipnot.                                                      |
| DPT     | : | Devlet Planlama Teşkilatı.                                   |
| KSGM    | : | Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.                 |
| s.      | : | Sayfa.                                                       |
| SHÇEK   | : | Devlet Bakanlığı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu.  |
| TCK     | : | Türk Ceza Kanunu.                                            |
| vd.     | : | Ve devamı.                                                   |
| vb.     | : | Ve bunun gibi.                                               |
| YAZKO   | : | Yazarlar ve Çevirmenler Yayın ve Üretim Kooperatifi.         |

## GİRİŞ

Dünya’da 1970’lerin başında, Türkiye’de ise 1980 sonrası dönemde yükselişe geçen kadın hareketi, kadınların kadın olmaktan kaynaklanan sorunlarını politika konusu yapmıştır. Kadınlar tarafından, kadın erkek arasındaki farklılıkların eşitsizliğin gerekçesi olarak gösterilmesine karşı çıkılmış, yerleşik kadınlık-erkeklik rolleri ve erkek egemen toplumsal yapı sorgulanmaya başlanmıştır. Özel alanda yaşanan fiziksel şiddet, taciz, tecavüz gibi konular, kamusal alanda tartışılmaya başlanmış; özellikle kutsal aile birliği içinde yaşanan şiddet, ezilme ve baskıya, kamusal görünürlük kazandırılmıştır.

Bu dönemde bilinç yükseltme grubu olarak adlandırılan küçük tartışma gruplarında, kadınlar kişisel deneyimlerini paylaşarak, bireysel gibi görünen deneyimlerinin aslında bireysel olmadığını, toplumun bir kesimi sürekli ezilirken diğer kesiminin sürekli ezen taraf olduğunu fark etmişlerdir. Kadın erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkisi, kadınlığı ve erkekliği kuran temel bir iktidar ilişkisi olarak ortaya çıkmıştır. Bu süreçte özel alanın sınırları içinde görünmez kılınan kadına yönelik şiddetin boyutları ve yaygınlığı, şiddete maruz kalan kadınlar ve çocukları için özel önlemler alınmasını gündeme getirmiştir.

Kadın sığınmaevi, kocaları ya da birlikte oldukları kişiler tarafından şiddete maruz kalan kadınlara, şiddetten uzakta güvenli bir ortam sağlama amacıyla ortaya çıkmıştır. Çaresizlik, yalıtılmışlık ve şiddete maruz kalan tek kadın olma duygusuyla başa çıkmada kadınlara destek olmak, kadınların kendi hayatları üzerinde bağımsız karar alma yetileri kazanarak güçlenmesini sağlamak kadın sığınmaevinin temel

amaçlarıdır. Sığınmaevleri; şiddete uğrayan kadınların yardımdan ve güvenlikten yoksun kalmaları, şiddetin yaşandığı ortam ve kişilerden uzaklaşma ihtiyacı ve devletin şiddete maruz kalan kadınların sorunlarına duyarsız kalmasının etkisiyle ortaya çıkmıştır.

1970'lerden itibaren gelişmiş ülkelerde, 1980'lerden sonra ise gelişmekte olan ülkelerde, kadın hareketinin baskısıyla, şiddete uğrayan kadınların ve çocuklarının sığınabilecekleri birçok kadinevi, sığınak ve danışma merkezi açılmaya başlamıştır. Bugüne gelindiğinde kadın sığınmaevleri, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve şiddete maruz kalan kadınların özel ihtiyaçlarının (hukuki ve psikolojik danışmanlık gibi) karşılanmasında, kurumsal bir hizmet olarak kabul edilmiş ve kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasında ve bu bağlamda kadın sığınmaevlerinin açılması ve desteklenmesinde uluslararası anlaşmalarla devletlere sorumluluk yüklenmiştir.

Türkiye'de 80'lerin başında ivme kazanan kadın hareketi, kadına yönelik aile içi şiddetin görünürlük kazanmasını sağlamış, kadın sığınmaevlerinin açılmasını ana hedef olarak belirlemiştir. 90'ların hemen başında sığınmaevleri resmi düzeyde de açılmaya başlamış ve bir sosyal hizmet kurumu olarak kabul edilmiştir. Fakat bugüne kadar ihtiyaçları karşılayacak düzeye, nicelik ve nitelik olarak ulaşamamıştır.

2008 yılında KSGM tarafında yürütülen “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile içi Şiddet Araştırması”<sup>1</sup> sonuçlarına göre, yaşamının herhangi bir döneminde, eşi veya birlikte

---

<sup>1</sup> Merkez İhale Biriminin Sözleşme Makamı olduğu araştırma, Avrupa Komisyonu'nun mali desteği ile, ICON Institute Public Sector Gmbh, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü ve BNB Danışmanlık Ltd. Şirketi konsorsiyumunca gerçekleştirilmiş ve KSGM tarafından yürütülmüştür (<http://www.ksgm.gov.tr/tdvaw/doc/aisozet.pdf>).

olduğu kişi(ler) tarafından fiziksel şiddete maruz kalan kadınların oranı yüzde 39'dur. Kadına yönelik aile içi şiddetin boyutları, kadınların neredeyse yaşam biçimi olarak şiddeti benimsemek zorunda kaldıklarını göstermektedir. Sorunun büyüklüğü karşısında kadın sığınmaevlerinin sayıca azlığı ve ilgili yasaların uygulanmayarak devletin yükümlölüklerini yerine getirmemesi bu çalışmanın hazırlanmasında etkili olmuştur.

Yukarıda yürütölen tartışmalar çerçevesinde ilk bölümde öncelikle kadına yönelik şiddet, bir insan hakları ihlali olarak incelenmeye çalışılacaktır. Arkasından kadına yönelik şiddetle mücadelede bir önlem olarak sığınmaevlerinin ortaya çıkışı ve kadın hareketinin sürece etkisi incelenecektir. Bu bağlamda dünyada ve Türkiye'de kadın hareketinin gelişimi ve kadın sığınmaevlerinin ortaya çıkışı tartışılacaktır.

İkinci bölümde öncelikle kadına yönelik şiddetle mücadelede kadın sığınmaevi önlemi ilgili uluslararası ve ulusal düzenlemeler doğrultusunda ve devletin yükümlölükleri bağlamında incelenecektir. Arkasından kadın sığınmaevlerinin çalışma şartlarını araştırmak üzere hizmet ilkeleri ve standartlara değinilerek, finansman sorunu incelenecektir. Son olarak Türkiye'deki mevcut durum ve sorunlar ortaya konmaya çalışılacaktır.

## **1. BÖLÜM: KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE KADIN SİĞİNMAEVİ ÖNLEMİ VE SİĞİNMAEVLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ**

### **1.1. Kadının İnsan Hakları İhlali Olarak Kadına Yönelik Şiddet**

Toplumsal cinsiyet kavramı, cinsiyetin “toplumsal” olarak kurulduğuna işaret eder. Kavram, cinsiyetin yalnızca biyolojik bir gerçeklik olmanın ötesinde, kadınlık ve erkekliğin toplumsal ilişkiler ağı içerisinde oluşturulduğuna ve yeniden üretildiğine vurgu yapar. Cinsiyetin içinde kurulduğu toplumsal ilişkiler ağı ise, erkeği üstün konumlandıran bir iktidar ilişkisine dayanmaktadır (Bora ve Üstün, 2005:13). Toplumsal cinsiyete dayalı iktidar ilişkisi, kadın ve erkek olmanın toplumsal bağlamını belirler. Kadın erkek eşitliğinin sağlanması, bu toplumsal bağlamın değiştirilmesi ve mevcut kadınlık ve erkeklik rollerinin dönüştürülmesi ile ilişkilidir.

Kadın ve erkek arasındaki eşitsiz ilişki, kadına yönelik şiddeti mümkün kılarken eşitsizliğin kurumsallaşmasına ve sürdürülmesine de aracılık eder. Millett’e (1973) göre, kadınları erkeklere hizmet etmeye ve bu hizmet etme rolünü kabul etmeye şartlandıran erkek egemen ideoloji, kadınları yerlerinde tutmak için zor kullanır. Kadına yönelik şiddet; psikolojik baskı, dayak, cinsel taciz, tecavüz, cinayet, fuhuş, pornografi gibi çok çeşitli biçimlerde görülmektedir. Feminist eleştiri, kadına yönelik şiddeti diğeri üzerinde egemenlik kuran bir grubun bu egemenliği sürdürmesinin politik bir aracı olarak analiz eder.

Bu bağlamda tecavüz, bir bireyin bir başkasına karşı uyguladığı keyfi bir şiddet hareketi değildir; güçlü bir sınıfın üyelerinin güçsüz bir sınıfın üyelerine karşı uyguladığı politik bir baskı altına alma eylemidir (Barbara Mehrhof ve Pamela Kearon, 1971:154). Feminist perspektiften pornografi, erkeklerin kadınlar üzerindeki iktidarını pekiştiren, yeniden üreten politik bir araç, zorla cinselliğin bir çeşidi, cinsel politikanın bir uygulaması ve bir toplumsal cinsiyet eşitsizliği kurumudur. Kadınların erkeklere tabi kılınmasına ve kadın kimliğinin bunun üzerinden tanımlanmasına aracılık eder (MacKinnon, 2003).

Kadınlara yönelik şiddet, erkeklerin kadınlar üzerindeki egemenliğine ve kadınlara yönelik ayrımcılığa sebep olan ve kadınların tam gelişimini engelleyen, kadınlar ve erkekler arasındaki tarihsel ve eşitsiz güç ilişkilerinin bir göstergesidir (BM, 1996:75). Bu anlamda toplumsal cinsiyet ilişkilerinin tarihsel, politik ve sosyal bağlamı içinde değerlendirilmeli ve incelenmelidir. Kadınlara yönelik şiddeti bireysel bir sorun ya da yolunda gitmeyen bir ilişki meselesi olarak değerlendirmek, kaçınılmaz olarak gerçekliğin gerisinde kalacak ve dolayısıyla değişim sağlamada başarılı olamayacaktır (Mor Çatı, 2007:15).

10 Aralık 1948 tarihinde BM Genel Kurulunca kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, herkesin ırk, renk, cinsiyet, dil, din vs. ayrımı gözetilmeksizin eşit olduklarını temel insan haklarından biri olarak kurala bağlar ve sözleşme ile ilan olunan hak ve özgürlüklerden herkesin eşit olarak yararlanma hakkı olduğunu kabul eder (m.2). 30 maddeden oluşan beyannamede temel insan hak ve özgürlükleri

düzenlenmiş, beyannameye aykırı tutumlar insan hakları ihlali olarak yasaklanmıştır. Kadın erkek eşitliği ise temel prensiplerdendir.

Buna karşın kadın ve erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkisine dayanan ve bu ilişkinin sürdürülmesinde işlev gören, erkeklerin kadınlara sistematik olarak uyguladıkları şiddet, çoğunlukla bir insan hakkı ihlali olarak görülmemektedir. Kamuoyunda, örneğin din temelli ya da etnik kökene dayalı olarak diğeri üzerinde egemenlik kurmuş bir grubun uyguladığı baskı ve şiddet, insan hakları ihlali olarak görülür ve sonlandırılması yönünde baskı kurulur. Erkekler ve kadınlar arasında yaşanan ve diğeri üzerinde egemenlik kuran bir cinsin uyguladığı sistematik şiddet ise, özellikle aile içinde yaşandığında, hem toplum hem devlet tarafından eşler arasında çözülmesi gereken özel bir mesele olarak değerlendirilir (İlkkaracan ve Gülçür, 1996:21). Psikolojik baskı, dayak, ya da cinsel taciz veya tecavüze uğrama tehdidi, bir sosyal denetim mekanizması olarak işlev görmeye devam eder.

Feminist perspektiften kadına yönelik şiddet; zoraki kuvvet veya baskıyı içeren ve hiyerarşik toplumsal cinsiyet ilişkilerini daimi hale getirmeyi, sürdürmeyi amaçlayan her türlü davranış olarak tanımlanır (İlkkaracan ve Gülçür, 1996:22).

Kadına yönelik şiddet ilk olarak Viyana’da düzenlenen BM Dünya İnsan Hakları Konferansı’nca insan hakları ihlali olarak tanınmıştır. Konferans kadına yönelik şiddeti, kadınların fiziksel bütünlüğünü, bireysel özgürlüklerini ve temel haklarını tehdit eden davranışlar olarak tanımlamıştır (Arın, 1998:201).

Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin 1992 tarihli 19 sayılı Genel Tavsiye kararında kadına yönelik şiddet, kadınların erkeklerle eşit hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını engelleyen bir ayrımcılık türü olarak tanımlanmıştır. Bu karar 1993'te BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi'ne de temel teşkil etmiştir (Altınay ve Arat, 2008:11). Söz konusu bildirgede kadına yönelik şiddet, “ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veren ya da verebilecek olan, toplumsal cinsiyete dayalı bir eylem, uygulama ya da bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma” olarak tanımlanmıştır (m. 1). Bu tanım kısıtlayıcı olmayıp, aile ya da toplum içinde meydana gelen fiziksel, psikolojik şiddet, cinsel taciz, tecavüz, evdeki kız çocuklarının cinsel istismarı, çeyizle bağlantılı şiddet, evlilikte tecavüz, kadınların zararına olan kadın sünneti gibi geleneksel uygulamalar, birlikte olunan kişi tarafından uygulanan şiddet, seks işçiliğine zorlama ve nerede olursa olsun devletin yürüttüğü ya da göz yumduğu fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddeti vs. de kapsamaktadır (m. 2).

4-15 Eylül tarihleri arasında Pekin'de düzenlenen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı sonucunda kabul edilen Pekin Eylem Platformu'nda, kadına yönelik şiddetin; eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerine ulaşılmasını engellediği ve kadınların insan haklarını ve temel özgürlüklerini kullanmalarını engellediği, bozduğu ve değersiz hale getirdiği vurgulanmıştır. Pekin Eylem Platformu'nda Bildirge'de yapılan tanım yinelenerek, kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda devletin görev ve sorumlukları olduğu belirtilmiştir (KSGM, 2003: 239 vd.).

Kadına yönelik şiddetin uluslararası metinlerde kadının insan hakları ihlali olarak tanınmasına ve engellenmesinde devlete sorumluluk yüklenmesine karşın, ileride değinileceği üzere istatistikler, tüm dünya genelinde kadınların yoğun olarak şiddete maruz kaldıklarını göstermektedir. Her gelir ve öğrenim düzeyinden, her yaşta, evli, bekar ya da boşanmış kadınlar şiddete maruz kalabilmektedir (KSGM, 2008:15). Kadınların maruz kaldığı şiddet, fiziksel davranışlardan ibaret değildir. Kadına yönelik şiddet fiziksel olmayan biçimler alabilir.

### **1.1.1. Kadına Yönelik Şiddet Türleri**

Kadına yönelik şiddet türleri fiziksel, cinsel, sözel, ekonomik ve psikolojik ve sosyal şiddet olarak sınıflandırılmaktadır.

Fiziksel şiddet; tokat atma, yumruklama, tekmeleme, yere ya da duvara fırlatma, kadının bedeninde sigara söndürme, saç yolma, saçından sürüklenme, ısırma, tükürme, boğma, yakma, bir alet kullanarak dövme (sopa, demir vs.), silahla yaralama, eşyaları kırıp dökme, duvara tabak, şişe vb. fırlatma gibi çeşitli biçimler alabilmektedir.

Cinsel şiddet; cinsel ilişkiye zorlama, cinsel ilişki sırasında istenmeyen davranışlarda bulunmaya zorlama, herhangi bir cisimle kadının cinsel organına saldırıda bulunma, fuhuşa zorlama, ensest ilişkiye kalkışma ya da gerçekleştirme tecavüz etme vb. biçimlerde görülmektedir.

Sözel şiddet; aşağılayıcı sözler söyleme, zaaflarıyla alay etme, aşırı genellemeler yapma (sen hep böylesin gibi), suçlama, küfür etme, küçük düşürme, hakaret etme, bağırma, korkutma, kadının özgüvenini yitirmesine neden olma, tehdit etme vb. suretiyle gerçekleşmekte ve kadının baskı altına alınarak sindirilmesine neden olmaktadır.

Ekonomik şiddet; kadının çalışmasına izin vermeme, çalışan kadının kazandığı paraya el koyma, ev giderleri için yeterli para vermeme, kadının mal/mülkünü kontrol etme, evin giderlerini karşılamama vb. hallerinde söz konusudur. Kadın yoksulluğu kavramı bu kapsamda değerlendirilir. Yüksek gelir düzeyine sahip bir ailede, gelirin kontrolü erkekte olduğundan kadın parasız bırakılabilmektedir.

Psikolojik ve sosyal şiddet (duygusal şiddet); kadınla doğrudan iletişimi kesmek, onunla konuşmamak, kadının kendisini ifade etmesini, görüş ve düşüncelerini açıklamasını engellemek, kadının sosyal hayatını katı kurallarla sınırlama, sürekli eleştirmek, çevresiyle bağlarını koparmak, kadın için önem taşıyan kişi veya eşyalara zarar vermekle ya da kadından uzaklaştırmakla tehdit etmek (özellikle çocuklarını göstermemekle tehdit etme), kadının ailesiyle ya da arkadaşlarıyla görüşmesine engel olmak, aldatmak, aşağılama, vb. gibi çok çeşitli şekillerde uygulanabilmekte ve kadınların ruhsal olarak sindirilmesi ve güçsüz bırakılmasına neden olmaktadır.

Kadınlar çoğu kez şiddet türlerinin birden fazlasına maruz kalmaktadır. Fiziksel şiddete uğrayan kadınlar çoğunlukla cinsel şiddete de uğramakta, buna küfür, tehdit, aşağılama da eklenmektedir. Kadına yönelik şiddet, bütün türleriyle en yaygın olarak

aile içinde yaşanmakta ancak ailenin kutsallığı ve mahremiyeti içinde dile getirilmemektedir.

### **1.1.2. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**

Aile içi şiddet, kendini aile olarak tanımlamış bir grup içerisinde, zorlamak, aşağılamak, cezalandırmak, güç göstermek, öfke, gerginlik boşaltmak amacıyla bir bireyden diğerine yöneltilen her türlü davranış olarak tanımlanır. Aile içi şiddet; yetişkinler arası (karşı cinsler veya aynı cinsler arasında), yetişkinlerden çocuklara yönelik ve çocuklardan yetişkinlere yönelik olarak görülebilmektedir (Y. Güneri, 1996:87). Teorik olarak aile içi şiddet, aile bireylerinden herhangi biri tarafından diğerine uygulanabilir. Ancak pek çok ülkede aile içinde, kadınların erkekler tarafından şiddete maruz bırakıldığı bilinmektedir. Ayrıca fiziksel, cinsel, duygusal şiddeti de içeren çok çeşitli şiddet ve baskı formunun aile içinde hem gençler hem de yaşlılar üzerinde uygulandığı da bilinmektedir (Dobash ve Dobash, 1992:2). Yapılan araştırmalar, eşler arası şiddet vakalarının yüzde 90'ından fazlasında, kadınların şiddete maruz kaldığını göstermektedir (İlkkaracan ve Gülçür, 1996: 22-23).

Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2002 yılında 10 ülkede<sup>2</sup> 24.000 kadın ile görüşülerek yapılan bir araştırmaya göre, eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalan kadınların oranı yüzde 13-61, cinsel şiddete uğrayan kadınların oranı yüzde 6-59, duygusal şiddete maruz kalanların oranı yüzde 20-75 aralığında değişmektedir. Söz konusu araştırma sonuçlarına göre, araştırmaya katılan kadınlardan yüzde

---

<sup>2</sup> Bu ülkeler arasında; Bangladeş, Etiyopya, Japonya, Brezilya, Peru, Namibya, Samoa Ada Grubu, Sırbistan, Karadağ, Tayland Ve Tanzanya Yer Almaktadır.

47'sinin ilk cinsel deneyimleri zorla olmuştur. Yapılan bir diğer araştırmaya göre, ABD'de her 15 saniyede bir kadın, genellikle kocası/partneri tarafından dövülmektedir (KSGM, 2008:15).

Türkiye'de de kadına yönelik şiddet çok yaygındır. 2007 yılında Altınay ve Arat tarafından Türkiye nüfusunu temsilen oluşturulan örneklem üzerinden yapılan araştırma sonuçlarına göre, araştırmaya katılan kadınlardan yüzde 34'ü eşleri tarafından en az bir kez fiziksel şiddete uğramıştır. Araştırmanın kapsamı, kadınlara eşleri tarafından uygulanan şiddet ile sınırlandırıldığından, görüşme yapılan kadınlar o sırada evli olan ya da daha önce evlenmiş kadınlar olarak belirlenmiştir. Buna göre şu anda evli oldukları eşlerinden fiziksel şiddet görmemiş olmakla birlikte, önceki evliliklerinde eşlerinden şiddet görenlerin oranı binde dokuz olarak tespit edilmiştir. Bu oranla birlikte en az bir kez eşleri tarafından fiziksel şiddete uğrayan kadınların oranı yüzde 35,1'e yükselmektedir. Görüşülen kadınlardan yüzde 14'ü en az bir kez istemediği zamanlarda cinsel ilişkiye zorlandığını ifade etmiştir. Cinsel şiddete uğradığını söyleyenlerin yüzde 67'si aynı zamanda fiziksel şiddete de maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Kadınların yüzde 29'u ise ekonomik şiddete maruz kalmaktadır (Altınay ve Arat, 2008:78 vd.).

2008 yılında KSGM tarafında yürütülen "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile içi Şiddet Araştırması" sonuçlarına göre, yaşamının herhangi bir döneminde, eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından fiziksel şiddete maruz kalan kadınların oranı yüzde 39'dur. Sonuçlara göre, Türkiye genelinde evlenmiş kadınların yüzde 15'i, cinsel şiddet içeren davranışlardan bir veya birkaçına hayatlarının herhangi bir döneminde

maruz kalmıştır. Fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların oranı ise yüzde 42'dir. Duygusal şiddete uğrayan kadınların oranı ise yüzde 44'tür. Araştırmaya katılan kadınların yüzde 37'sinin çalışmasına eşi ya da birlikte olduğu kişi tarafından engel olunmuştur. Araştırmanın önemli sonuçlarından biri de eşi veya birlikte yaşadığı kişi tarafından fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan kadınların yüzde 49'unun, yaşadıkları şiddeti kimseye anlatmadıklarını göstermektedir (KSGM, 2009:7 vd.). Benzer şekilde Altınay ve Arat tarafından gerçekleştirilen araştırmada da şiddete uğrayan kadınların neredeyse yarısı, bu durumdan daha önce kimseye bahsetmemiştir (Altınay ve Arat, 2008:80).

Mor Çatı tarafından gerçekleştirilen, 1990-1995 yılları arasında vakıfa başvuran 1000'e yakın kadın ve çocukla yapılan görüşmelerin değerlendirmesini içeren araştırmaya göre, aile içi şiddete maruz kalan kadınlar başvuruların ana grubunu oluşturuyor. En yaygın fiziksel şiddet türü ise dayak. Resmi ya da imam nikahlı olan, kuması olan, beraber olduğu kişi ile birlikte yaşayan ya da boşandığı erkekle birlikte yaşayan kadınlar, birlikte oldukları erkeğin şiddetine maruz kalmışlardır. Boşandığı ve ayrı yaşadığı halde eski kocasından şiddet gören kadınlar da başvuranlar arasında yer almıştır (Mor Çatı, 1996:7). Şiddet gören kadınların tanıklıklarına dayanan araştırmalar, kadınların çok büyük oranda, hayatlarının herhangi bir döneminde, bir kez şiddete maruz kaldığı gösterir. Ancak daha çarpıcı olan, kadınların önemli bir kısmının evlilikleri süresince şiddete maruz kaldığı gerçeğidir. Aile içinde baba ya da erkek kardeşin şiddetine maruz kalan ve çoğu zaman bu şiddet ortamından

uzaklaşmak üzere evlilik yapan kadınlar, evlendiklerinde de kocaları tarafından şiddete uğramaktadırlar<sup>3</sup>.

Yapılan araştırmaların sonuçlarına göre, aile içi şiddet hem çok yaygın hem de süreklilik gösterebiliyor. Buna karşın eşlerinden ya da birlikte oldukları kişilerden şiddet gören kadınların neredeyse yarısı bu durumu kimseyle paylaşmıyor. Ailenin bütünlüğü ve mahremiyetine ilişkin toplumsal yargı ve tutumlar, kadınları sessizliğe itiyor. Böylelikle, aile kurumu, şiddetin de kurumsallaştığı bir ortama dönüşebiliyor.

1987 yılında yürütülen Dayağa Karşı Kadın Dayanışması Kampanyası ile başlayan süreçte, kadın hareketi, kadına yönelik aile içi şiddetin görünür kılınmasını sağlamak üzere mücadele vermiştir. Kocanın karısı üzerinde uyguladığı şiddet, özel bir aile meselesi olmaktan öte politik bir sorun olarak gündeme taşınmıştır. Bu dönemde, aile içinde erkek iktidarını pekiştiren ve sürdürülmesini sağlayan aile içi şiddete kamusal görünürlük kazandırılmıştır.

Emerson Dobash ve Russell Dobash tarafından yapılan araştırmaya göre; erkeklerin kadınları başkalarıyla paylaşmak istememesi ve kıskançlığı, kadınların ev ve ailedeki görevlerine ilişkin erkeklerin beklentileri, erkeklerin kendi kadınlarını yaptıkları yanlışlardan ötürü cezalandırabilme hakları olduğu inancı, erkeklerin otorite kurma ve sürdürme pozisyonlarının önemi, şiddet ataklarının dört ana nedenini

---

<sup>3</sup> Bu yöndeki araştırmalar için bakınız; “Bağır Herkes Duysun Dayağa Karşı Kadın Dayanışması Kampanyası, Hazırlayanlar: Banu Parker vd., Kadın Çevresi Yayınları, İstanbul, 1998; Bora, Aksu, Üstün, İlknur, “Sıcak Aile Ortamı Demokratikleşme Sürecinde Kadınlar ve Erkekler”, Tesev Yayınları, İstanbul, 2005; Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, “Evdeki Terör Kadına Yönelik Şiddet”, Mor Çatı Yayınları, İstanbul, 1996 ve “Şiddete Karşı Anlatılar Ayakta Kalma ve Dayanışma Deneyimleri”, Hazırlayanlar: Meltem Ahıska Vd., Mor Çatı Yayınları, İstanbul, 2008.

oluşturmaktadır (Dobash ve Dobash, 1992:4). Bu sonuçlar, kadına yönelik aile içi şiddet ile toplumsal cinsiyete dayalı iktidar ilişkisi ve rol dağılımı arasındaki bağlantıyı göstermektedir. Erkeklerin toplumsal kadınlık rollerine dayalı beklentileri, aile içi iş bölümünü de yansıtmaktadır. Aile içi iş bölümü, belirli iş tiplerinin ev içi, ücretsiz ve genellikle kadınlara ait, diğer işlerin ise kamusal, ücretli ve genellikle erkeklere ait olarak kurulduğu bir iş bölümüdür. Bu iş bölümü kadının yeri ile ilgili görüşü de yansıtır. Aile içinde kadının yerini tanımlayan unsur ise, ailenin işleyiş biçimini belirleyen erkek iktidarındır. Aile üzerine farklı ülkelerde yapılan araştırmalar, gençleri yaşlılara ve kadınları erkeklere tabi kılan ataerkil örüntüyü ve onu destekleyen erkek otorite ideolojilerini ortaya koymaktadır (W. Connell, 1998:169-170). Aile içinde kurulan ve yeniden üretilen erkek iktidarı, içinde bulunulan erkek egemen toplumsal yapı ile desteklenmektedir.

Aile içi şiddeti üreten etmenler, yalnızca ailenin iç yapısından değil, toplumun; toplumsal, hukuksal, ekonomik, geleneksel, siyasal ve eğitimsel yapısı içerisinde, kadını ayrımcılığa uğratan ve onu erkeğe bağımlı kılan mekanizmaların tümünden beslenmektedir. Toplumun erkek egemen yapısından kaynaklanan ve yasalarla desteklenen erkeğin kadına göre üstün konumu ve kadının erkeğe hizmet etmesinin ve aile içi kararlarda kadından daha fazla söz sahibi olmasının “doğal” görülmesi, şiddeti besleyen diğer unsurlardır (İlkkaracan ve Gülçür, 1996: 25). Altınay ve Arat tarafından yapılan araştırma sonuçları, kadınların ev içi ilişkilerdeki eşitlik taleplerine karşın yoğun bir koca denetimi altında olduklarını göstermiştir. Kadınların alışverişe çıkmaktan aileleriyle görüşmelerine kadar pek çok hareketi kocanın iznine tabidir. Evli kadınlar, kendi hayatlarını yönlendirmek ve kendi

kararlarını almak konusunda çok dar bir alanda hareket etmektedirler (Altınay ve Arat, 2008:77).

Erkek egemen ideoloji, özel alan ve ailenin mahremiyeti söylemi üzerinden aile içinde kadına yönelik şiddeti bir yandan görünmez kılarken, diğer yandan da şiddetin meşru ve haklı görülmesine neden olmaktadır. Şiddete uğrayan kadınlarda bir kusur aranması ya da şiddet uygulayan kişinin çoğunlukla ceza görmemesi bu durumu yansıtmaktadır. Kadına yönelik aile içi şiddet, “yuvanın yıkılmasını” gerektirecek bir neden olarak görülmemektedir.

Şiddete karşı koymaya çalışan ya da şiddet ortamından uzaklaşmaya çalışan kadınlar, çoğunlukla ailelerinden ya da komşularından yardım görmemektedir. Maruz kaldıkları şiddeti açıklama cesareti gösteren ve şikayette bulunan kadınlar ise, devletin ve adli makamların ilgisizliği ile karşılaşmışlardır. Bugün de büyük ölçüde devam ettiği üzere devlet, aile içi şiddetin cezalandırılmasında yeterli çabayı göstermemektedir. Yasal olarak bir çok düzenlemede kadın erkek eşitliği sağlanmış olsa da, uygulamada eşitsizlik ve ayrımcılık varlığını sürdürmektedir. Mevcut eşitsiz yapı, kadınların özgürleşmesini engellemekte ve onları şiddet içeren ilişkiler içinde yaşamaya zorlamaktadır (Mor Çatı, 2007:16).

Kadınların dışardan yardım arama ya da şiddet uygulayan eşlerini terk etme kararlarını gözden geçirmeleriyle ilgili olarak toplumsal ve kültürel unsurların çok önemli bir etken olduğunu yapılan araştırmalar ortaya koymaktadır. Kadınları eş ve anne olarak aile içinde konumlandıran erkek egemen toplumsal yapı, evliliğin

yürütülmesi sorumluluğunu kadına yükler. Bozulan evliliklerde kadının hatası sorgulanır. Biten bir evlilikte kadının suçlanacak olması kadınların şiddete katlanmasına ve uzun süre yardım aramamasına neden olabilmektedir (Mor Çatı, 2007:21). Araştırmalar, şiddete maruz kalan kadınların yaşadıkları şiddeti durduramadıklarında veya şiddet ortamından uzaklaşamadıklarında çaresizlik duygusu yaşadıklarını, uzun süre şiddete maruz kaldıklarında ise bu duygunun kronikleştiğini göstermektedir (KSGM, 2008:16). Şiddete uğrayan kadınların daha yüksek oranda kaygı, depresyon, güvensizlik, intihar girişimleri, alkolizm, kabus görme, sürekli tetikte olma ve bedensel semptomlar üretme gibi travma sonrası strese bağlı psikolojik rahatsızlıklar yaşadıkları görülmektedir (İlkkaracan ve Gülçür, 1996:32). Şiddete uğramak ve sürekli şiddete uğrama tehdidi altında yaşamak, kadınların kendilerine olan güvenlerini ve kendi hayatları hakkında bağımsız karar verme yetilerini yok etmektedir. Bu anlamda şiddete maruz kalan kadınların şiddet ortamından uzaklaşarak çaresizlik duygusundan kurtulabilmeleri, kendi kararlarını verebilmeleri ve yeni bir hayat kurabilmeleri için güçlenmelerinde, ilerleyen bölümlerde detaylı olarak inceleneceği üzere feminist ilkeler gözetilerek bağımsız işletilen sığınmaevlerinin varlığı ve yaygınlığı önemlidir. Bu bağlamda kadın sığınmaevlerinin tarihsel gelişiminde ve işleyiş modellerinin belirlenmesinde, kadın hareketinin etkisi ve rolü önem kazanmaktadır.

## **1.2. Sığınmaevlerinin Tarihsel Gelişimi ve Kadın Hareketinin Etkisi**

### **1.2.1. Kadın Hareketinin Dünyadaki Gelişimi**

Modern dünyanın en önemli ahlaki düşüncelerinden biri, her bireyin doğuştan gelen ‘doğal’ haklara sahip olması fikridir. Aydınlanmacı düşüncenin ürünü olan doğal haklar doktrini, insanların devredilemez ve vazgeçilemez temel haklara sahip olduğu ve otoritelerin müdahale edemeyeceği düşüncesine dayanır (Donovan, 2005:16). Bu düşünce Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi (1776) ve Fransa İnsan Hakları Bildirgesi’nin önemli noktalarıdır. Aydınlanma düşüncesi akılcıdır. Buna göre bireyler doğuştan akli yeteneğe sahiptir ve evren akıl ile anlaşılabilen kurallarla düzenlenir. Akıl aracılığıyla yönetilen kamusal dünya ile diğer tarafta akıl-dışı olarak nitelendirilen duygusal ilişkilerin, ahlaki yargıların yer aldığı marjinal dünya arasında bir ayrım vardır (Donovan, 2005:18-19).

Klasik liberal kuramın bir ürünü olarak, hayatın bir kamusal bir de özel yönü olduğu fikri, onyedinci yüzyıldan bu yana batılı siyasal düşüncede merkezi bir yerde durmaktadır. Bu düşünceye göre kamusal ve özel ikiliği, esas olarak devletin alanı/toplumun alanı ve ev alanı/ev dışı alan ayrımlarına tekabül eder. Her iki durumda da devlet kamusal, aile, ev ve mahrem hayat özel sayılır. İki ayrı alanın varlığı kabul edildiğinde, bu alanları düzenleyen ayrı kurallar dizisinin ve iki ayrı iktidar biçimi ve iktidar odağının olduğu da kabul edilir. Babanın iktidar odağı olduğu özel alanda, duyguların ve eşitsiz ilişkilerin alanı olarak doğal yasal geçerli

iken, devletin iktidar odağı olduğu kamusal alanda ise adaletin, rasyonalitenin, eşitliğin alanı olarak insanların yaptığı yasalar geçerlidir (Bora; 1998:63-64).

Liberal kuramın söylemine göre, devlet doğuştan gelen ‘doğal’ haklara sahip eşit ve özgür bireyler arası bir sözleşme ile kurulur. Liberal ve demokratik burjuva devrimi, eşitler arası sözleşmelere dayanan bir toplum düzeni söylemine dayanır. Burjuva toplumunun yaşamını düzenleyen kurallar; temel insan hakları olarak yasal düzenlemelere konu olan özel mülkiyet hakkı, özgür bireyler olarak sözleşme yapma hakkı, adil yargılanma hakkı ve vergi verme olarak belirmiştir. Liberal kurama göre, toplum sözleşmesi ile üyelerin her birinin canını, malını bütün ortak güçle savunup koruyan bir toplum biçimi içinde her bireyin hem herkesle birleştiği hem de eskisi kadar özgür olduğu bir toplum düzeni hedeflenir (Rousseau, 1999:25). Bireyler kendi çıkarlarını gerçekleştirmek için toplumun çıkarlarını gözeterek, toplum düzenini sürdürmek ve sözleşmeye dayanan özgürlüklerini korumak üzere, doğal özgürlüklerinden feragat ederler. Bu noktada toplum sözleşmesini kuran eşit ve özgür bireylerin kimler olduğu sorusu önem kazanmaktadır.

Kadınlar, akıl dışılığı, eşitsizliğin ve duygusallığın alanı olan özel alanda-ev alanında konumlandırılarak toplumun kurucu unsurları arasında görülmemiştir. Eşit ve özgür birey olma, akıl ve iradeye sahip olma ve eylem kapasitesinin olmasının yanı sıra, özellikle mülk sahipliği ile ilişkilendirilmiştir. Buna göre, hayatları, servetleri ve mülklerinin korunması için toplumsal sözleşme yapan bireyler, hane halkının efendisi olan erkeklerdir. Amerika Birleşik Devletleri Temel Haklar Bildirgesinde anılan kişiler ‘her biri kendi ataerkil alanını kuran ailelerin erkek

efendileridir (Donovan, 2005:22). Kadınlar, mülk sahibi ve hane reisi olmayan genç erkekler ve çocuklar, bu sözleşmenin tarafı değildir. Liberal kuram kadını erkeğin koruması altında aile içinde konumlandırmıştır. Korumacı yaklaşım akılcı erkeğin, duygusal dünyanın özellikleri ile özdeşleştirilen kadın üzerinde tasarruf hakkı olduğu varsayımını örtülü olarak içerirken, ailenin kurucu ilkesi olarak erkeğin iktidarı söylemini yeniden üretmiştir. Bu dönemde, eşit ve özgür bireylerin taraf olduğu toplum sözleşmesine karşılık, kadının kocasına itaat etmesini öngören evlilik sözleşmesi ile kadınların vatandaşlık hakları kocaya bağlanmış ve kadının aile içinde “medeni ölümü” gerçekleşmiştir. ondokuzuncu yüzyılda batılı feministler, kadının “medeni ölümü” ile ekonomik ve siyasal görevlerden dışlanmışlığı karşısında mücadele vermiştir (Michel, 1993:68).

Doğal haklar geleneğinden gelen feminist kuramcılar, kadınların birer vatandaş olarak erkekler ile aynı temel haklara sahip birer insan oldukları önermesine dayanır (Donovan, 2005:23). Nitekim 1791 tarihinde Olumpe De Gouges, “Kadının ve Kadın Yurttaşların Hakları Bildirgesi” başlıklı metinde Fransız Haklar Bildirgesi’ni kadınlar üzerinden yeniden yazmış ve kadınların özgür doğduklarını ve erkeklerle eşit olduklarını vurgulamıştır (Walters, 2005:54). Benzer şekilde Elizabeth Candy Stanton tarafından kaleme alınan 1848 tarihli “Duygular Bildirgesi (Declaration of Sentiments)” Bağımsızlık Bildirisinin kadınlara uyarlanmış halidir (Donovan, 2005:23-24). Bu bağlamda ilk feminist söylemin demokratik devrimin değerlerini kabul eden ancak sınırlılıklarını reddederek ilerletmeye çalışan bir söylem olduğu ifade edilebilir.

Birinci dalga olarak da adlandırılan doğal haklar geleneğinden gelen feministler, Aydınlanma'nın birey tanımına kendilerini dahil etmeye çalışmışlardır. Akla olan inanç, kadın erkeğin ontolojik olarak benzer olduklarına inanç, eğitime olan inanç, bireyin bağımsızlığı fikri, oy hakkı ve doğal haklar konusundaki tutumları, temel atıf noktalarıdır (Phillips'den aktaran Yılmaz, 2006:20). Birinci dalga kadın hareketi erken döneminde medeni haklar, 1870'lerden itibaren ise dar anlamda siyasi haklar ve temel olarak oy hakkı üzerinden yürütülmüştür. Birinci dalga-liberal feminist akım, kadınların cinsiyetlerinden dolayı ayrımcılığa uğradıklarını kabul eder fakat cinsler arası ilişkileri bir güç ilişkisi olarak analiz etmez (Ramazanoğlu, 1998:29).

1960'lı yıllarının sonlarında ve 1970'li yılların başlarında yükselişe geçen ikinci dalga feminist akım ise kadınlar ve erkekler arasındaki ilişkiyi politik yönden sorunlu olarak görerek, doğrudan bu konuya odaklanmıştır. Bu perspektiften cinsellik ve yeniden üretimin politika konusu edilmesi, kadınların politik bilinçlerinde dönüşümler sağlamıştır (Ramazanoğlu, 1998:31). Birinci dalga hareketin aynışmaya varan eşitlik söylemine karşın, yeni dalga feminist hareket farklılık söylemi üzerinden yürütülmüştür. Kadınların temelde erkeklerden farklı olduklarını, farklı kültürlere ve üsluplara sahip olduklarını vurgulayan hareketin diğer önemli tezleri; kadınların kendi kişisel “öznellik” sorunlarının diğer toplumsal sorunlarla eşit öneme ve meşruiyete sahip olduğu, erkek egemenliğinin kadınlara hükmetmenin toplumdaki baskının kökeni olduğu, kişisel olanın politik olduğu ve erkek egemenliğinin kadınları baskı altına almanın kökeninde yer aldığı önermeleridir (Donovan, 2005:268).

Erkek egemenliğini iktidar ilişkilerinin kökenine yerleştiren ve “bütün baskıların ilk ve özgün modeli olarak” gören bu yaklaşım, kişisel deneyimlerimizi öznel ve kişiye özgü olmaktan çıkaran bir bakışı da beraberinde getirmektedir. Toplumsal ilişkiler ağı içerisinde oluşturulan kadınlık ve erkeklik rollerinin “doğallığı” bu perspektiften bakıldığında masumiyetini kaybeder. Özel alanda yaşanan ve kişisel olarak nitelendirilen sorunların bütünlüklü bir toplumsal egemenlik sisteminin yüzleri olarak değerlendirilmesi ve salt kişisel, duygusal psikolojik ve giderek doğal gibi görünen şeylerin yeniden adlandırılması; erkek egemenliği ve erkek baskısı ile bir arada yeniden kavramsallaştırılarak doğallıktan arındırılmasını sağlar (A. Savran, 2004:97).

Erkek egemenliğinin sorgulanması, kişisel olarak değerlendirilen pek çok deneyimin bir çok kadın tarafından paylaşıldığının fark edilmesi ve bu deneyimler arasındaki sürekliliklerin ve bağlantıların su yüzüne çıkarılması, ikinci dalga feminist hareket içerisinde örgütlenen küçük gruplar tarafından sağlanmıştır. Bu gruplar bilinç yükseltme grupları olarak adlandırılmıştır.

1969 tarihli yazısında Carol Hanisch, içinde yer aldığı gruplardaki (New York Grubu ve Gainesville Grubu) deneyimlerden yola çıkarak bilinç yükseltme yöntemini anlatır. Hanisch grup oturumlarında, grupta yer alan kadınların acil kişisel sorunlarını çözmek için çok çaba harcamadıklarını belirtir. İzlenen yol, birinci adımda gruba söz gelimi çocuk sahibi olmayı isteyip istemedikler ya da kız mı erkek mi çocuk istedikleri gibi soruların yöneltilmesi ve her bir üyenin kendi kişisel deneyimleri üzerinden bu sorulara yanıt vermesidir. İkinci adımda ise toplantının sonunda

konusulanların özetlenmesine, genelleştirilmesine ve bunlar arası bağlantıların kurulmasına çalışılır. Hanisch, bu oturumların bir politik hareket şekli olduğunu düşünmektedir. Oturumlara katılmasının nedeni kişisel problemleri hakkında konuşmaya ihtiyaç duyması ya da konuşmak istemesi değildir. Bu gruplar içerisinde kişisel problemlerin politik problemler olduğunu ve bu noktada kişisel çözümlerin olmadığını fark ettiklerini belirtir. Ortak bir çözüm için yalnızca ortak bir hareket vardır. Ayrıca grup deneyiminin, o güne kadar tüm okuduklarının, bütün politik tartışmalarının kendisine katmadığı bir politik anlayış kazandırdığını ifade eder. Bu nedenle gruplara “politik terapi” demeyi yeğler. Gruplarda kadınlar “başarısızlıklarından” ötürü kendilerini suçlamaktan kurtulmaktadırlar ve ilk kez kendi hayatları için düşündüklerini hissederekler<sup>4</sup>.

Kişisel olanın politikliği tezi, kadınları baskı altına almanın bir aracı olarak evlilik kurumunun sorgulanmasını ve kadına yönelik aile içi şiddetin evin alanının dışına çıkarılmasını sağlamıştır. Tecavüz ve erkek şiddetinin diğer biçimleri, kamusal politik olaylara dönüştürülmüştür (Ramazanoğlu, 1998:31). Bu bağlamda, cinsel baskı ve kadına yönelik şiddetle mücadelenin etkili bir aracı olarak kadınların sığınacakları evlerin ve telefonla yardım isteyebilecekleri ağların kurulması gündeme gelmiştir (Michel, 1993:92).

---

<sup>4</sup> 1967 ve 1968’de oluşturulan New York Radikal Feminist Grupları tarafından yayınlanan İkinci Yılın Notları: 1970’te Kadınların Kurtuluşu (Notes From The Second Year: Women’s Liberation in 1970) içerisindeki Carol Hanisch’in makalesi “Kişisel Olan Politikdir” (The Personal is Political)’den alınmıştır (<http://scholar.alexanderstreet.com/pages/viewpage.action?pageId=2259>).

### 1.2.2. Kadın Sığınmaevlerinin Ortaya Çıkışı

1960 sonrası feminist hareketin güçlenmesinde önemli rol oynayan bilinç yükseltme gruplarında kadınlar, bireysel gibi görünen deneyimlerinin aslında bireysel olmadığını, toplumun bir kesimi sürekli ezilirken diğer kesiminin sürekli ezen taraf olduğunu dile getirdiler. “Hep birileri bulaşık yıkarken diğerleri gazete okuyup televizyon seyrediyor, hep birileri vururken diğerleri dayak yiyor. Kısacası ortada birden çok insanın paylaştığı toplumsal bir sorun var” (Bağır! Herkes Duysun Dayığa Karşı Dayanışma Kampanyası-DKDK, 1988:23). Bireysel durumdan çıkarak toplumsal bağlama oturan bu sorun, erkekler ve kadınlar arasındaki sistematik iktidar ilişkisine işaret etmektedir.

Bilinç yükseltme grupları, kadınların ilk kez evlerinde yaşadıkları şiddet deneyimlerini paylaşmalarına ortam sağladı. Feministler, toplum aktivistleri ve eskiden şiddete uğrayan kadınlar şiddet gören kadınların ihtiyaçlarını karşılamak üzere yeni yollar geliştirmek amacıyla örgütlenmeye başladılar ve “aile içi şiddet” olarak ifade edilmeye başlanan problemi tanımladılar (Sullivan ve Gillum, 2001:247).

Kadına yönelik şiddetle mücadele eden kadın hareketi, özellikle bilinç yükseltme gruplarında, kadınların yönlendirdiği talepler doğrultusunda gelişme göstermiştir. Başlangıçta çok yankı bulmayan mücadele kısa sürede yerel grupların çalışmalarından ulusal örgütlenmelerin mücadelesine dönüşmüş, bu mücadelenin en önemli kazanımı ise kadın sığınmaevlerinin açılması ve aile içi şiddetin kamusal

görünürlük kazanarak yeni bir hizmet türünün tanınması, sığınmaevlerinin kadınlar için zorunlu bir ihtiyaç olarak ortaya konması olmuştur.

Sığınmaevleri fiziki istismara uğrayan ve can güvenliği olmayan kadınlara hizmet vermek amacıyla kurulmuştur (KSGM, 2008:51). Sığınaklar, kadınlar için şiddetten geçici olarak kaçabilecekleri, güvenlik bulacakları ve kendi hayatları hakkında kararlar alacakları fiziksel bir mekan sağlar ve şiddete maruz kalan diğer kadınlarla iletişime geçmeleri, kadınların yalıtılmışlık ve şiddet gösteren bir eşe sahip tek kadın olma duygusunun üstesinden gelmelerine yardımcı olur. (Dobash ve Dobash, 1992:60)

Sığınmaevleri; şiddete uğrayan kadınların yardımdan ve güvenlikten yoksun kalmaları, şiddetin yaşandığı ortam ve kişilerden uzaklaşma ihtiyacı ve yerel idarelerin şiddete maruz kalan kadınların sorunlarına duyarsız kalmalarının etkisiyle ortaya çıkmıştır. Böylelikle, kadına yönelik şiddet sorununun evin dört duvarının dışına çıkması, aile üyeleri ve çevresinin kısır döngüsünden çıkarak kamusal alanda konuşuluyor olmasıyla birlikte dünya yeni bir kurumsal hizmetle tanışmıştır (Yıldırım, 1996:45).

Tarihsel olarak şiddete uğrayan kadınların 1960'lar öncesi dönemde ordu kurtarma evleri, kilise evleri ve evsiz barınakları gibi sığınaklarda felaket mağdurları, alkolikler ve evsiz insanlarla birlikte aynı yerlere yerleştirildiği görülür. Kadın sığınmaevi ihtiyacı sistematik bir hizmet türü olarak kabul edilmeden önce, genel olarak çeşitli sebeplerden dolayı barınma ihtiyacı olan kişilerle birlikte şiddet

mağduru kadınlara da kalacak yer sağlanmıştır. Bu bağlamda genel amaçlı sığınaklar ve kilise evleri gibi dini kurumlar kadın sığınmaevlerini önceleyen yapılar olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte çoğu zaman söz konusu merkezlerin doluluğu nedeniyle şiddete uğrayan kadınlar ve çocukları geri çevrilmekteydi. Bu sığınakların çoğu şiddete uğrayan kadınların ihtiyaçlarını karşılamakta hassas olmayıp, sıklıkla kadınları mağduriyetlerinden ötürü suçlamaktaydı (Sullivan ve Gillum, 2001:247).

Sığınmaevlerinin açılmasından önceki süreçte kadınlar, 1960'lı yılların ortasından başlayarak feminist hareketin yeniden yükselişiyle birlikte, yeni kurulan merkezleri, yeni tanıştıkları kadın arkadaşlarının evlerini ve kadın komünlerini acil durumlarda kullandılar (DKDK, 1988:104).

Dünyada şiddete maruz kalan kadınlar için ilk sığınak, Chiswick Kadın Dayanışma Merkezi, 1972'de İngiltere'de açıldı. Sığınak, kadınlar için toplantı yeri olarak kullanmak üzere toplum merkezi kuran bir bilinç yükseltme grubu tarafından kuruldu. Sığınak iki tane alt katta iki tane üst katta odası, bir mutfağı ve dışarıda bir lavabosu bulunan küçük bir ev tahsis edilerek başlandı. Uzun süre kısıtlı imkanlarla ayakta duran sığıntıdan yararlanan kadınların ve çocukların sayısı kısa sürede artış gösterdi. Sığınak ihtiyacı medya tarafından da yeni bir problem olarak sahiplenildi ve yeni sığınakların açılması yönünde baskı oluşturulmasına destek sağladı. Sığınak giderleri, yerel mülkiyet vergilerinden elde edilen gelirlerden yerel idarenin sağladığı destek, kadınların yaşam harcamalarını karşılayan sosyal güvenlik ödemeleri, yardım satışları ve toplum tarafından yapılan giysi ve mobilya bağışlarıyla karşılanıyordu. (Dobash ve Dobash, 1992:63-64).

İlk sığınmaevinin açılmasının ardından yerel grupların çalışmaları ulusal düzeye taşınmış ve kısa sürede sığınmaevleri İngiltere geneline yayılmıştır. 1975 yılında kadınlara yönelik çalışmalar yürüten otuzbeş kuruluşun bir araya gelmesiyle Ulusal Kadına Destek Federasyonu (Women's Aid) kurulmuştur. Bu federasyonun amacı şiddete maruz kalan kadınlara ve çocuklara geçici sığınma sağlamak ve ev içinde uygulanan şiddetin çarpıcı boyutlarını ortaya koyan kanıtları kamuoyuna açıklamaktır (Yıldırım, 1996:45).

Şiddet karşıtı mücadelede feminist aktivistler, ulusal ve uluslararası boyutta gerçekleştirilen çeşitli örgütlenmeler ve yürütülen ortak çalışmalarla fikirlerini ve deneyimlerini paylaşmış, yeni sığınakların açılması konusunda destek sağlamışlardır. Kadınlar arası dayanışmanın etkisiyle, diğer sığınmaevlerinin İngiltere genelinde açılmasını takiben; Avrupa, ABD, Kanada ve Avustralya'da da sığınmaevleri kısa sürede açılmaya başlanmıştır (Dobash ve Dobash, 1992:12).

İngiltere'nin ardından Amerika'da açılan ve yaygın olarak bilinen ilk sığınak, Minnesota eyaletinde kadına yönelik şiddetle mücadele eden hareket içerisinde eylem ve sosyal değişimle ilgilenen bir bilinç yükseltme grubu olan Kadın Yandaşları Kolektifi (Women's Advocates Collective) tarafından açılmıştır. 1972'de Kolektif telefon servisi vermeye başlamıştır. Telefon servisine başvuran kadınların çoğunun kocaları tarafından şiddete maruz bırakıldığı görülmüştür. Başlangıçta az sayıda kadına gönüllülerin evine yerleştirilerek yardım edilmiş, 1973'te ise daha kalıcı fakat küçük bir sığınak açılmıştır. 1974'te çok büyük çabalar sonucu ve

finansal zorluklara rağmen güvenli bir mülk bulunarak Kadın Evi (Women's House) açılmıştır. Sığınak büyük bir medya ilgisi görmüş ve ilk haftada tam kapasite dolmuştur. (Dobash ve Dobash, 1992:64). Sığınanın finansmanı topluluk içindeki kadın bağışları ve üye aidatları ile sağlanmıştır (DKDK, 1988:105).

İngiltere'de başlayan hareket İskoçya'da da etkili olmuş ve 1974'te ilk sığınaklar açılmıştır. 1972'de Edinburg Kadınların Kurtuluşu Atölyelerinden 6 kadın Edinburg Kadına Destek oluşumunu başlatmıştır. Chiswick'te yapılan ortak çalışmalar sonrasında, kadınlar kendi sığınmaevlerini açmaları konusunda yüreklenmiş ve çalışmalara başlamışlar ve Şehir Konseyi'nin sağladığı dairede sığınmaevini açmışlardır. 1973'te ise Glasgow Kadınların Kurtuluşu Atölyelerinden ve bilinç yükseltme gruplarından 16 kadın, Glasgow Kadına Destek'i kurarak, bir yıl içinde açılması hedefiyle sığınak çalışmalarına başlamışlardır. Bu grup, kadınların sığınaklara ihtiyaçları olduğunu, şiddeti ne hak ettiklerini ne de bundan hoşlandıklarını ve Kadına Destek'in basitçe aileleri bölmeyi çalışmadığını kanıtlamayı amaçlamıştır. Eylül 1974'te ise yürütülen kampanyalardan elde ettikleri gelirlerle sığınmaevini açmışlardır (Dobash ve Dobash, 1992:64 vd.).

Almanya'da kadın hareketinin gelişimine paralel olarak ilk sığınak 1974'te Berlin'de, Fransa'da 1976'da Paris'te, Norveç'te 1977'de Oslo'da, İsviçre'de 1977 Zürih'te açılmıştır. Sığınakların yanı sıra pek çok ülkede aynı dönemde şiddete uğrayan kadınların başvurabileceği danışma merkezleri, acil telefon hatları ve kadın büroları açılmıştır (Yıldırım, 1996:46).

Doğu ve Orta Avrupa’da yer alan sosyalist ülkelerde ise 1990’ların başında Berlin Duvarı’nın yıkılmasıyla başlayan süreçte köklü toplumsal ve siyasal değişimler yaşanmıştır. Mevcut düzeni eleştiren muhalif yapılar içinde yer alan kadın hareketinin gündemini ise o döneme kadar toplumsal hayatın görünürlüğünden soyutlanan kadına yönelik aile içi şiddet sorunu belirlemiştir. Çekoslovakya, Romanya, Macaristan, Polonya ve Rusya gibi ülkelerde toplumun dikkati aile içi şiddete yöneltilmiş ve ilk kurumsal hizmetler oluşturulmaya başlanmıştır. Çek Cumhuriyeti’nde 1981 yılında kadın kuruluşlarının girişimiyle şiddete maruz kalan kadınlara danışmanlık hizmeti veren bir merkez açılmıştır. Macaristan’da evsiz ve mülteci kadınların ve çocukların kaldığı az sayıda kuruma şiddete maruz kalan kadınlar da kabul edilmeye başlanmıştır. Rusya da ise kriz telefon hattı şiddete uğrayan kadınlara yardım ve danışmanlık hizmeti vermeye başlamıştır (Yıldırım, 1996:46 vd.)

Dünyadaki gelişmeler, bilinç yükseltme gruplarında ve yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde örgütlenen kadınların ortak deneyimlerini paylaşmaları ve dayanışmalarının güçlenmelerinde ve somut kazanımlar elde etmelerinde önemli bir etken olduğunu göstermektedir.. Bilinç yükseltme grupları; iktidar ilişkilerinin sorgulanması, ortak bir politika belirlenmesi ve eylemlilik için önemli bir zemin olmuştur.

1970’lerden itibaren gelişmiş ülkelerde, 1980’lerden sonra ise gelişmekte olan ülkelerde, kadın hareketinin baskısıyla, şiddete uğrayan kadınların ve çocuklarının sığınabilecekleri bir çok kadınevi, sığınak ve danışma merkezi açılmaya başlanmıştır. Henüz 1992’de ABD’de bu amaçla hizmet veren kuruluşların sayısı 1500’e

ulaşmıştır. Gelişmiş bir kadın sığınmaevi ağı olan Kanada’da ise neredeyse tüm belediyelerin sınırları içinde bağımsız sığınmaevleri bulunmakta ve sığınmaevlerine Kadının Eşitliğı Bakanlığı tarafından her yıl düzenli kaynak aktarılmaktadır (İlkkaracan, 1996:80). İleride detaylı olarak değinileceğı üzere, dünya örneklerinde de sığınmaevleri ya kadın kuruluşlarının kendi çabalarıyla ya da sağılanan devlet desteğıyle ayakta kalmaya çalışmaktadır. Her ÷lkede değışik biçimler alabilen sığınmaevleri yapısal özellikleri itibariyle farklı işleyiş modellerine göre sınıflandırılmaktadır.

### **1.3. Sığınmaevlerinin İşleyiş Modelleri**

Emerson Dobash ve Russel Dobash’a göre; sığınakların ortaya çıkışının en erken örneklerinden itibaren gözlenen gelişmeler ve modeller dikkate alınarak yaptıkları inceleme doğrultusunda, sığınakların kuruluş amaçları ve verilen hizmetin niteliğine göre dört tipi vardır. Bunlar; hayırsever, kurumsal ve bürokratik, tedavi edici ve aktivist sığınaklar olarak gruplandırılmıştır.

Yardımsever sığınaklar, temel olarak evsiz kadınların çocuklarıyla birlikte ortalama bir, en fazla 6 hafta kalabilecekleri mekanlar olarak ortaya çıkmıştır. Yoksul, evsiz ve şiddete uğrayan kadınların yararlandığı bir sığınak tipi olarak yardımsever sığınaklar, toplumsal değışimin sağılanmasına dönük bir amaç taşımazlar. Kurumsal ve bürokratik olarak ifade edilen hizmetler kamu tarafından sağılanmaktadır ve kadınların 24 saat ulaşabilecekleri niteliktedir. Yoksul kesimden şiddete uğrayan kadınların başvurabilecekleri merkezlerdir. Bu merkezlere başvuran kadınların

ortalama 2 hafta süreli kalabildikleri ve sığınakların çoğunlukla polis kayıtlarına geçen şiddet olaylarında devreye girdiği gözlenmiştir. Bununla birlikte bu sığınakların da kadınların bağımsızlıklarını arttırmak ve toplumsal değişimin sağlanması gibi amacı yoktur. Tedavi edici sığınaklar ise, psikolojik olarak hasta kabul edilen kadınların destek alabildikleri merkezler olarak ortaya çıkmıştır. Genel olarak alkolik bir erkekle yaşayan kadınlar ve çocukların yardım gördükleri bir alan olmuştur. Genel amaç kadınların ve şiddetten uzaklaştırılan çocukların tedavi edilmesiyle sağlıklı bir toplumun yaratılması olarak belirlemektedir. Böylelikle gelecek nesillerin aile içi şiddete başvurmalarının engelleneceği varsayılmaktadır. Aktivist olarak adlandırılan sığınaklar ise feminist ilkeler doğrultusunda örgütlenen yapılar olarak sınıflandırılmıştır. Sığınağa ilişkin kararlar oluşturulan sığınak meclislerinde grubun tüm üyeleri tarafından alınmaktadır. Bu sığınakların amacı, kadınları hayatları ile ilgili kararları kendilerinin almaları konusunda yüreklendirmek, haklarını öğrenmelerini sağlamak ve daha bağımsız olmalarına yardımcı olmaktır. Aktivist sığınaklar kadınların kendi şiddet deneyimlerini paylaşımlarına ve yalnız olmadıklarını, benzer koşullarda başka kadınların da olduğunu fark etmelerine imkan verir. Sığınaklarda dikey bir hiyerarşik yapı olmayıp, şiddete uğrayan kadınlar kolektif kararlar alarak sığınak yaşamlarını sürdürürler (Dobash ve Dobash, 1992: 80 vd.).

Bugün dünya geneline yayılmış olan sığınmaevleri farklı ülkelerde farklı örgütlenme biçimlerinde olabilmektedir. Tamamen kadın girişimiyle kurulmuş bağımsız, bağışlarla ayakta duran ve gönüllülerin çalıştıkları sığınakların yanı sıra belediye,

kilise gibi yerel ya da bölgesel idarelerce veya devlet tarafında finanse edilerek kurulan sığınmaevleri de bulunmaktadır (DKDK, 1988).

Sığınaklar genel olarak, örgütlenme ve finansman yapıları dikkate alındığında, işleyiş modellerine göre üç grupta incelenmektedir: 1) Bağımsız sığınmaevleri, 2) Yarı-bağımsız sığınmaevleri, 3) Resmi kurumlara bağlı sığınmaevleri.

### **1.3.1. Bağımsız Sığınmaevleri**

Bağımsız sığınmaevleri, kadına yönelik şiddetle mücadele eden kadın hareketinin içinden gelen kadınların oluşturduğu, bağımsız kadın kuruluşları tarafından kurulan ve feminist ilkeler gözetilerek işletilen sığınak modelleridir. Bağımsız sığınaklar, sığınağın sahibi kadın kuruluşunun kendi imkanları ile ayakta kalmaya çalışır. Sığınağın sürekliliğinin sağlanması için, işleyişlerine dışardan müdahale yapılmaması koşuluyla parasal ve ayni yardımlar kabul edilir ve bu anlamda destek bulunmaya çalışılır. Sığınakların merkezi ya da yerel idarelerle veya özel şirketlerle organik bir bağı yoktur.

Bağımsız sığınmaevleri; fiziksel, psikolojik, cinsel, sözel, ekonomik şiddete uğrayan kadınların çocuklarıyla birlikte kendilerini güvende hissedecekleri, özgüvenlerini geliştirecekleri, iş bulup şiddet ortamından uzaklaşabilecekleri, adresi gizli tutulan mekanlardır. Sığınaklarda kalan kadınların kendi başlarına bağımsız bir hayat kurmaları amaçlanır (Akay, Kaşker, Gökberk, Özavar ve Güvenç, 1996:180). Kadınların; şiddet konusunda bilinçlenmeleri ve etraflarındaki kadınlara bu bilinci

aktarmaları, ileride karşılaşılabilecekleri şiddetten kaçmanın yollarını öğrenmeleri, kendi hayatları üzerine bağımsız karar verebilme kapasitelerinin geliştirilmesi amaçlanır. Kadınların sadece canlarını kurtarıp daha iyi bir evliliğe geri göndermek değil, kadın dayanışması içinde yeni bir hayat anlayışına geçmeleri hedeflenir (Ovadia, 1996:178). Bağımsız sığınakların örgütlenme yapısı, feminist ilkeler doğrultusunda; otorite karşıtı, hiyerarşik ilişkiler içermeyen, eşitlikçi ve katılımcıdır. Sığınağa ilişkin kararlar, oluşturulan sığınak meclislerinde, sığınakta kalan kadınların katılımıyla alınır.

Bağımsız sığınmaevleri, kadın hareketi içerisinde, kadınlara yönelik şiddetin yalnızca aile içi dinamiklerin bir sonucu olmayıp toplumsal bir boyutunun olduğunu ortaya koyan, erkek egemen toplum yapısını sorgulayan, devlet ve kurumların rolünü irdelleyen politik bir değişim hareketinin aracı konumundadır. Bağımsız olmayan sığınmaevleri ise bağlı oldukları kurumun politikasına uymak zorunda olduklarından, bu politik işlevi gerçekleştirmede yetersiz kalmaktadır (İlkkaracan, 1996:81).

### **1.3.2. Yarı Bağımsız Sığınmaevleri**

Yarı-bağımsız kadın sığınmaevleri, finansmanı merkezi ya da yerel idareler tarafından karşılanmakla birlikte, bağımsız kadın grupları ya da kuruluşları tarafından işletilen sığınak modelleridir. Sığınakların örgütlenme ve işleyiş yapısı, iç politikası, verilen hizmetin niteliği ve kapsamı ve istihdam edilen kişilerin niteliklerini belirleme gibi konularda bağımsız kadın grubu ya da kuruluşunun

dışarıdan müdahale olmaksızın karar alabildiği bir yapı olması beklenir (Yıldırım, 1996:49).

Kurumsal bir hizmet türü ve aile içi şiddetle mücadelede önemli bir araç olarak sığınmaevlerinin açılması gereği, uluslararası metinlerde de devletin yükümlülükleri arasında gösterilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda sığınmaevlerinin açılmakla kalmayıp sürekliliğinin sağlanması ve belli standartlara uygun olarak hizmet vermeye devam edebilmesi için kamu kaynaklarının bu alana aktarılması bir yükümlülüktür. Bununla birlikte sığınakların yüklendiği politik işlevin gerçekleştirilebilmesi için, iç işleyişte bağımsız olmaları zorunludur. Yaygın devlet politikası, kadınların güçlenmesinden ailenin bütünlüğünün korunması olduğundan sığınakta çalışanlar ve kalan kadınlar baskı altına alınabilir ve sığınakların işlevleriyle çelişkili eylemlere zorlanabilir (İlkkaracan, 1996:81). İleride değinileceği üzere ülkemizde de örnekleri yaşanmış, sığınakta kalan kadınlar örneğin kocalarıyla barıştırılmaya ya da evlendirilmeye zorlanabilmektedir. Kadınların güçlenmesini ve kendi ayakları üzerinde durmasını amaçlaması gereken sığınaklar, kadınları denetlemenin ve baskı altına almanın bir aracı haline dönüşebilmiştir<sup>5</sup>.

Bununla birlikte özellikle yerel yönetimler desteğiyle işletilen bağımsız sığınmaevleri, Türkiye’de olduğu gibi yönetim değişikliklerine bağlı olarak kapanabilmektedir. Sığınmaevlerinin, hem kaynak aktarımında süreklilik sağlanması

---

<sup>5</sup> “Pakistan’da devletin açtığı sığınmaevlerindeki bir uygulama, bu konudaki vahim örneklerden biri. Bu ülkede devletin işlettiği sığınmaevlerine sığınan kadınların, orada kaldıkları sürece ne amaçla olursa olsun evin dışına çıkmaları yasak; devletin bu uygulama için öne sürdüğü gerekçe ise “kadınların namusunu korumak” (İlkkaracan, 1996:81).

hem de özerk işleyiş yapısının yasal dayanaklarla güvence altına alınması gerekmektedir.

### **1.3.3. Resmi Kurumlara Bağlı Sığınmaevleri**

Resmi kurumlara bağlı ya da bağımlı kadın sığınmaevleri çoğunlukla belediye veya başka bir kamu kurumuna ya da kilise veya bir vakıfa bağlı olarak kurulan ve tüm masrafları ve sorumluluğu bağlı olduğu kurumca üstlenilen sığınmaevleridir. Bu tür sığınmaevlerinin yönetim ve işleyiş anlayışı da ilgili kuruma bağlı olduğundan, söz konusu kurumdaki idari değişiklikler sığınmaevlerinin yönetim ve işleyiş anlayışını da etkilemekte, değiştirmektedir.

Türkiye’de Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na (SHÇEK) bağlı olarak çalışan kadın konukevleri bu modele örnek teşkil eder. SHÇEK bünyesinde sosyal hizmetler uzmanı, psikolog ve benzer yardımcı meslek gruplarına bağlı çok sayıda kişi çalışmaktadır. Buna karşın konukevlerinde kalan kadınlarla yapılan görüşmelerde kadınlar, kendilerini bu evlerde bir misafir gibi hissettiklerini, diğer sığınmaevlerinde işlere ve kararlara ortak katılım sağladıkları için bulundukları yeri sahiplendiklerini ve daha güvende hissettiklerini söylemişlerdir (Usta, 2006:62). Sığınmaevlerinin şiddete uğrayan kadınların özgüvenlerini kazanmalarına yardımcı olma, kadınları hakları ve şiddet konusunda bilinçlendirme ve hayatları ile ilgili bağımsız karar alma kapasitelerinin geliştirilmesi işlevleri dikkate alındığında kamu kurumlarına bağlı sığınakların, barınma gibi ihtiyaçların yanı sıra aynı zamanda

toplumsal cinsiyet rollerinin ve mevcut iktidar ilişkilerinin sorgulandığı, ortak bir dil ve politika geliştirilen bilinçlenme merkezleri olamayacağı görülmektedir.

#### **1.4. Türkiye’de Kadın Sığınmaevlerinin Açılışı ve Kadın Hareketinin Etkisi**

##### **1.4.1. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Hareketi**

Kadına yönelik şiddetle mücadele, Türkiye’nin özel koşullara sahip olduğu bir dönemde ortaya çıkmıştır. 1980 askeri darbesi sonrasında oluşan kadın hareketi, kadınların kadın oldukları için karşılaştıkları sorunları gündeme getirdi. Söz konusu hareket, ortaya çıkışında 1960 sonrası dünyadaki feminist akımlardan etkilenmiştir. Bununla birlikte hareketinin ortaya çıkışında asıl olarak 1980 sonrası Türkiye’nin özgül koşulları etkili olmuştur. Dönemin askeri rejimi, siyasal hayatta bir baskı dönemi yarattığı kadar bir boşluk da oluşturmuştur. Geleneksel olarak sağ-sol eksenini çerçevesinde yerlerini belirlemiş olan siyasal güçlerin sindirilmesi ile ortaya çıkan boşluk, siyasal hayatta yeni parametrelerin belirlenmesini, yeni söylemlerin oluşmasını mümkün kılmıştır (Arat, 1995:85).

Darbenin ardından halk oylamasıyla kabul edilerek yürürlüğe giren 1982 Anayasası ile, (1971 değişiklikleri ile büyük ölçüde geriletilse de) 1961 Anayasası ile tanınan temel hak ve özgürlükler, darbe öncesi şiddet ortamının müsebbibi gösterilerek kısıtlanmış, yasaklamalar getirilmiştir. Bu bağlamda sendikaların, derneklerin, vakıfların, siyasi partilerin, sivil toplum örgütlerinin vs. örgütlenmesi üzerine yasaklar ve sınırlamalar konmuştur. 1982 anayasasında yalnızca kadınların ve din

temelli oluşumların örgütlenmelerine izin verilmiştir. Yasanın açtığı bu alanın sınırları kadınlar tarafından zorlanmış ve çok güçlü bir harekete dönüşmüştür.

“Böyle bir ortamda feminist ideoloji sağdan ve soldan bağımsız, onların gölgesinde kalma tehdidinden uzak sesini duyurabilmiş, politikayı yeniden tanımlama ve kendi değerleri doğrultusunda özel alanın politik olduğunu vurgulama çabasına girebilmiştir” (Arat,1995:86). Nitekim dönemin kadın hareketinin içinde yer alan Nazik Işık, 80'lerde şiddetle mücadele eden kadın hareketinin sahip olduğu özellikler arasında; şiddete hayır demek, danışma merkezleri ve sığınakların keşfedilmesi, kurumsallaşma girişimlerinin başlatılması ve hiyerarşisiz ve eşitlik esaslı birlikte çalışma ilkesinin ve hedefinin benimsenmesi gibi özelliklerle birlikte feminist ideolojinin başka ideoloji ve politik hareketlerden bağımsızlaşmasını da sıralamaktadır (Işık, 2007:46).

Türkiye’de feminist hareketin kıvılcımını ateşleyen olaylardan ilki, 1981 yılında bir araya gelen bir grup kadının, kadınlar üzerine yayınlar serisi hazırlamak üzere yayıncılık şirketi olan Yazarlar ve Çevirmenler Yayın ve Üretim Kooperatifi’ni (YAZKO) kurmaları olarak gösterilebilir (Arat, 1994:123). YAZKO 1982 Nisanında Fransız feminist Giselle Halimi’nin katıldığı dört günlük “Kadın Sorunları” toplantısı düzenler ve feminizmin kamuoyu önünde telafuz edilmesi sağlanır (Tekeli, 98:342). Söz konusu toplantının ardından YAZKO, kadın serisi hazırlama amaçları doğrultusunda, batıdaki feminist kadınların eserlerinden oluşan bir kaynakça hazırlar. Bu amaçla oluşturulan Kadın Dizisi Çalışma Grubu’nun kaynakçası arasında, Kadın Hakları Savunusu (Mary Woolstonecraft), İkinci Cins (Simon De Beauvoir),

Kadınlığın Gizemi (Friedan), Cinsel Politika ( Kate Millett) gibi klasik eserler yer almaktaydı. Ayrıca kadın ve çalışma, kadın ve aile, kadın ve ideoloji, kadın ve psikoloji ve farklı ülkelerdeki feministlerin deneyimlerini içeren yayınlar da kaynakçada yer almaktaydı (Arat, 1994:123). Türkiye’de 80’lerde ivme kazanan kadın hareketi, batıdaki kadın hareketinin 1970’lerde gerçekleşen ikinci dalga feminist akımının düşünce birikiminden yararlanmıştır.

80’lerin ilk yarısında kadınların başlattığı kadına yönelik şiddetle mücadele hareketinin çıkış noktalarından biri, dünyadaki deneyimlere paralel olarak kadınlar arası bilinç yükseltme gruplarının oluşturulması ve kadınlığa dair pek çok şeyin sorgulanmaya başlanmasıdır (Işık, 2007:44). Bu dönem, kadınların toplumsal cinsiyete ilişkin varoluş problemlerinin tartışıldığı, kadın olmanın ve kadınlığın anlamlarının belirginleştirildiği, feminizmin bir toplumsal proje olarak tartışıldığı, farklılıkların tarif edildiği bir dönem olmuştur. Bu dönemi anlatan en uygun tanımlamalar ise bilinç yükseltme, güçlenme, duyarlılık yaratma olarak tarif edilebilir. (Timisi ve Gevrek, 2007:14).

Bu dönemde ilk feminist bilinç yükseltme grupları, feminist söylemin çıkış noktası ve birikim odaklarından biri olarak ev toplantılarında kendini göstermeye başlamıştır. Birbirini tanıyan ya da yakın arkadaş olan ve feminizm üzerine düşünen, kadınlık durumunu sorgulayan ve anlamlandırmaya çalışan kadınlar, hem Ankara’da hem de İstanbul’da ev toplantılarında yürütülen tartışmalarla bir birikim elde etmişlerdir. Toplantıların temel eksenini “kişisel olan politiktir” sloganının içeriği oluşturmuştur (Timisi ve Gevrek, 2007:15-16).

Ev toplantılarıyla yürütülen tartışmaların kamuoyuna açıklanması ve feminist hareketin kamusal görünürlük kazanması yolundaki ilk adımlardan biri YAZKO tarafından çıkartılan “Somut” dergisinde bir sayfanın kadınlara ayrılması olmuştur. Kendilerini feminist olarak adlandıran bir grup meslek sahibi kadın “Somut” dergisinde “feminist” bir sayfa çıkarmak üzere toplanmış ve ilk sayfa 4 Şubat 1983’te çıkarılmıştır (Tekeli, 1989, Timsi ve Gevrek, 2007). 1983 sonlarında ise Kadın Çevresi adı ile ev içinde ve ev dışında ücretsiz ve ücretli çalışan kadınların emeğine dayalı ve bu emeği değerlendirme amacıyla yayıncılık hizmet ve danışmanlık şirketi kurulmuş ve Kadın Çevresi kitap kulübü tarafından feminist kaynaklar çevrilmeye başlanmıştır (Arat, 1995:80). Somut dergisinde yer alan feminist sayfada yürütülen tartışmalar ve çeviri kitapların yaygınlaşması, hareketin gelişimine katkıda bulunmuştur.

Feminist hareketin kamusal görünürlük kazanması sürecinde kitlesel ilk eylem, 1986 yılında Ankaralı ve İstanbullu kadınların ortak olarak düzenledikleri “Kadınlar Dilekçesi” kampanyası olmuştur. “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin (CEDAW)<sup>6</sup> fiilen uygulamaya geçirilmesi amacıyla başlatılan dilekçe kampanyasında toplanan 7000 imza 8 Mart 1987’de meclise sunulmuştur (Tekeli, 98:342). Türkiye CEDAW’a 1985 yılında taraf olmuş ve sözleşme 1986 yılında yürürlüğe girmiştir (KSGM, 2001).

---

<sup>6</sup> CEDAW: Convention On The Elimination Of All Forms Of Discrimination Against Women.

Yine 8 Mart 1987’de özel olanın politik olduğu vurgusuyla hiyerarşiyi ve otoriteyi sorgulayan, aynı zamanda kadınların deneyimlerini paylaşabildikleri “Feminist” dergisi çıkmaya başlar (Arat, 1994:81). Ardından, Mayıs 1988’de Sosyalist Feminist Kaktüs dergisi çıkar<sup>7</sup>. Feminist 1987 yılında, Sosyalist Feminist Kaktüs ise 12 sayı yayımlandıkta sonra kapanır.

1987 yılında Çankırı’da kocasından sürekli şiddet gören hamile bir kadının boşanma davasının reddedilerek, red gerekçesinin yaygın olarak kullanılan “kadının karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etmemeli” atasözüne dayandırılması, kadına yönelik şiddet karşıtı mücadelenin harekete geçmesine ve kitleselleşmesine vesile olur. Bu karar; kadına yönelik aile içi şiddeti meşru gören yerleşik zihniyetin yasalar önünde eşitliği korumak ve savunmakla görevli mahkemelerde de yaşandığına ve yer bulduğuna işaret ettiğinden büyük tepkiyle karşılaşır (Işık, 2007:45-46). Çankırı’da 8 avukatın başlattığı protesto İstanbul’da “Dayağa Hayır” kampanyasına dönüşür, İstanbul’un ardından da Ankara ve diğer illere yayılır

1987’de başlatılan “Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası” çerçevesinde 17 Mayıs 1987’de gerçekleştirilen “Dayağa Karşı Dayanışma Yürüyüşü”, çok sayıda kadının katılımıyla, kadınların özel alanda yaşadıkları şiddeti kamusal alana taşıdıkları ilk sokak yürüyüşü olmuştur. Kadınlar ilk kez, tek başlarına, kendi sorunları için ve kendi örgütledikleri bir eylemle sokağa çıkmışlardır (Savran, 2005a:83). 17 Mayıs

---

<sup>7</sup> “Feminist” ve “Sosyalist Feminist Kaktüs” dergileri deneyimleri için sırasıyla bakınız; Handan, Koç, “Feminist Dergisi Deneyimi”, Özgürlüğü Ararken Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri, der: Devrim Çakır, S.S. Amargi Kadın Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi, İstanbul, 2005, s.:101-117, Gülnur, Savran, “Kaktüs Dergisi Deneyimi”, Özgürlüğü Ararken Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri, der: Devrim Çakır, S.S. Amargi Kadın Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi, İstanbul, 2005, s.:119-135.

yürüyüşü ertesinde, dayaa karşı dayanışmanın somutlaşmasının kadınların deneyimlerini paylaşmalarıyla başarılabilereği inancıyla, kadınların tanıklıklarına dayanan bir kitap hazırlama kararı alınmış ve kampanyanın bir sonucu olarak şiddet öykülerinden oluşan “Bağır Herkes Duysun” 1988 yılında yayımlanmıştır (DKDK, 1988:7). Türkiye’de kadın hareketi, daha ilk yıllarında kadına karşı fiziksel şiddete dur demeyi bir öncelik olarak belirlemiştir (Altınay ve Arat, 2008:18).

Kampanya hazırlıkları sırasında ilk örgütlenme deneyimlerinden biri olarak Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği kurulur. Geleneksel kurumsallaşma ve hiyerarşik yapılanma karşı olan feminist hareket içinde örgütlenme sorunsalı yeni bir aşamayı oluşturur. Dernek programında, yüzyıllardan beri varolan ataerkil kurumların, geleneklerin ve diğer yargıların dönüştürülmesi için örgütlenmenin gerekli olduğu vurgulanır (Arat, 1994:81).

Kampanyaya destek veren bir grup, Ankara’da anneler gününde bir sokak eylemi düzenlemiş ve annelerini yücelten erkeklerin karılarını dövdükleri sloganı üzerinden dikkatleri kadına yönelik şiddete çekmeyi hedeflemişlerdir. Böylelikle bir kadınlık durumu olarak kutsallaştırılan annelik rolünün politik yanına vurgu yapmayı amaçlamışlardır. Bu eylem; Ankara’daki gruplar açısından, kadınların feminist kimlikle ilk kez sokağa çıkmaları bağlamında hareket için bir dönüm noktası olmuştur. Eylemi örgütleyen altı kadın, geniş katılımlı toplantıların yanı sıra küçük grupla bilinç yükseltmeye dönük çalışmalar yapmayı sürdürmüş, ve Perşembe Grubunun çekirdeğini oluşturmuşlardır. Yaklaşık yedi yıl süren Perşembe Grubu’nun

toplantıları, nasıl bir feminist politika üretilmeli sorunu etrafında gerçekleştirilmiştir (Timsi ve Gevrek, 2007:25 vd.).

Perşembe Grubu bu amaç doğrultusunda, Şubat 1989'da İstanbullu ve Ankaralı feministleri bir araya getiren 1. Feminist Haftasonu'nu düzenler. Feminist politikaya yön veren tartışmaların yürütüldüğü toplantıda belirginleşen öneriler çerçevesinde Kasım 1989'da "Bedenimiz Bizimdir-Cinsel Tacize Hayır<sup>8</sup>" kampanyası başlatılır (Arat, 1994, Timsi ve Gevrek, 2007). Bu kampanya, belli bir olaya tepki olarak değil, kadınların kendi gündemleri üzerinden şekillendirdiği bir kampanya olmuştur. Feminist Haftasonu'nda yürütülen tartışmalar, kampanyanın ideolojik olarak hazırlık aşamasını oluşturmuştur. Kadınlar "ne giyersek giyelim, neyle dolaşırsak dolaşalım, ne yaparsak yapalım; tacize uğramanın sorumluluğu, suçluluğu bize ait değildir" söylemi üzerinden eylemlerini örgütlemişlerdir. Kampanya üç aşamalı olarak öngörölmüş, sokakta, iş yerinde ve ailede cinsel tacize karşı yürütölmesi planlanmışsa da son iki aşamaya geçilememiştir (Savran, 2005a:85). Kampanya kapsamında yürütölün eylemler, sürekli bir taciz tehdidiyle karşı karşıya olmanın kadınların sosyal-kamusal dışlanmasının ve eve kapatılmasının bir aracı olduğunu vurgular nitelikte olmuştur. Kadın bedeni üzerinden yürütölün denetimin sürekliliği için, cinsel tacize uğrama tehdidi etkili bir araç olarak varlığını sürdürmektedir.

---

<sup>8</sup> Kampanyanın çağrı metni özetle şöyledir: "Biz kadınlar, toplumda var olduğumuz her alanda tacize uğruyoruz. Otobüste, vapurda, trende; elle, gözle, sözle bize taciz yapılabiliyor. İş yerinde patronun, birlikte çalıştığımız erkeklerin bizi boydan boya süzmesine, ellemesine, imalı sözler söylemesine razı olmak, sanki işimizin bir parçası. Evde, kocamız istediği için sevişmek, hatta bazen en yakın erkek akrabalarımızın örtölü ya da açık sarkıntılık ve saldırıları karşısında suskun kalmak, sanki bizim kadınlık görevimiz. Bugüne kadar bunların utancı hep bize yüklendi. İstedğimiz gibi giyindiğimizde, sokakta sadece gezinmek için yürüdüğümüzde, otobüste, trende, vapurda yüksek sesle konuşup, güldüğümüzde, suçluluk duymamız beklendi. Bedenimizi bir yük gibi taşımamız beklendi. Artık susmayalım. Hep birlikte bu utancı taşımaya "hayır" diyelim. Asıl suçlu ve utanması gerekenin, sarkıntılık yapan erkekler olduğunu ilan edelim. Haydi kadınlar, sokağa çıkalım..."(Savran, 2005a:85).

Ankara’da başlayıp İstanbul’a gelen “Bedenimiz Bizimdir-Cinsel Tacize Hayır” kampanyası, İstanbul’da mor iğne ile anılan ve çok ses getiren bir kampanya olarak devam etmiştir. Kampanya ile, “kadını özel alanda geleneksel rolleri çerçevesinde görece güç sahibi kılan iğne, geleneğe meydan okuyan feministler tarafından, kamusal alanda gelenekselleşmiş cinsel tacize karşı dur demek için araçsallaştırılıyordu” (Altınay ve Arat, 2008:19). Feminist hafta sonu Kadınların Kurtuluşu Bildirgesi’yle son bulur. Aynı yıl Mayıs ayında 2500 kadının bir araya geldiği 1. Kadın Kurultayı İstanbul’da yapılır. Toplantı, feminist olan ve olmayan kadınları bir araya getirmiştir.

Ankara’da toplantılarına devam eden diğer bir grup olan Kadın Dayanışma grubu, anti-hiyerarşik feminist bir örgütlenme modeli oluşturma tartışmaları içinde Ocak 1989’dan sonra Kadın Dayanışma Derneği’ne dönüşmüş, ancak dernek ilk genel kurulunda (Aralık 1989) yeterli çoğunluk sağlayamadığından kendini feshetmiştir (Timisi ve Gevrek, 2007:36).

“Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası”, ev içinde yaşanan şiddeti sokaklara taşıyarak sorunun kamusal görünürlük kazanmasını sağlamıştır. Kampanya dolayısıyla kadınların 80 sonrası bilinç ve söylem oluşumu görünürlük kazanmış, kadın danışma merkezleri ve sığınaklar keşfedilmiş, Mor Çatı’nın ve Mor Çatı’nın açtığı ilk bağımsız kadın danışma merkezi olan merkezin oluşum süreci başlamıştır (Işık, 2007:45-46). Kampanyanın bir ürünü olarak yayımlanan “Bağır Herkes Duysun”, dayak yiyen kadınların tanıklıklarını ve feministlerin kadına yönelik şiddet

analizlerinin yer aldığı ilk yayın olmuştur (Altınay, Arat, 2008:18). Dayağa Karşı dayanışma Kampanyası, kadına yönelik şiddetle mücadelede sığınmaevlerinin bir hedef olarak ortaya konmasının ilk adımını atmıştır. Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası sonrasında, sığınağa giden bir aşama olarak, Ocak 1989’da şiddete maruz kalan kadınların destek alacakları bir telefon ağı kurulmuştur. Bu “dayanışma ağı”nın kurulmasına kampanya kapsamında düzenlenen Kariye şenliğinde karar verilmiştir (Savran, 2005a:83-84).

Bu dönemde ikinci önemli kampanya, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) 438<sup>9</sup> inci maddesine karşı yürütülmüştür. Madde, kaçırma ya da tecavüz suçlarının fuhuşu meslek edinen kadınlara karşı işlenmesi durumunda, suçlu lehine 2/3 oranında ceza indirimi uygulanabileceği hükmünü içeriyordu. Yapılan itirazı reddeden Anayasa

---

<sup>9</sup> “İrza geçmek ve kaçırmak fiilleri fuhuşu meslek edinen bir kadın hakkında irtikap olunmuş ise, ait olduğu maddelerde yazılı cezaların üçte ikisi kadarı indirilir” hükmünü içeren 1.3.1926 tarih ve 765 sayılı TCK’nın 438. maddesinin anayasa aykırılığından bahisle Antalya 2. Ağır Ceza Mahkemesi itiraz yoluna başvurmuş ve başvuru Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmiştir. Antalya 2. Ağır Ceza Mahkemesi, görülmekte olan dava örneğinde uygulamak durumunda olduğu kanun hükmünün; anayasanın 10. (eşitlik), 12/1. (temel hak ve hürriyetlere sahip olma), 17/1. (yaşama hakkı), 19/1. (kişi hürriyeti ve güvenliği) maddelerine ve hukukun genel prensiplerine ve adalet duygusuna aykırı olduğu gerekçeleriyle itiraz eder. İtiraz yoluna başvuran mahkemenin aykırılık gerekçesinde “sanıklar hakkında dava konusu edilen kaçırma suçu TCK’nın Adabı Umumiye ve Nizamı Aile Aleyhinde cürümler başlıklı 8. babında yer almış olmakla ve suçun bu niteliği inkar edilemez olmakla birlikte; aynı suçun doğrudan doğruya şahsa karşı işlenmiş bir suç olma niteliği de reddedilemez bir gerçektir. Kaçırma suçu ile, bu suçun mağdurunun şahsi hürriyeti, şahsi güvenliği, cinsel hak ve hürriyeti ihlal edilmiş olur. Bu hak ve hürriyetleri ihlal edilmiş kadınlardan fuhuşu kendine meslek edinenlerin daha az himayeye layık oldukları ve binnetice bu nitelikteki kadınları kaçıran sanıkların kısmen mazur görülme düşüncesi; hem mağdurların haklarının korunması hem de sanıkların tecziyeleri bakımından kanun önünde eşitlik ilkesine aykırıdır” ifadelerine yer verilmiştir. Bilindiği gibi 765 sayılı TCK İtalyan Ceza kanundan alınmıştır. İtalyan yasasında maddenin gerekçesi fahişe bir kadının haysiyetinin maruz kaldığı eylem nedeniyle namuslu bir kadın kadar zedelenmeyeceği ve fuhuş yapan kadınların gösterdiği direncin “haklı” olarak suçu işleyen tarafından ciddiye alınmayabileceği savlarına dayandırılmıştır. Anayasa Mahkemesi farklı durumlardaki bireylere farklı hükümlerin uygulanabileceği, namuslu kadınla iffetsiz bir kadının aynı eylemden farklı zararları göreceği ve namuslu kadınlar söz konusu olduğunda toplumun alacağı yaranın daha fazla olacağı, yasaların zarar görenin kişiliği ve zararın boyutları dikkate alınarak verildiği gibi gerekçelerle Anayasanın yukarıda bahsi geçen hükümlerine herhangi bir aykırılığın söz konusu olmadığı sonucuna varmıştır (12.01.1989 tarih ve E. 1988/4, K. 1989/3 sayılı Anayasa Mahkemesi kararı). (<http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/kararlar/IPTALITIRAZ/K1989/K1989-03.htm>).

Mahkemesi'nin, ilgili hükmün eşitlik ilkesine aykırı olmadığına karar vermesi toplumda genel bir tepki uyandırmış, feminist hareketin dışından bir çok kadın, basın ve avukatlar mahkemenin kararını kınama noktasında birleşmişlerdir (Tekeli, 95:34). Ocak 1990'da başlayan 438 inci maddeye karşı kampanya kapsamında İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana'da protesto gösterileri düzenleyen kadınlar "iffetli-iffetsiz kadın" ayrımını reddettiler; kadınların eve hapsedilmesi, denetlenmesi ve kapatılmasının bu ayrım üzerinden "meşru" bir zemine oturtulmasına karşı çıktılar. Asıl olarak meşrulaştırılanın, bütün kadınlara yönelik şiddet olduğunu vurguladılar (Savran, 2005a:88, Altınay ve Arat, 2008:20). Bugün de biliyoruz ki, dünyanın bir yerinde kadınlar şiddete uğramaya, ikincilleştirilmeye ya da aşağılanmaya devam ettikçe, bütün bir kadınlık, bu ilişkiler ağı içinde kurulmaya devam edecek ve "kurtarılmış" bireylerin/grupların/toplumların olması yerleşik toplumsal cinsiyete dayalı iktidar ilişkilerini değiştirmede yeterli olmayacaktır. Aksi halde kadına yönelik şiddet, şiddete uğrayan ya da uğramayan tüm kadınlar için erkeklerin bir sosyal kontrol mekanizması olarak işlev görmeye devam edecektir (Savran, 2005a:91).

Söz konusu madde hükmü, yürütülen kampanyanın etkisiyle, 21.11.1990 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır.

Kampanyalarla geçen 80'lerden itibaren özel alanın politikası yapılmaya başlanmıştır. Dönemin kadın hareketi açısından ayırt edici özelliği, kadınların kendi belirledikleri gündem üzerinden politika yapmaya başlamaları ve kolektif hareketin kadın dayanışması üzerinden yürütülmesi olarak gösterilebilir. Özel alanda yaşanan

dayak, taciz, tecavüz gibi konuların kamusal alanda tartışılmaya başlanması; özel alanda yaşanan şiddetin, sömürünün, ezilmenin, baskının görünür hale gelmesi, adının konması; kişisel-doğal-psikolojik özellikler sayılan durumların politik kamusal konular olduğunu ortaya konması kampanyalar aracılığıyla sağlanmıştır (Savran, 2005a:93). Politik bir kavram olarak kadın dayanışması, en genel anlamda, farklı toplumsal konumlarda, farklı siyasal görüşlere sahip, farklı deneyimler içindeki kadınların, kendi ezilmişlikleri ile diğerlerinininki arasında bağlantılar kurabilmesiyle ilgilidir (Bora ve İşat, 2006: 26). Dayanışma kavramı ile ifade edilen, bir grup “kurtarılmış” kadının mağdur olanlara el uzatması değildir. Dayanışma, kadınların kendi ezilmişlikleri arasındaki süreklilikleri ve uzantıları görmeleri, farkına varmaları ve kendi hayatlarını dönüştürmeleriyle sağlanır.

80'lerde kampanyalar ve sokak eylemleriyle su yüzüne çıkan kadın hareketinin en önemli kazanımı kurumsallaşma sürecini başlatmış olmasıdır. 90'lı yıllarda hem kadın hareketi kendi kurumsal örgütlenme yapısını oluşturmaya başlamış, hem de resmi düzeyde kurumsallaşma gerçekteşmeye başlamıştır.

#### **1.4.2. Kurumsallaşma Süreci ve Sığınmaevlerinin Açılışı**

1980'lerde ivme kazanan kadın hareketi, kadına yönelik, özellikle aile içi, şiddete karşı mücadelesine 90'larda da ara vermeden devam etmiştir. Kadınlar, 90'lar boyunca kadına yönelik şiddetle mücadeleyi sürekli dillendirmiş, sürdürmüş, bu mücadeleyi kendi bireysel ve toplu gündemlerinde tuttukları gibi, ülkenin gündeminde de tutmayı başarmışlardır. Bu süreklilik ve sonucunda kurumsallaşmaya

gidilmesi, dönemin kadın hareketinin temel özellikleridir (Işık, 2007:47). “Kurumsallaşma ile kasıt, 80’lerde ortaya çıkan ve geliştirilen feminist bilincin bir yandan kendi kurumlarını yaratması, diğer yandan kamu politikalarının içine sızmaya (gender mainstreaming) başlamasıdır” (Ö. Kerestecioğlu, 2004b:75).

Resmi düzeyde kurumsallaşma süreci, kadın hareketinin etkisinin yanı sıra, uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülükler ve dünyadaki gelişmelerden de etkilenmiştir. Birleşmiş Milletler (BM) tarafından kabul edilen Kadın On Yılından (1975-1985) başlayarak geçen sürede, BM’ye üye olan ülkelerin çoğunda kadınlara yönelik somut kurumsal örgütlenmelerin oluşturulmuştur (Fransa’da kadın Bakanlığı, Yunanistan’da Kadın Erkek Eşitliği Konseyi vb.) 1979’da BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen, 1981’de üyelerin imzasına açılan CEDAW, taraf devletlere kadın sorununa yönelik önlemler alma görev ve sorumluluğunu yüklemiştir. Türkiye’nin 1986 sözleşmeye taraf olmasıyla, sözleşmenin fiilen uygulanması yönünde baskılar artmıştır. 1985 Nairobi İleriye Dönük Stratejileri, CEDAW ve Avrupa Sosyal Şartı gibi uluslararası metinler bağlayıcı olup taraflara yükümlülükler getirmektedir. Yine 1995 yılında gerçekleştirilen 4 üncü Dünya Kadın Konferansı, 1990’ların ortalarında yapılan BM zirveler zinciri ve 90’ların sonlarında itibaren bu zirvelerde alınan kararlara ilişkin 5 yıllık uygulamaların değerlendirildiği BM Özel oturumları gibi diğer gelişmelerle birlikte kamu kesiminde bir birikim oluşmuştur (Işık, 2007:59).

Yukarıda bahsi geçen gelişmeler, kadına yönelik şiddetle mücadele eden kadın hareketinin talepleri ve uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülükleri

yerine getirme baskısının da etkisiyle devlet kurumlarında kadın sorunları ve kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda kurumsallaşma süreci başlamıştır.

Resmi düzeyde kadın-erkek eşitliği sorunun gündeme geldiği ilk yapılanma, 1987 yılında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) bünyesinde kurulan Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu olmuştur. Kurulun görevi, beş yıllık planlara kadın konusunda politika tedbirleri koymak olmuştur.. Arkasından 20 Nisan 1990 tarihli resmi Gazetede Yayımlanan 422 sayılı KHK ile “Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı” adıyla Başbakan’a bağlı bir birim oluşturulmuştur. Birim, altı ay sonra Genel Müdürlüğe dönüştürülmüştür (Acuner, 2007:126 vd.)<sup>10</sup>. Kadın erkek eşitliğinin sağlanması, toplumsal yaşamın tüm alanlarında kadınların konumunu yükseltmek, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi için politikalar üretmek Genel Müdürlüğün kuruluş amaçları arasındadır (www.ksgm.gov.tr.). KSGM, kuruluş amaçları paralelinde kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda çeşitli etkinlikler gerçekleştirmiştir. Bu anlamda en önemli gelişme kadına yönelik şiddetle ilgili olarak KSGM bünyesinde 28 Eylül 1994’te 3B Merkezi’nin (Bilgi Başvuru Bankası) açılmasıdır. 3B Merkezi, kurumsal bir hizmet olarak, şiddete uğrayan kadınların doğrudan başvuru yapabilecekleri ilk örnek olmuştur (Yıldırım, 1996:64-65). Yine bu dönemde aile kurumu ve sorunları üzerine çalışma yapmak üzere 20.05.1991’de Aile Araştırma Kurumu kurulmuştur.

Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda gerçekleştirilen yasal düzenlemeler resmi düzeyde kurumsallaşmanın önemli bir parçasını oluşturmuştur. İlk olarak

---

<sup>10</sup>Başbakanlığa bağlı olan kurum, 6 Kasım 2004 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 5251 sayılı Teşkilat Kanunu ile Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü adını almıştır.

kadın sığınmaevleri, 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK)<sup>11</sup> ile 2828 sayılı SHÇEK Kanunu'nda yapılan değişiklikle bir sosyal hizmet kurumu olarak tanımlanmıştır. Arkasından SHÇEK'e bağlı kadın konukevlerinin açılmasını düzenleyen Kadın Misafirhanelerinin Kuruluş ve İşleyişine Dair Yönetmelik 16 Mart 1991'de yürürlüğe girmiştir<sup>12</sup>. Ayrıca 01.03.1990 tarihli genelge ile SHÇEK bünyesinde Aile Danışma Büroları ve Aile Danışma Merkezleri açılmıştır. Aile Danışma Büroları ve Aile Danışma Merkezleri 1993 yılında yeniden düzenlenerek Toplum Merkezlerine<sup>13</sup> dönüştürülmüştür (Yıldırım, 1996, 59). Böylelikle kamu kurumlarınca kadın danışma merkezleri ve sığınmaevlerinin açılmasıyla resmi düzeyde kurumsallaşmaya başlanmıştır. Buna paralel olarak yerel yönetimler, kendi örgütledikleri ya da kadın kuruluşlarıyla işbirliği halinde örgütlenen danışma merkezleri ve sığınmaevleri açmaya başlamışlardır. İlerde değinileceği üzere bu alanda ilk örnek, Uğur İLHAN'ın talebi ve çabalarıyla Bakırköy Belediye'sinin 11 Eylül 1990 yılında açtığı "Kadın Evi"dir (İlhan, 1992).

Kadına yönelik şiddetle mücadelede gerçekleşen en önemli yasal gelişmelerden biri de 17.01.1998 tarih ve 23233 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4320 Sayılı "Ailenin Korunmasına Dair Kanun"un yürürlüğe girmesidir. Kanun kapsamında aile içi şiddete maruz kalan kadınların korunma yolları ve alınacak tedbirler

---

<sup>11</sup> 6.06.1997 tarih ve 23011 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

<sup>12</sup> İlgili yönetmelik, 12/07/1998 tarih ve 23400 sayılı Resmi gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği olarak yeniden düzenlenmiştir. Bu Yönetmelik 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu'nun değişik 9 uncu maddesinin (j) bendi ile 15 inci maddesi hükümlerine dayanılarak hazırlanmıştır (Yönetmelik m. 3).

<sup>13</sup> Toplum Merkezlerine ilişkin yasal düzenleme, "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Toplum Merkezleri Yönetmeliği" ile 11.07.2000 tarih ve 24106 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (SHÇEK, 2008:1).

düzenlenmektedir (m. 1-2). Kanunun çıkmasında CEDAW çerçevesinde feminist akademisyenler ve bürokratlar tarafından hazırlanan 1996 yılı Türkiye Raporu ve kadın hareketinin yürüttüğü kampanyalar ile aile içi şiddetle mücadelede koruma önlemlerinin yetersizliğini vurgulayan çeşitli yayınlar etkili olmuştur (Altınay ve Arat, 2008:27).

Kadına yönelik şiddetle mücadele eden kadın hareketinin en önemli kazanımı, hem resmi düzeyde hem de bağımsız örgütlenmeler halinde danışma merkezleri ve sığınmaevlerinin şiddetle mücadelenin etkili bir aracı olarak gündeme getirilmesi ve açılmaya başlaması olmuştur. Kadın hareketi, yukarıda bahsi geçen gelişmelerin kaydedilmesinde yalnızca baskı oluşturmakla kalmamış, aynı zamanda sürecin de takipçisi olmuştur. Kampanyalarla geçen 80'lerden sonra 90'larla birlikte kadın grupları da kurumsal olarak örgütlenme sürecine girmişlerdir. Kadın sığınmaevlerini politik bir hedef olarak belirleyen dönemin kadın hareketi için kurumlaşma, iç içe geçmiş ikili bir yapılanmayı gerektirmiştir. Esnek yapılarla örgütlenen kadınların, danışma merkezleri ve sığınmaevleri açabilmeleri ve bunlara sahip olabilmeleri için, kendi birlikteliklerini de tüzel kişiliklere dönüştürmeleri gerekmiştir (Işık, 2007: 48). Öncelikle en uygun yapı olarak dernekleşme düşünülmüş ancak dönemin Dernekler Kanunu, kadınların örgütlenme amaçlarını engelleyecek şekilde hareket serbestilerine ve mali olanaklarına sınırlama getirdiğinden tercih edilmemiş (Arın, 1996:147), vakıf olarak örgütlenmek daha maliyetli olmasına ve uzun zaman almasına karşın daha korunaklı olduğundan (kapatmalardan daha az etkilenmesi, merkezlerin sürekli açık kalmasına imkan vermesi ve mal varlığının başka türlü

kullanılması güç olduğundan kurumların mal varlığını garanti altına alması nedeniyle) tercih edilmiştir (Işık, 2007:50).

1987’de yürütülen Dayağa Karşı Kadın Dayanışması eylemi ile başlayan süreçte sığınmaevi açma hedefi ile 1990 yılında İstanbul’da Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (Mor Çatı), 1991 yılında ise Ankara’da Kadın Dayanışma Vakfı kurulmuştur. Sığınmaevlerini gündeme getiren kadın hareketi, şiddetle mücadelede kendi kurumlarını oluşturmuş ve bu konudaki kurumsallaşmanın yayılmasına öncülük etmiş, şiddetle mücadelede kadın dayanışmasının önemini ve gücünü ortaya koymuştur. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfına bağlı sığınmaevi 1995’te, Kadın Dayanışma Vakfı’nın Altındağ Belediyesi işbirliği ile kurduğu sığınmaevi ise 1993 yılında açılmıştır. İlerleyen başlıklarda iki deneyimin de ayrıntılarına değinilecektir.

Bağımsız kadın örgütlerinin yanı sıra meslek örgütlerinin içinde de kadına yönelik şiddet üzerine çalışmalar yapmak üzere birimler oluşturulmuştur. Kadınların yasalardan doğan hakları konusunda bilgilenmelerini sağlamak üzere oluşturulan Kadın Hukuku Komisyonları ile hukuki danışmanlık yaygınlaştırılmıştır (Ö. Kerestecioğlu, 2004b:77).

Bu süreçte Üniversitelerde de kadın sorunları üzerine çalışmalarda bulunmak üzere bölümler ya da enstitüler kurulmaya başlamıştır. Bunlardan ilki olan “Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi” 1990 yılında İstanbul Üniversitesi’nde kurulur. Aynı yıl Marmara Üniversitesinde Kadın İşgücü istihdamı ve Uygulama Merkezi kurulur. 1993’ün sonlarında ise Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama

Merkezi Ankara Üniversitesi'nde oluşturulmuştur. Nihayetinde 1994 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesinde Kadın Çalışmaları Yüksek Lisans programı başlatılır (Arat, 1994:127).

Kadın hareketi içerisinde yer alan kadınların oluşturduğu kurumlardan biri de 14 Nisan 1990 tarihinde açılan Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı ve Vakıf'a ait kütüphane ve arşivdir. Kütüphane ve arşivin amacı Vakıf Senedi'nde "Kadınların geçmişini iyi tanımak, bu bilgileri bugünün araştırmacılarına derli toplu bir şekilde sunmak ve bugünün yazılı belgelerini gelecek nesiller için saklamak" olarak ifade edilmiştir (D. Mardin, 2007:185).

#### **1.4.2.1 Resmi Kurumlar Tarafından Açılan İlk Sığınmaevleri**

Devlet tarafından kadına yönelik şiddetle mücadele etmek amacıyla ilk kurumsal hizmetler, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde oluşturulmuştur. 1990 yılında Aile Danışma Büroları ve Aile Danışma Merkezleri olarak kurulan ve 1993 yılında Toplum Merkezleri adı ile hizmet vermeye devam eden danışma merkezleri ve "Kadın Misafirhaneleri" resmi düzeyde oluşturulan ilk kurumsal hizmetlerdir.

2828 sayılı SHÇEK Kanunu'nda yapılan değişiklikle sığınmaevlerinin bir sosyal hizmet kurumu olarak tanımlanması ve SHÇEK'e bağlı kadın konukevlerinin açılmasını düzenleyen Kadın Misafirhanelerinin Kuruluş ve İşleyişine Dair Yönetmelik 16 Mart 1991'de yürürlüğe girmesiyle SHÇEK bünyesinde "Kadın

Misafirhaneleri” açılmaya başlamıştır. SHÇEK’e bağlı ilk misafirhane Ağustos 1990’da İzmir’de açılmıştır. Arkasından 1991 yılında Ankara ve Bursa’da, 1992’de Antalya’da, 1993’te Eskişehir’de, 1995’te İstanbul’da, 1996’da Tekirdağ’da ve 1997’de Samsun’da misafirhaneler açılmıştır (Yıldırım, 1996:61 vd.). 8 Kapasite ile açılan Tekirdağ misafirhanesi 24.02.1999 tarihli Makam Oluru ile kapatılmıştır. 1991-2000 yılları arasında bu misafirhanelerden yararlanan kadın sayısı 2528, çocuk sayısı ise 2164’tür (Uçar, 2002:58). İleride detaylı olarak inceleneceği üzere SHÇEK’e bağlı sığınmaevlerine ilişkin yönetmelik, 12.07.1998 tarihli “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği” ile yeniden düzenlenmiştir. İlgili yönetmelikte kadın konukevleri “fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik istismara uğrayan kadınların, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi sırasında varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla geçici bir süre kalabilecekleri yatılı sosyal hizmet kuruluşları” olarak tanımlanmıştır (m.4).

Kadın konukevlerinde; kadınların durumlarının, aileleri ya da eşleri ile olan anlaşmazlıklarının incelenmesi ve sorunların giderilmesine yönelik mesleki çalışmaların yapıldığı belirtilmektedir. Bugün toplam 23 kadın konukevi 477 kapasite ile hizmet vermektedir. Konukevlerinin açılışından itibaren yararlanan kadın sayısı 7590, çocuk sayısı ise 5586’dır. Açılışından bu yana konuk evlerinden yararlanan kadınlardan 1321’inin bir işe yerleştiği de veriler arasındadır (www.shcek.gov.tr). Bununla birlikte SHÇEK’e bağlı konukevlerinin önemi yadsınamazsa da şiddete uğrayan kadınların ihtiyaç duyduğu özel destek hizmetlerinin sağlanması ve kendi hayatı üzerinde kendi kararlarını verebilme

iradesinin geliştirilmesi, şiddet konusunda bilinç geliştirilmesi gibi kadının güçlenmesinin bir aracı olarak işlev görmesi noktasında yeterli olması güçtür ve hiyerarşik yapılanmanın olduğu bir kamu kurumunun işleyiş özelliklerini barındırmaktadır. Nitekim kuruluşlarda kalan kadınların uyması gereken kurallar arasında devletin itibarını düşürecek ya da görevlilerin onurunu zedeleyecek tutum ve davranışlarda bulunmamak, kuruluş aleyhine propaganda yapmamak ifadeleri de yer almaktadır (m. 14). Çok muğlak olarak ifade edilen bu kurallara göre itibar düşürmenin ya da onur zedelemenin ölçüsü ilgili yönetmelikte yer almamaktadır. Kadınlar namuslu ve itaatkar olmak durumundadırlar. Kadınların, üstlerindeki denetim burada da sürdürülmektedir.

SHÇEK bünyesinde halen hizmet veren Aile Danışma Merkezlerinin kuruluş amacı; toplumun ve ailenin gelişmesi, ailenin mutluluğunun ve bütünlüğünün kurulması olarak gösterilmektedir. Kadını aile içinde konumlandıran ve “aile sisteminde özgürlük, sorumluluk ve toplumsal değerler arasında bir denge sağlanması” ([www.shcek.gov.tr](http://www.shcek.gov.tr)) için mevcut rol dağılımını pekişmesini hedefleyen hakim ideoloji, kurulduğundan beri kurumun genel yaklaşımını da özetlemektedir. Bu anlamda kurum; bağımsız sığınakların bilinçlenme, kendi kararlarını alma, güçlenme, dayanışma ve mevcut iktidar ilişkilerinin sorgulayarak dönüştürme gibi hedeflerinden çok uzaktır.

Türkiye’de SHÇEK bünyesinde açılan sığınmaevleri dışında, yerel yönetimler tarafından açılan ilk sığınmaevi 1990 yılında Bakırköy Belediyesi tarafından açılan “Kadın Evi” olmuştur. Mart 1989’da yerel seçimler sonucu belediye başkanının

değişmesi ve yeni başkan Yıldırım Aktuna'nın kadınlardan gelen talepleri dikkate alması neticesinde sığınmaevi projesi gündeme gelir. Bakırköylü bir grup kadın, öncesinde kadınların bir araya gelebilecekleri, kadınlara özgü sorunları tartışabilecekleri ve gerektiğinde kampanya düzenleyebilecekleri bir yapı oluşturulmasını belediyeden talep ederler. Olumlu yanıt alamadıkları için, kadınlar kendi çabalarıyla Bakırköy Kadın Kültür Evi'ni açarlar. Kadınların asıl hedefi ise belediyenin desteğini sağlayarak bir sığınmaevinin açılmasıdır. Bakırköy Kadın Kültür Evi'nin kurucularında Uğur İLHAN, Ocak 1990'da Bakırköy Belediyesi Kadın Hakları Danışmanı olarak göreve başlar ve sığınmaevi projesini hazırlar. 11 Eylül 1990'da ise Bakırköy Belediyesi Kadın Sığınmaevi açılır. Ancak sığınak açıldıktan kısa bir süre sonra, Belediye yönetiminin değişmesiyle 30 Ocak 1992'de kapanır (İlhan, 1992).

Yerel yönetimler bünyesinde oluşturulan sığınmaevlerinin ikincisi Şişli Belediye'si tarafından 30 Eylül 1990 yılında açılmıştır. Ancak Bakırköy Belediyesi örneğinde olduğu gibi yerel seçimler sonrası yönetim değişikliği sonucunda 1994 yılında kapatılmıştır (KSGM, 2008:52). 1990 yılında açılan fakat yönetim değişikliği ile 1994'te kapanan Bornova Belediyesi Kadın Danışma merkezi, Kayseri Belediyesi Kadın Danışma Merkezi ve Nazilli Belediyesi Kadın Danışma Merkezi, yerel yönetimler bünyesinde oluşturulan danışma merkezlerinin ilk örnekleridir. Kayseri ve Nazilli örnekleri de çeşitli sebeplerden kısa sürede kapanmıştır (Yıldırım, 1996:55-56). Görüldüğü üzere, belediyeler eliyle yürütülen kurumsal hizmetler, değişen yöneticilerin politik tutumlarına göre sürdürülememektedir. Ayrıca ailenin kutsallığı ve bütünlüğünün korunması fikri, kadına biçilen aile içi ve toplumsal

roller gibi ideolojik yaklaşımlarla birlikte; kaynak yetersizliği, yer bulma ve personel istihdamı gibi idari sorunlar da sürekliliğin sağlanmasında engel teşkil etmektedir.

#### **1.4.2.2 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Örneği**

Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası ile kadınların en acil talebi olarak ortaya çıkan sığınmaevinin açılmasını sağlama amacıyla Mayıs 1990'da Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı kurulmuştur. Vakıf, kadına yönelik şiddetle mücadele eden kadın hareketinin içerisinde feminist kadınlar tarafından kurulmuş ilk bağımsız örgütlenmedir. “Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın amacı, aile içinde ve dışında şiddete maruz kalan kadınlarla dayanışma içinde olmak, onlara sığınak olanağı sağlamaktır” (Arın, 1996:149).

Kadın sığınmaevi açılmasını sağlamak amacını taşıyan Mor Çatı, kaynak sıkıntısı nedeniyle ilk yıllarda sığınak açamamıştır. Bu dönemde İstanbul Büyükşehir Belediyesi başta olmak üzere pek çok belediye ile görüşen Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın kurucuları bu belediye başkanlarının hepsine dünyanın diğer ülkelerindeki uygulamalardan esinlenerek, kendilerine bir bina tahsis edilmesi için başvurmuşlardır. Ancak yapılan görüşmelerde bazı girişimlerde bulunulmasına ve bir takım sözler verilmesine karşın sonuca ulaşamamış, belediyelerden gerekli destek alınamamıştır. Bu dönemde Şişli ve Bakırköy Belediyeleri, Mor Çatı için tahsis edileceği söylenen binalarda kendi sığınaklarını açmışlardır.

Arın'a göre politik bir oy toplama aracı olarak görülen sığınaklar, ilk yönetim değişikliğinde kapanırlar. Kadın sığınaklarının siyasal partilerden bağımsız olması gerektiğini vurgulayan Mor Çatı'nın kurucuları, bu dönemdeki belediyelerin "kadın" gibi bir dertleri olmadığını ve konuya ilişkin bilgi sahibi olmadıklarını da ifade etmişlerdir. Öyle ki, belediye sığınaklarından birinin başkanı sığınakta kalan kadınlara koca bulmaya ve evlendirmeye zorlarken, diğeri kendisine başvuran saldırgan kocaya sığınağın yerini bildirip kadını teslim etmeye kalkışır (Arın, 1996:149). Bugün konuya ilişkin farkındalığın arttırıldığı gözlene de benzer sorunlar yaşanmaya devam etmektedir. Sığınmaevlerinin törenle açılması, sığınakların kuruluş amacının anlaşılmadığını gösterir. Sığınakların yerinin gizliliği uluslararası bir ilkedir. Kadınlar, saldırgandan korunmak için güvenli ve saldırganın bulamayacağı bir yer arayışıyla sığınağa gelirler.

İlk yıllarda sığınak açma imkanı bulamayan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Kasım 1990'da eğitilmiş gönüllü kadınların ve uzmanların yardımıyla şiddete uğrayan kadınlara danışma ve dayanışma hizmetleri vermeye başlamıştır (İlkkaracan, Gülçür ve Arın, 1994:349). Vakıfta kadınlara gönüllülük hizmeti (gönüllü kadınlar gerekiyorsa başvuru ile hastaneye, gerekiyorsa notere, karakola vs. giderler), hukuki ve psikolojik danışmanlık hizmetleri verilmektedir (Arın, 1996:148, Kerestecioğlu ve Kaşker, 2005:263).

Sığınak açılması için gerekli birikimi sağlayan Vakıf 1993 yılında tarihi bir bina satın alarak onarımını üstlenir ve sığınak 1995 yılında açılır. Sığınağın açılışına kadar geçen 5 yıllık süreç içerisinde danışma ve dayanışma merkezi olarak

alışmalar yürütülmüş, yurt dışındaki sığınaklar ziyaret edilerek onların deneyimlerinden yararlanılmıştır. Ayrıca düzenlenen aile içi şiddetle ilgili eğitim programları ve yapılan bilinç yükseltme toplantıları ile bilgi ve deneyim birikimi elde edilmiştir (Mor atı, 1998: 92). Bu süreç sonucunda açılan Mor atı Kadın Sığınağı ilk bağımsız kadın sığınağıdır. 18 kadın ve 20 ocuk kapasiteli olarak düşünülen sığınakta, son derece bağımsız, otonom ve kendi kendini idare eden bir işleyiş modeli geliştirilir. Gizlilik şartı ve sığınmaevinde kalan kadınların birbirine şiddet uygulaması yasağı temel prensipler olarak belirlenmiştir. Sığınağın işleyişi, sığınakta kalan kadınların katılıyla yapılan haftalık toplantılarda alınan kararla ve iş bölümü yapılarak düzenlenmiştir. Böylelikle kadınların bina yaşantısına ilişkin karar alma sürecine de doğrudan katılımları sağlanmıştır. Vakfın ve sığınağın temel işleyiş ilkelerinden biri de kadınlar arasında hiyerarşik ilişkilerin olmamasıdır (Kerestecioğlu ve Kaşker, 2005:269 vd.). Hem kurumsal yapısı hem de işleyiş özellikleri ile bağımsız bir sığınak modeli ortaya koyan Mor atı Kadın Sığınağı, açıldıktan  buçuk yıl sonra 1998’de kaynak yetersizliği nedeniyle kapanmak durumunda kalmıştır.

#### **1.4.2.3 Kadın Dayanışma Vakfı Altındağ Belediyesi İşbirliği rneği**

Kadın Dayanışma Vakfı’nın kuruluşu ve sığınmaevi projesinin gündeme alınması, 1987 ‘de başlatılan Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası’na katılan gruplardan Ankara’da örgütlenen ‘‘Kadın Tartışma Grubu’’nun çalışmaları ile başlamıştır. Kadın Tartışma Grubu, Ankara’da bir danışma merkezi ve sığınmaevi oluşturulması amaçlı araştırma ve projelendirme çalışması hazırlamış ve projeyi gerçekleştirmek isteyen

içerden bir gruba devretmiştir. “Ankaralı Kadınlar” adı ile yeni bir gruplanmaya giden kadınlar çalışmaları sürdürmüştür (Kadın Dayanışma Vakfı, 2003:53).

Proje maliyetlerinin yüksekliği ve danışma merkezi ve sığınmaevinin sürekliliğinin sağlanması isteğiyle, projenin bir belediye ile protokol imzalanarak gerçekleştirilmesi fikri, ilk aşamadan itibaren grup tarafından düşünülmüştür. Bir ilkesel-politik tercih olarak, kamu kaynaklarından yararlanmanın bir vatandaşlık hakkı olması, yerel yönetimlerin merkezi idareye göre daha erişilebilir olması, karar zincirinin daha kısa olması ve kişisel ilişkiler kurulabilmesi gerekçeleri ile ve sosyal devlet fonksiyonlarıyla birleştirilerek oluşturulan bir yerel yönetim tarzının gereği olduğuna inanılarak belediye ile işbirliği gerçekleştirilmiştir (Işık, 2003:54). 8 Mart 1991’de kadınların toplu olarak yaptığı başvuruyu olumlu yanıtlayan Altındağ Belediyesi, danışma merkezi ve sığınmaevinin açılmasında destek sağlamıştır. Bu işbirliğinin temel şartları ise karar yetkisinin kadınlara bırakılması ve iç işleyişe müdahale edilmemesi olmuştur. Bu şartlarda anlaşmaya varan “Ankaralı Kadınlar” grubu ve belediye arasında, hizmetlerin sürekliliğini garanti altına almak üzere, bir protokol imzalanması gündeme gelmiş, bu süreçte de grubun tüzel kişilik kazanması zorunluluğu doğmuştur (Işık, 2007:49-dp.6).

Vakıf kurmak uzun bir zaman gerektirdiğinden Altındağ Belediyesi adına hizmet veren ancak iç işleyişi grubun kararlarına dayanan Altındağ Kadın Danışma Merkezi vakfın kurulmasında önce Ekim 1991’de, sığınmaevi ise Mayıs 1992’de Vakıf Girişim Kurulu adına resmi başvuru yapıldıktan hemen sonra açılmıştır. Kadın Dayanışma Vakfı resmi işlemler tamamlandıktan sonra Ocak 1993’te kurulmuştur.

Altındağ Belediyesi ile resmi protokol de ancak bu tarihten sonra imzalanmıştır (Işık, 2007:49-dp.6). Kadın Dayanışma Vakfı-Altındağ Belediyesi işbirliği ile açılan sığınmaevi, finansmanı belediye tarafından desteklenen, iç işleyişi ise bağımsız bir kadın kuruluşunun kararlarına dayanan ilk bağımsız işletilen sığınak modeli olmuştur.

Kadınlar, o dönemde işbirliği için Şişli Belediyesi ve Bakırköy Belediyesi deneyimlerini de dikkate alınarak, aşağıda belirtilen nedenlerle Altındağ Belediyesi'ni seçmişlerdir (Kadın Dayanışma Vakfı, 2007:64):

- Ulaşım bakımından Ulus'un merkezi bir yerde olması ve Ankara'nın her yerinden tek vasıta ile ulaşılabilmesi (kadınların kolaylıkla ve ucuz bir şekilde ulaşması düşünülmüştür),
- Altındağ'ın yerel imkanları kullanma açısından avantajlı bir ilçe olması (şehrin toptancı hali, sebze hali vs. ilçe sınırlarındadır),
- Sağlık kurumlarının önemli bir kısmının ilçe sınırları içinde olması (Büyükşehir Belediye Hastanesi ile protokol imzalanarak sığınakta kalan kadınların ve çocukların ücretsiz sağlık hizmeti alması sağlanmıştı),
- Şehirler arası ulaşım araçlarına yakınlığı,
- Belediye yönetiminin Sosyal Demokrat partiden olması, Belediye meclisinde üç kadın üyenin olması ve karşılıklı kişisel ilişkilerin geliştirilmiş olması.

Kadın Dayanışma Vakfı-Altındağ Belediyesi işbirliğinin şartları arasında, işbirliği için encümen ve meclis kararları alınması (görelî bir garanti sağlaması nedeniyle),

belediye ile protokol imzalanması (rol ve sorumlulukların tanımlanması belirlenmesi amacıyla), danışma merkezinin belediye adına hizmet vermesi fakat sığınmaevinin vakfa ait olması, danışma merkezinin de iç işleyişine müdahale edilmemesine karşılık vakfın düzenli bilgi vermesi, belediye ve vakıftan birer temsilciden oluşturulacak Yürütme Kurulu'nun sorunların çözümünde ilk basamak olması yer alıyordu. Bu kapsamda sığınak mekanı belediye binaları arasından seçilmiş, bakım-onarım-tesisat kurulumu gibi işler belediye tarafından yapılmış, işletme giderleri ve sığınakta kalan kadınların ve çocukların sağlık giderleri belediye tarafından karşılanmıştır (Kadın Dayanışma Vakfı, 2007:65 vd.).

Açılışlarından kapandıkları döneme kadar 3000'den fazla kadın danışma merkezinden, çocuklarıyla birlikte 320 kadın da sığınmaevinden yararlanmıştır. Bu iş birlik, bağımsız bir kadın kuruluşu tarafından işletilen ilk sığınmaevinin açılmasını mümkün kılmıştır. Ancak 1994 yılında yerel seçimler sonrası yönetim değişikliğinin arkasından belediyenin tek taraflı olarak protokolü bozması nedeniyle işbirlik bozulmuştur. Hizmet vermeye devam eden sığınmaevi, belediye yöneticilerinin sığınmaevinin adresinin gazetede yayınlanmasına varan tacizleri sonrasında taşınmak durumunda kalmıştır. Vakıf, kendisine ait yeni binalarda hem danışma merkezi hem de sığınmaevi hizmet vermeye devam etmiştir (Kadın Dayanışma Vakfı, 2007:67)

Belediyeler eliyle yürütülen diğer örneklerde de görüldüğü üzere, yerel yönetimlerin el değiştirmesiyle bu işbirliğinde de süreklilik sağlanamamıştır. Vakıf, Altındağ Belediyesi ile işbirliğinin bozulmasından sonra kendi imkanlarıyla sığınmaevini sürdürmeye çalışmış, fakat kaynak yetersizliği nedeniyle hem danışma merkezi hem de sığınmaevi 1999 yılında kapanmıştır.

Yukarıdaki bölümde kurumsallaşma sürecine geçişte belli başlı sığınmaevi deneyimleri anlatılmaya çalışılmıştır. Türkiye örneğinde resmi, bağımsız ya da yarı bağımsız olmak üzere ilk sığınmaevi deneyimleri aktarılmıştır. İlerleyen bölümde daha detaylı değinileceği üzere mevcut durumda halen çeşitli modellerde ve farklı yapısal özelliklerde sığınmaevlerinin işletildiği belirtilebilir. Bununla birlikte farklı örneklerin yanı sıra, sığınmaevlerinin özellikle şiddet mağduru kadınlar açısından öneminin, yüklendiği işlevlerin ve mevcut sorunların araştırılmasında, doğrudan kadınlarla yapılacak görüşmeler sorunların daha derinden kavranmasını sağlayabilirdi. Ancak tezin sınırlılıkları doğrultusunda görüşme yöntemi tercih edilememiştir. Bu çerçevede takip eden bölümde kadın sığınmaevleri ile ilgili ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler ile birlikte sığınmaevlerinin çalışma koşulları ve sorunlar ve çözüm önerileri ele alınacaktır.

## **2. BÖLÜM: KONUSYA İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELER VE KADIN SİĞİNMAEVLERİNİN ÇALIŞMA ŞARTLARI: TÜRKİYE’DEKİ MEVCUT DURUM**

### **2.1. Konuya İlişkin Yasal Düzenlemeler**

Aile içi şiddetin engellenmesi için gerekli önlemlerin alınması ve bu kapsamda şiddete maruz kalan kadınların, varsa çocukları ile birlikte kalabilecekleri, güvenli bir ortam sağlayan ve ihtiyaç duyulan yardım ve hizmetlerin sunulduğu sığınmaevlerinin açılması, taraf olunan uluslararası anlaşmalar ve ulusal düzenlemeler uyarınca devletin görevleri arasındadır.

Anayasa’nın 90 ıncı maddesine göre, usulüne uygun olarak yürürlüğe konulan uluslararası anlaşmalar kanun hükmündedir. Bir kanunla uygun bulunarak Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanan uluslararası anlaşmalar, ilgili kanunun Resmi Gazete’de yayınlanması ile yürürlüğe girer. Ayrıca usulüne uygun olarak yürürlüğe giren uluslararası anlaşmalar hakkında, anayasaya aykırılığı iddiası ile Anayasa Mahkemesi’ne başvurulamaz (Anayasa, m. 90). Uluslararası anlaşmalar, usulüne uygun olarak yürürlüğe girmekle, başka bir düzenlemeye gerek olmaksızın doğrudan iç hukuka aktarılmış olur. Bu bağlamda, uluslararası anlaşmaların uygulanması kanunların uygulanması ile eşdeğer bir zorunluluktur.

### 2.1.1. Uluslararası Düzenlemeler

BM tarafından ilki 1975 yılında Meksika’da düzenlenen Dünya Kadın Konferansları, kadına yönelik şiddetin gündeme gelmesine öncülük etmiştir. Başlangıçta kadına yönelik şiddet, aile bağlamında ele alınmıştır. Meksika’da yapılan Dünya Kadın Konferansı’nda kabul edilen Eylem Planı’nda ailenin ve aile bireylerinin eşitliğinin sağlanması ve güvenliklerinin temini için eğitim programlarının düzenlenmesi tavsiye edilmiştir. Söz konusu Eylem Planı’nda, doğrudan şiddet vurgusu yapılmamış ancak Konferans’ın sivil toplum örgütlerinin katılımıyla gerçekleşen paralel oturumlarında kadına yönelik şiddet değişik biçimleriyle dile getirilmiştir (KSGM, 2007:12). 1980 yılında Kopenhag’da yapılan İkinci Dünya Kadın Konferansı’nda ise kadına yönelik şiddet, sağlık sorunu olarak ele alınmış ve kadınların ve çocukların şiddetten korunması için programların geliştirilmesi çağrısı yapılmıştır.

1985 yılında Nairobi’de yapılan Üçüncü Dünya Kadın Konferansı’nda kadına yönelik şiddet kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Geleceğe dönük stratejiler kapsamında, kadına yönelik şiddetin tüm toplumlarda yaşandığı belirtilmiş ve kadına yönelik aile içi şiddet, insan ticareti gibi farklı şiddet biçimlerine vurgu yapılmıştır. Stratejilerde önleyici politikaların geliştirilmesi, yasal önlemlerin alınması, şiddete maruz kalanlar için destek mekanizmalarının oluşturulması ve bu konuda bilinçlendirme çalışmalarının yapılması çağrısı yapılmıştır.

1995 yılında Pekin’de yapılan ve bir taahhütler konferansı olarak adlandırılan Dördüncü Dünya Kadın Konferansı sonucunda Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu belgeleri kabul edilmiş, Türkiye iki belgeyi de çekince koymaksızın kabul etmiştir. Pekin Deklarasyonu, hükümetleri, kadının güçlenmesi ve ilerlemesi, kadın erkek eşitliğinin geliştirilmesi ve toplumsal cinsiyet perspektifinin ana politika ve programlara yerleştirilmesi konularında yükümlü kılmakta ve Eylem Platformu’nun uygulamaya geçirilmesini öngörmektedir. Deklarasyon hükümetlere, kadın ve kız çocuklara yönelik her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması için gerekli bütün önlemleri alma yükümlülüğünü getirmektedir. Eylem Platformu, kadınların güçlendirilmesi amacına yönelik bir gündemdir. Kadınların ekonomik, sosyal, kültürel ve politik karar verme süreçlerinde tam ve eşit paya sahip olmalarını sağlayarak, toplumun ve özel yaşamın bütün alanlarına aktif katılımlarını önleyen engelleri ortadan kaldırmayı hedef almaktadır (KSGM, 2003). Eylem Platformu’nda, kadına yönelik şiddetin eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerinin önündeki en önemli engellerden biri olduğu ifade edilmiştir.

Pekin Eylem Platformu, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her tür şiddetin önlenmesi ve oradan kaldırılması konusunda hükümetlere yükümlülükler getirmiştir. Buna göre, konuya ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması, yasaları uygulamakla görevli olan (emniyet mensupları, adli, tıbbi çalışanlar vs.) kişilerin kadına yönelik şiddetin nedenleri, sonuçları vs. ile ilgili bilgilendirilmesi, şiddet hareketlerinin ulusal yasalar uyarınca cezalandırılması için gerekli çabanın gösterilmesi, şiddetle mücadelede eylem planları oluşturulması ve uygulanması, kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasıyla ilgili faaliyetlere yeterli kaynak tahsisinin yapılması

hükümetlerin yükümlülüklerinden bazılarıdır. Şiddete maruz kalan kadınlara ve kız çocuklarına, mali yönden güçlü sığınmaevleri sağlanması ve bunların sayılarının artırılması, şiddete uğrayan kadınların başvurabilecekleri danışma merkezlerinin yaygınlaştırılması, ücretsiz tıbbi, psikolojik ve hukuki yardım ve destek hizmetlerinin sağlanması, yerel yönetimler dahil hükümetlerin görevleri arasında özellikle vurgulanmıştır. Son olarak sivil toplum örgütlerinin, özerklikleri korunmak koşuluyla, hükümetler ile işbirliği yapmalarının ve katılım ve katkı sağlamalarının önemi vurgulanmıştır.

1981 yılında yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), Türkiye tarafından 1985'te imzalanmış, 1986 yılında ise yürürlüğe girmiştir (KSGM, 2001). Sözleşme ile kadınların medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın erkek eşitliğine dayalı olarak; politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya diğer alanlardaki insan hakları ve temel özgürlüklerin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran ve cinsiyete bağlı olarak yapılan her türlü ayırım, dışlama ya da sınırlama olarak tanımlanmıştır (m. 1). Sözleşme uyarınca, taraf devletler, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın engellenmesi ve kadın erkek eşitliğinin sağlanmasında gerekli önlemleri almakla ve kadınların her türlü ayrıma karşı etkin korunmalarını sağlamakla yükümlüdür (m. 2).

Sözleşme, taraf devletlere, kadın erkek eşitliğinin yasalar önünde sağlanması yükümlülüğünün yanı sıra uygulamada da (fiilen) sağlanması yükümlülüğünü getirmektedir (m. 4). CEDAW, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ya da

sığınmaevlerine ilişkin doğrudan düzenlemeler içermemesine karşın, kadına yönelik her türlü ayrımcılığın önlenmesi ve kadın erkek eşitliğinin uygulamada da sağlanması hedefi, kadın erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkisinden kaynaklanan kadına yönelik şiddetin engellenmesi ve ortadan kaldırılmasını da zımni olarak içermektedir. Sözleşme ile düzenlenen , kadının insani olarak gelişiminin önündeki engellerin kaldırılması, toplumsal cinsiyet rollerine dayanan önyargıların, geleneksel ve diğer uygulamaların kaldırılması amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranışlarının değiştirilmesi gibi yükümlülükler, şiddetin engellenmesi ile doğrudan ilişkilendirilebilecek niteliktedir (KSGM, 2008:24).

Nitekim CEDAW 19 Sayılı Tavsiye Kararı'nda, sözleşme hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için, kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda taraf devletlerin gerekli tüm önlemleri alması gerektiği belirtilmiştir. Kararda cinsiyet temelli şiddetin sözleşmenin birinci maddesi anlamında ayrımcılık kapsamına girdiği vurgulanmıştır. Ayrıca karar kapsamında, kadının insan hakları olarak; yaşama hakkı, kötü muamele, işkence görmeme hakkı, özgürce ve güven içinde yaşama hakkı ve ailede eşitlik hakkına yer verilmiştir. Türkiye'de 29 Ocak 2003 tarihinde yürürlüğe giren CEDAW Ek İhtiyari Protokolü ile sözleşmenin taraflarca fiilen uygulandığını denetlemek üzere oluşturulan CEDAW Komitesi'ne bireysel başvuru yapılabilmesi sağlanmış ve Komiteye, bu şikayetleri kabul etme ve inceleme yetkisi verilmiştir.

1993 tarihli BM Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi de taraf devletlere kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi ve ortadan kaldırılması konusunda

yükümlülükler getirmiştir. Bildirge'ye göre devletler, kadınların her türlü şiddete karşı korunmalarını arttırıcı nitelikte engelleyici yaklaşımlar geliştirmek, şiddete maruz kalmış kadınların ve gerektiği hallerde çocuklarının rehabilitasyonu, bakımı, yetiştirilmesi konularında rehberlik hizmeti sağlamak, sağlık ve sosyal hizmetler, imkanlar ve programlar gibi özel nitelikteki yardımlar ile birlikte yapısal destekler sağlamakla yükümlüdür (m. 4/f-g). Ayrıca Bildirge'ye göre hükümetler, kadınlara yönelik şiddetin ortadan kaldırılması ile ilgili faaliyetler için bütçeden yeterli ödenek ayırmakla yükümlüdür. Şiddetle mücadelede gerekli kurumsal hizmetlerin sağlanması ve finansman giderlerinin karşılanması bu kapsamda, devletin görevleri arasındadır.

BM Genel Kurulu'nun 22 Aralık 2003 tarih ve 58/147 sayılı Kadınlara Karşı Aile İçi Şiddetin Ortadan Kaldırılması konulu kararında, aile içi şiddetin kadına yönelik en yaygın fakat en az görünür şiddet biçimi olduğu belirtilerek, aile içi şiddetin engellenmesi ve şiddete maruz kalanların korunması konusunda devletlerin önlemler alması gerektiği ifade edilmiştir. Kararda aile içi şiddetin toplumsal bir sorun olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda, alınacak diğer tedbirlerle birlikte, aile içi şiddete maruz kalanların yasal haklarını korumalarında, tedavi ve destek almalarında gerekli yardımın sağlanması ve mağdurlar için başvuru merkezleri ve güvenli sığınakların kurulmasını kapsayan çalışmalar yürütülmesi öngörülmüştür (KSGM, 2008:28).

### 2.1.2. Ulusal Düzenlemeler

Kadına yönelik şiddetin kadın erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkisinden kaynaklandığı, kadın haklarının insan hakları olduğu ve kadına yönelik şiddetin kadının insan haklarının ihlali ve kadına yönelik bir ayrımcılık türü olduğu uluslararası düzenlemelerle kabul edilmiştir. İlgili düzenlemelerle, ister kamusal alanda ister özel alanda gerçekleşmiş olsun kadına yönelik her tür şiddetin önlenmesi ve ortadan kaldırılmasında devletlere sorumluluk yüklenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın (Anayasa) eşitliği düzenleyen 10 uncu maddesine göre, herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçirilmesini sağlamakla yükümlüdür. Kaynağını eşitsiz güç ilişkilerinden alan kadına yönelik şiddet, eşitlik hedefinin yaşama geçirilmesini de engellemektedir. Bu bağlamda devlet kadına yönelik şiddeti önlemek ve ortadan kaldırmakla yükümlüdür.

Anayasa'nın 17 nci maddesi, "Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz." hükmünü içermektedir. Anayasanın ailenin korunması başlıklı 41 inci maddesi ise "Aile Türk toplumunun temelidir ve eşlerin eşitliğine dayanır" hükmünü içermektedir. Ayrıca 41 inci madde, ailenin refahının sağlanması, özellikle anne ve çocukların korunması için devlete gerekli tedbirleri alma ve teşkilatı kurma yükümlülüğünü getirmektedir.

Anayasanın ve ilgili diğer yasaların içerdiği eşitsiz ve cinsiyetçi ögelerin tasfiyesi, 80’lerden itibaren kadına yönelik şiddetin gündemde tutulmasını sağlayan kadın kuruluşlarının ve gruplarının mücadelesi sonucu elde edilen kazanımlardır. 2002 yılında gerçekleştirilen Medeni Kanun değişiklikleri ile kocanın aile reisliği ifadesinin yasalardan çıkarılması, eşlerin eşitliği vurgusunun yapılması ve kadının çalışmasını kocanın iznine bağlayan hükmün kaldırılması, kadın erkek eşitliğinin ayrıca ve özellikle belirtilmesi ve sağlanmasında devletin sorumlu olduğunun Anayasa metnine girmesi, yeni Türk Ceza Kanunu’nun çeşitli kadın örgütlerinin etkin katımları ve çabalarıyla önemli yapısal değişiklikler içermesi bu süreçte elde edilmiş kazanımlardır. Özellikle TCK Kadın Platformu<sup>14</sup> adı altında birleşen kadın örgütleri, “Kadın Bakış Açısından TCK Reformu” kampanyasını yürüterek, yasanın kadınları ilgilendiren hükümlerinin düzenlenmesinde aktif katılımda bulunmuşlardır.

5237 sayılı yeni TCK’da, kadına bakış açısını yansıtan en önemli değişiklik; vücut bütünlüğüne yönelmiş tecavüz, taciz gibi cinsel şiddet içeren suçların ve aile içi şiddet konusunun, eski kanunda olduğu gibi topluma, aileye ve genel ahlak ve adaba karşı işlenmiş suçlar olarak değil de, insan olarak kadına yöneltilmiş eylemler olarak

---

<sup>14</sup> TCK Kadın Platformu, Amargi, Ankara Kadın Dayanışma Vakfı, CEDAW STK Hazırlık Grubu, Cumhuriyet Kadınları Derneği, Çanakkale Kadının El Emeğini Değerlendirme Derneği- Kadın Dayanışma Merkezi, Diyarbakır Barosu Kadın Komisyonu, Edirne Kadının İnsan Hakları ve El Ürünleri Girişimi, Filmmor: Kadınların Sinema Atölyesi, İris Eşitlik Gözlem Grubu, İstanbul Barosu Kadın Hakları Uygulama Merkezi, İstanbul Valiliği İnsan Hakları Masası, İstanbul Valiliği Kadının Statüsü Birimi, İzmir Kadın Dayanışma Derneği, İzmir Barosu Kadın Komisyonu, Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KADER), Kadının İnsan Hakları- Yeni Çözümler Vakfı, Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV), Kaos GL, Karşıyaka Kadın Danışma ve Dayanışma Merkezi, KATAGİ, Kibele Kadın Kooperatifi, Lambdaistanbul Eşcinsel Sivil Toplum Girişimi, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Okmeydanı Atölye Morkağıt, Sincan Toplum Merkezi’ni Koruma ve Geliştirme Derneği, Türk Kadınlar Birliği, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi, Van Kadın Derneği isimli kuruluşlardan oluşmaktadır.

“kişilere karşı işlenmiş suçlar” ana başlığı altında düzenlenmiş olmasıdır. Söz konusu suçlar bu başlık altında “cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar” bölümünde düzenlenmiştir. Yasa ile cinsellik, bir özgürlük değeri olarak kabul edilmiştir. Eski yasada kadın aile içinde konumlandırılmış ve kadına yönelik cinsel saldırılar, aile birliğine yönelik suçlar olarak düzenlenmiştir. Örneğin eski kanunda tecavüz edilen kadının evli olması, cezanın ağırlaştırıcı bir unsuru olarak sayılmıştır. Yeni kanunla birlikte cinsel saldırılar bireye yönelmiş suçlar olarak düzenlenmiş ve yasalar nezdinde kadın da anne, eş ve kız çocuk olmaktan öte birey olarak görülmeye başlanmıştır. Ayrıca eski kanunda geçen ırz, iffet, namus, genel ahlak gibi kavramlara yeni metinde yer verilmemiştir. Töre saikiyle kasten öldürme suçu ( m. 82) da yine kişilere karşı işlenmiş suçlar başlığı altında düzenlenmiştir. Yeni TCK’nın önemli değişikliklerinden biri de evlilik içi tecavüzün cinsel saldırının nitelikli bir hali olarak kabul edilmesidir (m. 102/2).

TCK’daki bu zihniyet değişikliği, kadına yönelik şiddetin (özellikle aile içi şiddetin) engellenmesi ve ortadan kaldırılmasında önemli bir adımdır. İkinci adımda ise yasa ile tesis edilen cezai yaptırımların cinsiyetçi tutumlardan uzaklaşarak uygulanması, ilgili kanunu, toplumsal değişimin sağlanmasında işlevsel hale getirecektir.

Kadına yönelik şiddet karşıtı hareketin en önemli yasal kazanımlarından biri de 1998 yılında 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun çıkarılması olmuştur. Kanunun amacı, aile içinde şiddet uygulayan bireyi ortak oturma alanından uzaklaştırmayı içeren çeşitli tedbirlerin alınmasıyla aile içi şiddeti önlemektir. İlgili kanunda 2007 yılında 5636 sayılı kanun ile değişikliğe gidilmiş ve kanunun kapsamı

genişletilmiştir. Böylelikle yasa eş ile sınırlı olmaktan çıkarılmış, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğerk aile bireylerinden birinin veya mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığı durumları kapsayacak şekilde genişletilmiştir. şiddet uygulayan bireye dönük evden uzaklaştırma tedbiri yasanın önemli getirilerinden biridir.

Kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla devlet düzeyinde ilk kurumsal hizmetler SHÇEK bünyesinde oluşturulmuştur. 2828 sayılı SHÇEK Kanunu ile korunmaya muhtaç aile, ocuk, sakat, yaşlı ve diğerk kişilere götürülen sosyal hizmetler ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş ve işleyişine ilişkin esas ve usuller düzenlenmiştir (m. 1). Kanun ile, konukevi olarak adlandırılmakla birlikte, sığınmaevleri bir sosyal hizmet kuruluşu olarak tanınmış ve tanımlanmıştır (m.3). Kanuna göre, kanun kapsamına giren sosyal hizmetlere ilişkin faaliyetler, devletin denetim ve gözetiminde, sivil toplum kuruluşları ile halkın gönüllü katkı ve katılımı da sağlanarak bir bütünlük içinde yürütülür. Sosyal hizmetler alanında faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliği tesis edilerek güç birliği sağlanır ve mevcut kaynaklara en verimli şekilde işlerlik kazandırılır (m. 4).

Bir sosyal hizmet kuruluşu olarak kadın konukevlerinin yapısı ve işleyişi, SHÇEK kanununa dayanılarak çıkarılan iki yönetmelikle düzenlenmiştir. SHÇEK’e Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği, söz konusu konukevlerindeki hizmetin tür ve niteliğini, işleyişine ilişkin esasları, kuruluş personelinin görev, yetki ve

sorumluluklarını belirlemek üzere 12.07.1998 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İlgili yönetmelikte konukevlerinin hangi ölçütlere göre açılacağına ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır. Konukevlerinin niceliğine ilişkin bir standartta ya da yaygınlaştırılmasına yönelik bir kurala da yer verilmemiştir. İlgili yönetmelik, kadın konukevlerini gizliliğin sağlanabileceği, ihtiyaç duyulan il ve ilçelerde açılacağına ilişkin muğlak bir ifade içermektedir (m. 5). İlgili yönetmelikte kadın konukevleri “fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik istismara uğrayan kadınların, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi sırasında varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla geçici bir süre kalabilecekleri yatılı sosyal hizmet kuruluşları” olarak tanımlanmıştır (m.4).

İlgili Yönetmeliğe göre; kadın konukevlerine, durumları aşağıda belirtilen kadınlar kabul edilir:

- Eşler arası anlaşmazlıklar nedeniyle evini terk eden ya da eşleri tarafından terk edilen ve bu sebeple yardıma ihtiyaç duyan kadınlar,
- Fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik istismara uğrayan kadınlar,
- Boşanma veya eşin ölümü nedeniyle ekonomik ve sosyal yoksunluk içine düşmüş kadınlar,
- İstenmeyen evliliklere zorlanan kadınlar,
- Evlilik dışı hamile ya da çocuk sahibi olan ve bu nedenle ailesi tarafından kabul edilmeyen kadınlar,
- Daha önce uyuşturucu, alkol bağımlılığı olup, bu konuda tedavi görmüş ve alışkanlıklarını terk etmiş kadınlar,

- Cezaevinden yeni çıkmış olup, yardım ve desteğe ihtiyacı olan kadınlar,
- Kontrolleri dışında oluşan çevre koşulları nedeniyle ekonomik ve sosyal yoksunluk içine düşmüş kadınlar (m.8)

Kadınların kuruluştaki kalma süresi üç aydır. Bu süre, düzenlenecek gerekçeli sosyal inceleme raporuna dayanılarak kuruluş müdürlüğünün teklifi ve il müdürlüğünün onayı ile bir defaya mahsus olmak üzere üç ay süreyle uzatılabilir (m.12).

Daha önce de belirtildiği üzere SHÇEK'e bağlı konukevlerinin varlığı önemli olmakla birlikte, öncelikle çeşitli nedenlerle mağdur olan kadınların konuk evlerine kabul edildiği dikkate alındığında her grubun farklı ihtiyaçları olması nedeniyle konuk evlerinin; kadının güçlenmesinde işlevler yüklenmesi güçtür ve kurum, hiyerarşik yapılanmanın sorunlarını da taşımaktadır. Ayrıca örgütlenme yapısı ve örneğin kuruluşlarda kalan kadınların uyması gereken kurallar (m. 14), kadınları baskı altına almanın ve denetlemenin bir aracı olarak işlev görebilmektedir.

Ayrıca kadınların konuk evlerine ulaşmaları bürokrasi engeliyle karşı karşıyadır. Kadın konukevlerine kabulünü isteyen kadınlar; illerde İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne, ilçelerde varsa İlçe Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüklerine bir dilekçe ile başvuruda bulunabilirler. Başvurular İl Müdürlüklerince ya da İlçe Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüklerince değerlendirilir (m. 10). İl Müdürlüklerinde görevli sosyal çalışmacılar tarafından kadınlarla yapılan mülakatlardaki beyanlara ve varsa dosya incelemelerine dayanılarak düzenlenen sosyal inceleme raporlarına göre kadınlar varsa kendi illerinde ya da başka illerdeki konuk evlerine yerleştirilirler

(www.shcek.gov.tr). Sığınmaevlerine sığınan şiddet mağduru kadınların çoğu zaman acilen bulunduğu ortamdan uzaklaştırılması gerektiği düşünüldüğünde, dilekçeyle başvurup sonucunu beklemek gibi bir sürecin çoğunlukla pratik ve işlevsel olmadığı görülür.

08.05.2001 tarihinde yürürlüğe giren Özel Hukuk Tüzel Kişileri İle Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılan Kadın Konukevleri Yönetmeliği ise söz konusu konukevlerinin hizmet, işleyiş, personel şartları ve denetim işlem ve esaslarını belirlemek, çağdaş anlayış ve şartlara uygun düzeyde hizmet vermelerini sağlamak amacıyla çıkartılmıştır. Belediyeler ve bağımsız kadın örgütleri tarafından açılan sığınmaevleri söz konusu yönetmeliğin kapsamındadır. İlgili Yönetmeliğe göre gerçek kişiler sığınmaevi açamazlar (m. 4/c-d). Sığınmaevi açmak isteyen özel hukuk tüzel kişileri ve kamu kurum ve kuruluşlarının yönetmelikte belirtilen belgeler ile (m. 6) il müdürlüklerine başvurmaları gerekmektedir (m. 5). Sığınmaevinin açılması, başvurunun belirlenen esaslara uygun olması halinde İl Müdürlüğünün teklifi ve Valiliğin onayı sonrasında açılış izin belgesinin düzenlenmesiyle gerçekleşir (m. 7). Sığınmaevleri, gizliliğin sağlanabileceği il ve ilçelerde açılır (m. 14). Sığınmaevleri, İl Müdürlükleri ve gerektiğinde Genel Müdürlük elemanlarınca yılda en az bir kez denetlenir (m. 17). Sığınmaevlerinin kapatılmasında yönetmelikte belirtilen durumların gerçekleşmesi halinde yine İl Müdürlüğünün teklifi ve Valinin onayıyla gerçekleşir (m. 18).

Söz konusu Yönetmelik, özel hukuk tüzel kişilerin açılan sığınaklar ile SHÇEK arasında hiyerarşik bir ilişki kurmaktadır. Sığınmaevlerinin açılmasının Müdürlüğün

değerlendirmesi ve iznine tabi olması, sığınmaevlerinin Müdürlüğün denetimi altına alınması ve sığınmaevlerinin kapatılması konusunda takdir yetkisi tanınması, bağımsız kadın kuruluşları ile SHÇEK arasında bir ast üst ilişkisi kurmaktadır. Sığınmaevlerinin bağımsızlığı ve özerkliği bu hükümlerle engellenmektedir. Sığınmaevlerinin açılmasına ilişkin bürokratik işlemler çok sayıda kişinin bu adresleri öğrenmesine neden olmakta ve evrensel gizlilik ilkesi ile çelişmektedir. Yönetmelikte kapatma gerekçeleri arasında “amaç dışı faaliyette bulunma” ifadesi yer almaktadır. Söz konusu madde hükmüne dayanılarak keyfi uygulamalara gidilebilir. Bu durum bağımsız sığınmaevlerini kapanma tehdidi altında bırakmaktadır. Kadın örgütleri ile merkezi idarenin çoğunlukla farklı görüşlerde olduğu düşünüldüğünde, bağımsız sığınmaevlerinin ideolojik olarak da denetlenmek istendiği ortaya çıkar. SHÇEK’e bağlı konukevleri de dahil olmak üzere tüm sığınmaevlerinin denetlenmesi için, kadın kuruluşlarının temsilcilerinin de yer aldığı bağımsız bir kurum ya da kurulun oluşturulması gerekmektedir.

İlgili Yönetmelik, kadın kuruluşlarının sığınmaevi açmasını destekleyici hiçbir hüküm içermediği gibi bürokratik yükümlülükler getirmektedir. Konuya ilişkin uluslararası düzenlemelerde, yukarıda değinildiği üzere, kamu kurumlarının gönüllü kuruluşlar ile işbirliği halinde çalışması gerektiği özellikle vurgulanmıştır. Yönetmelik, işbirliğinden ziyade vesayet ilişkisi kurmaya dönüktür.

Sığınmaevlerinin açılması ve yaygınlaştırılması konusunda en bağlayıcı düzenleme, 2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı yeni Belediyeler Kanunu<sup>15</sup>, dur. Söz konusu

---

<sup>15</sup> 13.07.2005 tarih ve 25874 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

kanunla Büyükşehir Belediyeleri ve nüfusu 50.000'i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için korumaevleri açmakla yükümlü kılınmıştır. Buna karşın söz konusu şartları sağlayan belediyelerden çok azı sığınmaevi açmıştır.

2006 yılında düzenlenen 2006/17<sup>16</sup> sayılı Başbakanlık Genelgesi de sığınmaevlerinin yaygınlaştırılmasına ilişkin doğrudan düzenlemeler içermektedir. Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla oluşturulan TBMM Araştırma Komisyonu (2005) tarafından hazırlanan raporda, devletin kadınlara yönelik her türlü şiddet eyleminin önlenmesini bir devlet politikası olarak kabul etmesi gerektiği, bu alana yönelik bir bütçe oluşturulması gerektiği, bu doğrultuda kadın sığınmaevlerinin nitelik ve nicelik olarak Avrupa Birliği standartlarına uygun hale getirilmesi gerektiği belirtilmiştir (KSGM, 2006).

Söz konusu rapor doğrultusunda 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi yayımlanmış ve kadına yönelik şiddetle mücadele bir devlet politikası haline gelmiştir. İlgili genelge ile kadına yönelik şiddetle mücadelede alanında yürütülen çalışmaların koordinasyonu görevi KSGM'ye verilmiştir. Söz konusu genelgede SHÇEK için bütçeden ayrılan payın arttırılması, sığınmaevlerinin nicelik ve nitelik olarak AB standartlarına uygun hale getirilmesi ve hizmet sunacak personelin kadın bakış açısına sahip olmasının sağlanması gerektiği belirtilmiştir (m. 16). Söz konusu Genelge'de, sığınmaevlerine ilişkin mevzuatın gözden geçirilerek AB normlarına uygun hale getirilmesi ve yerel yönetimlere sığınmaevi açma konusunda zorunluluk

---

<sup>16</sup> 04.06.2006 tarih ve 26218 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

getirilmesinin sağlanması gerektiği vurgulanmıştır (m. 17). Ayrıca sivil toplum kuruluşları tarafından kurulmuş ve kurulacak olan sığınmaevleri ve danışma merkezlerinin işletilmesi ve açılması konusunda, yerel yönetimler ve il özel idareleri tarafından mali destek de dahil olmak üzere çok yönlü destek sağlanması gerektiği belirtilmiştir (m. 20). Önemli bir gelişme de Genelge ile sığınmaevlerine kalan kadınlara, ayrıldıktan sonra kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlamak ve desteklemek amacıyla geçici konut tahsisinin yapılmasına ilişkin düzenlemedir (m. 21).

İlgili Genelge uyarınca ve uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülüklerin bir gereği olarak KSGM koordinasyonunda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007-2010 hazırlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Ulusal Eylem Planı'nın amacı, aile içinde kadına yönelik her türlü şiddetin ortadan kaldırılması için gerekli önlemlerin tüm tarafların işbirliği ile uygulamaya konulmasıdır (KSGM, 2007:21). Ulusal Eylem Planı kapsamında toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik aile içi şiddetle mücadeleyle ilişkin 6 temel alanda iyileştirmeler hedeflenmiştir. Söz konusu alanlar; yasal düzenlemeler, toplumsal farkındalık ve zihniyet dönüşümü, kadının sosyo-ekonomik konumunun güçlendirilmesi, koruyucu hizmetler, tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri ve sektörler arası işbirliği olarak belirlenmiştir (KSGM, 2007). Hedefler arasında yer alan koruyucu hizmetlerin sunulması kapsamında, sığınmaevlerinin sayılarının arttırılması ve uluslararası standartlarda uygun olarak düzenlenmesi gerektiği vurgulanmış ve bu amaçla alt yapı standartlarını ve alternatif işletim modellerini içeren bir yönergenin hazırlanmasına yer verilmiştir. Ayrıca yerel yönetimlerce sığınmaevlerinin açılması

ve sivil toplum kuruluşları tarafından kurulmuş ya da kurulacak olan bağımsız sığınmaevleri ve kadın danışma merkezleri açma ve işletme girişimlerinin yerel yönetimler ve il özel idareleri tarafından desteklenmesi, Ulusal Eylem Planı kapsamında yapılması gerekenler arasında gösterilmiştir.

Son olarak “Sosyal Hizmetler Hakkında Kanun Tasarısı<sup>17</sup>” adıyla SHÇEK tarafından tarafından duyurulan SHÇEK Kanun Tasarısı, kadın sığınmaevleri konusunda düzenlemeler içermektedir. Söz konusu düzenleme henüz yasalaşmamış olmasına karşın, sosyal hizmet anlayışının yeniden tanımlanmasına dönük bir taslak düzenleme olduğundan önem taşımaktadır. Tasarıda öncelikle, ilgili yönetmeliklerden farklı olarak, “kadın sığınmaevi” ifadesi kullanılmıştır. Tasarının tanımlar bölümünde korunma gereksinimi olan kadın “fiziksel, duygusal, ekonomik, cinsel istismara veya şiddete uğrayan ya da bu riski taşıyıp da, psikolojik, sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi için yardım, destek ve danışmanlık hizmetine ihtiyaç duyan ve bu nedenle özel olarak korunması gereken kadın” (m.3/d) olarak tanımlanmış, sonrasında kadın sığınmaevi, “fiziksel, duygusal, ekonomik, cinsel istismara ya da şiddete uğrayan kadınların, psikolojik, sosyal ve ekonomik problemlerinin çözülmesi sırasında varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla geçici bir süre kalabilecekleri yatılı sosyal hizmet kuruluşu” (m.3/ p) olarak tanımlanmıştır. Sığınmaevi ifadesinin kullanılması, şiddete maruz kalan kadınların geçici bir süre misafir edilmesi anlayışından şiddet ortamından kaçınma ve sığınma ihtiyacının kabul edilerek gerçekçi çözüm arayışlarına geçilmesi

---

<sup>17</sup>[http://www.shcek.gov.tr/Kurumsal\\_Bilgi/Mevzuat/Kanunlar/Kurum\\_Kanun\\_Taslagi/Kanun\\_Tasarisi.doc](http://www.shcek.gov.tr/Kurumsal_Bilgi/Mevzuat/Kanunlar/Kurum_Kanun_Taslagi/Kanun_Tasarisi.doc).

noktasında önemli görülebilir. Ancak tasarının genelinde yapılan ailenin bütünlüğü korunması (m.4/1, m.22) vurgusu ve sosyal hayata uyum ve katılım sağlanarak toplum refahının artırılması amacı (m.18, topluma yönelik hizmetler), kadını aile içinde konumlandıran bakış açısının belli ölçülerde sürdürüldüğünü göstermektedir.

Bununla birlikte; kadına yönelik sosyal hizmetlerin sunumunda, “kadına karşı her türlü ayrımcılığı önlemek, kadına yönelik her türlü şiddet, taciz ve istismarın önlenmesi için çalışmalarda bulunmak, kadının aile ve sosyal yaşamdan kaynaklanan sorunlarının çözümüne destek olmayı esastır” (4/m) hükmü ile “kadının insan haklarını geliştirmek, kadını ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda etkin hale getirmek ve eğitim düzeyini yükseltmek amacıyla yapılacak her türlü çalışmaya destek vermek esastır” (4/n) hükmünü içeren düzenlemeler ve yoksulluk içindeki kadınlara bütçe imkânları dâhilinde ayni ve nakdi yardım yapılmasına yönelik sosyal yardım hizmetlerinin (m.21/b) kadına yönelik hizmetler arasında geçici yatılı bakım ve koruma (m.21/a) ve psikolojik ve sosyal danışmanlık hizmetleri (m.21/c) ile birlikte sayılması olumlu düzenlemeler olarak gösterilebilir.

Sonuç olarak belirtmek gerekirse, kadına yönelik şiddetle mücadelede koruma yasalarının varlığı önemli olmakla birlikte, yasalar şiddete karşı yeterli koruma sağlayamaz. Yüksek risk altındaki kadınların güvenli barınmaya ihtiyaçları vardır (Mor Çatı, 2007:28).

## **2.2. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelenin Etken Bir Aracı Olarak Sığınmaevi**

Kadın sığınmaevleri şiddete maruz kalan kadınlara çocuklarıyla birlikte kalabilecekleri şiddetten uzakta güvenli bir ortam sağlar. Sığınmaevlerinin güvenliği ve gizliliği evrensel ilkelerdir. Bu anlamda kadınların şiddet ortamından uzaklaşmaları ve risk altında olmadan ihtiyaç duydukları hizmetlere ulaşabilmeleri önemlidir. Sığınmaevlerinde kadınlar, ihtiyaç duydukları tıbbi, psikolojik, hukuki ve adli yardıma ulaşabilirler, mevcut işlerine devam etmeleri ya da iş bulmaları konusunda destek görürler.

Sığınmaevlerinde kalanların çoğunluğunu çocuklar oluşturmaktadır. Aile içi şiddete maruz kalan kadınlarla birlikte çocuklar da anneye yönelen şiddetten etkilenir. Yapılan araştırmalar, şiddet sırasında çocukların yüzde 90'ının aynı odada ya da yan odada olduklarını göstermiştir. Çoğu kez onlar da babaları ya da üvey babaları tarafından istismar edilir. Babalarının annelerine uyguladığı şiddete tanık olan çocukların kendilerinin de şiddet uygulayıcısı ya da kurbanı olma ihtimalleri, tanık olmayanlara göre daha yüksektir. Oğlan çocukları şiddet uygulayıcısı kız çocukları ise şiddetin kurbanı olmaya meyillidir (Mor Çatı, 2007:25). Şiddet ortamından uzaklaşmak ve kalabilecekleri güvenli bir yerin olması, anneleri kadar çocuklar için de önemlidir. Şiddete maruz kalan çocukların, şiddetin olumsuz etkilerinden sıyrılabilmesi için özel yardım ve destek almaları gerekmektedir.

KSGM tarafından 2008 yılında yürütülen Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet Araştırması'na göre, şiddete maruz kalan kadınların neredeyse yarısı bu durumu

kimseyle paylaşmamaktadır. Fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış kadınların yarısı ise yaşadıkları şiddeti yakın çevreleriyle paylaşmışlardır. Şiddete maruz kalan kadınlardan yarısından fazlası şiddete tanık olan ya da şiddetten haberdar olan kişilerden hiçbirinin kendilerine yardım etmediklerini açıklamışlardır. Şiddete maruz kalan kadınlardan yüzde 34'ü, şiddeti kendi ailelerine açıklamışlar ancak yalnızca yüzde 17'sinin ailesi yardım etmek istemiştir. Fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kalan kadınların yüzde 92'si hiçbir resmi kurum ya da kuruluş veya sivil toplum örgütüne (polis, jandarma, hastane, savcılık, avukat, kadın kuruluğu, belediye, SHÇEK vs.) başvurmadıklarını belirtmişlerdir. Fiziksel veya cinsel şiddet sonucu resmi bir kurumdan veya sivil toplum kuruluşundan yardım isteyen kadınların yüzde 41'i bu duruma daha fazla dayanamadıkları için, yüzde 29'u hukuki destek almak için, yüzde 25'i ise ağır şekilde yaralandıkları için yardım talebinde bulunduklarını belirtmiştir. Araştırma bulguları, kadınların yaşadıkları şiddet konusunda yalnız kaldıklarını ve haklarını savunmak için yeterli bilgi ve donanıma sahip olmadıklarını göstermiştir (KSGM, 2007).

Söz konusu araştırma sonuçları, kadınların yaşadıkları şiddet karşısında yakın çevrelerinden yeterli desteğı göremediklerini göstermektedir. Yerleşik toplumsal yargılar ve kurumlara olan güvensizlik kadınların dışardan yardım almalarını engellemektedir. Kadınlar şiddet karşısında ancak artık dayanamayacakları noktaya geldiklerinde ya da ağır yaralanmalar sonucu dışardan yardım talep etmektedir. Bu anlamda Ulusal Eylem Planında belirtilen hedeflerden de biri olarak kadınların güçlendirilmesinin sağlanması, öncelikle önem verilmesi gereken bir konudur. Kadına yönelik şiddetle mücadelede, kadınların şiddet ortamından uzaklaşarak

sığınabilecekleri güvenli sığınakların olması kadınların güçlendirilmesinde önemli bir işlev görmektedir. Bu bağlamda sığınmaevlerinin açılması ve yaygınlaştırılması önemli olmakla birlikte sığınmaevlerinin kadınların güçlendirilmesi amacını taşıması zorunludur.

### **2.2.1. Bağımsız Sığınmaevlerinin Önemi**

Sığınmaevlerinin temel amacı, kadınların kendi hayatları üzerinde bağımsız karar vermeleri ve şiddetten uzakta saygın bir hayat kurabilmeleri için onları güçlendirmektir. Bu anlamda yalnızca kalacak güvenli bir yer sağlamak, istismara uğramış kadınların ve çocukların özel ihtiyaçlarını karşılamada yeterli olmayacaktır.

Kadın sığınmaevleri, kadınların erkek denetiminden ve toplumsal denetimden uzaklaşmalarını sağlar. Kadına yönelik şiddetin kaynağı erkek egemenliğine dayalı eşitsiz güç ilişkisi iken, sığınakların amacı denetimin olmadığı bir ortam sağlamak olmalıdır. “Denetleme ve yönetme eğilimindeki kurumlar kadınların güçlenmesi amacına uygun değildir. Eğer kadınlara yardım ve destekte bulunulacaksa, bu ancak onların güçlenmelerine saygılı, duyarlı, duygudaşlık kurabilen ve ihtiyaçlarının farkında olan bir yaklaşımla sağlanabilir” (Mor Çatı, 2007:27). Cinsiyetçi bir bakış açısına sahip kurum ya da kişilerin sığınmaevlerinin politik hedef ve eylemlerine saygılı ya da destekçi olmaları beklenemez.

Hem uluslararası hem de ulusal düzenlemelerde şiddetle mücadelede farkındalık yaratma ve zihniyet dönüşümüne yönelik çalışmalar yürütmenin önemi

vurgulanmaktadır. Kadın hareketi içerisinde oluşturulan bağımsız kadın sığınmaevleri, ortaya çıkışlarından itibaren şiddete maruz kalan kadınların özel ihtiyaçlarının karşılanması ve şiddetten uzaklaştırılmasının yanı sıra kişisel deneyimlerin toplumsal bağlamının kurulması, sığınaklarda yardımda bulunan kadınların şiddetin kendi hayatlarındaki uzantılarını fark etmeleri ve bu konuda bilinçlenmelerinin sağlanması ve şiddeti besleyen toplumsal yargıların, tutum ve davranışların ortadan kaldırılması amaçlarını yüklenmiştir. Bu amaçla feminist ilkeler doğrultusunda işletilen sığınakların çoğalması önemlidir.

1970'lerden itibaren bağımsız sığınmaevlerini gerçekleştiren ve bu evlere sığınan kadınlar, kadınlara yönelik şiddetin boyutlarını ve yaygınlığını ortaya çıkarmışlardır. Dünya'da 70'lerle, Türkiye'de ise 80'lerden itibaren yeniden ivme kazanan kadın hareketi, aile içi şiddeti bir tabu olmaktan çıkararak toplumun bu konuda bilinçlenmesi, geleneksel yanlış inanışların irdelenmesi, gerçeklerin ortaya çıkması gibi pek çok kazanım sağlamıştır. Bu çalışmalar aynı zamanda, kadınlara karşı şiddetin, toplumun ataerkil örüntülerinden kaynaklanan ve değer yargıları, hukuksal kurumlar, eğitim kurumları, sağlık örgütleri, yasalar ve devlet tarafından desteklenen köklerini de açığa çıkmasına yardımcı olmuştur (İlkkaracan, 1996:81-82).

Toplumsal değişimin sağlanması ve kadınların güçlendirilmesi amacı, şiddeti besleyen tüm ayrımcı ve eşitsiz yapılanmaların dönüşümünün sağlanması nihai hedefi ile doğrudan ilişkilidir. Mevcut düzeni sorgulayan sığınmaevleri, geçici olarak güven içinde olabilecekleri ortamlar sağlamanın ötesinde, şiddete maruz kalan

kadınların içinde bulundukları çaresizlikten kurtulmaları ve kendilerine yeni bir hayat kurmalarında gereksinim duydukları özgüveni ve gücü verebilir.

Devlet eliyle açılan ve işletilen sığınmaevlerinde, şiddete uğrayan kadınlar hiyerarşik bir ilişkinin tarafı konumundadır. Sığınmak hayatına ilişkin karar alma süreçlerine katılımları söz konusu değildir. Şiddet, baskı ve koca denetiminden uzaklaşmak amacıyla sığınmaevlerine sığınan kadınların, devlet eliyle denetim altına alınmaları ihtimal dahilindedir. İktidar ve yönetim değişikliklerine bağlı olarak farklı ideolojik yaklaşım ve politik tutumlar, sığınakların çalışma ilkelerine yansiyabilir. Benzer şekilde sığınak çalışanlarının tutum ve davranışları da bu anlamda değişiklik gösterebilir. Sığınmaevlerinin bu alanda çalışan bağımsız kadın kuruluşları tarafından ve herhangi bir müdahale olmaksızın işletilmesi, sığınmaevlerinin bireysel ve toplumsal işlevleri yerine getirmesinde önem kazanmaktadır. Ancak bağımsız sığınmaevlerinin temel sorunlarından biri, kaynak sıkıntısıyla karşı karşıya olmalarıdır. Bu durum sürekliliklerini etkilemektedir.

### **2.2.2. Devletin Yükümlülükleri**

Anayasa'nın başlangıç bölümünde, tüm vatandaşların bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak onurlu bir hayat sürdürme ve maddî ve manevî varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu belirtilmektedir. Anayasa'nın 5 inci maddesine göre ise devlet, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmakla

yükümlüdür. Kadına yönelik şiddet uluslararası belgelerde kadının insan hakları ihlali olarak kabul edilmiş ve kadına yönelik şiddetin; eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerine ulaşılmasını ve kadınların insan haklarını ve temel özgürlüklerini kullanmalarını engellediği, bozduğu ve değersiz hale getirdiği vurgulanmıştır (Pekin Eylem Platformu). Bu bağlamda Anayasa'ya göre kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması, devletin asli görevleri arasındadır.

Yukarıda detaylı olarak incelendiği üzere uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülükler ve bu doğrultuda oluşturulan ulusal düzenlemelerle devlet, bu alandaki sorumluluğunu yasal olarak kabul etmiş görünmektedir. Uygulamada kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele hareketinin tabu olmaktan çıkardığı ve kamusal görünürlük kazandırdığı aile içi şiddet karşısında devlet düzeyinde kurumsal önlemler, 90'larla birlikte oluşturulmaya başlanmıştır. Kadın hareketinin önemli kazanımlarından biri olarak sığınmaevlerinin açılması ve bir sosyal hizmet kuruluşu olarak kabul görmesi yine bu döneme denk gelmiştir.

2828 sayılı SHÇEK Kanunu'nda sosyal hizmetler, kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü olarak tanımlandıktan sonra (m. 3/a,), 1997'de kadın konukevleri fiziksel, cinsel ve ekonomik istismara uğrayan kadınların geçici bir süre kalabilecekleri yatılı sosyal hizmet kuruluşları olarak tanınmıştır (m.3/f-7). 2828 sayılı Kanun'a dayanan

ilgili yönetmeliklerle de SHÇEK'e bağılı olan ve yerel yönetimler ya da özel girişimler tarafından açılan sığınmaevlerinin çalışma esasları düzenlenmiştir. Ancak Ulusal Eylem Planı'nda da belirtildiğı üzere bu alandaki mevzuatın uluslararası normlar dikkate alınarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

İlgili uluslararası düzenlemeler, taraf devletlere kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve ortadan kaldırılması için gerekli kurumsal hizmetlerin sağlanması ve finansman giderlerinin bütçeden pay ayrılarak karşılanması yükümlülüğü getirmektedir. Örneğin Pekin Eylem Platformu'nda şiddete maruz kalan kadınlara ve kız çocuklarına, mali yönden güçlü sığınmaevleri sağlanması ve bunların sayılarının artırılması, şiddete uğrayan kadınların başvurabilecekleri danışma merkezlerinin yaygınlaştırılması, ücretsiz tıbbi, psikolojik ve hukuki yardım ve destek hizmetlerinin sağlanmasının, yerel yönetimler dahil hükümetlerin görevleri arasında olduğı ve hükümetlerin sivil toplum örgütleri ile, özerklikleri korunmak koşuluyla, işbirliğı yapması gerektiğı vurgulanmıştır. Bu anlamda yerel yönetimlere de sığınmaevlerinin açılması konusunda yükümlölükler getirilmiştir.

2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı yeni Belediyeler Kanunu, bu doğrultuda, büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyelerin sığınmaevi açmakla yükümlü olduğınu düzenlemektedir (m. 14). Ayrıca, 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi ve Ulusal Eylem Planı uluslararası belgelerle paralel düzenlemeler içermektedir. Ancak, her iki düzenlemede de devletin sivil toplum kuruluşları tarafından açılan sığınmaevlerini desteklemesi gerektiğı belirtilse de sığınmaevleri için devlet finansmanını garanti altına alacak bağlayıcı düzenlemeler henüz yapılmamıştır. Belediyeler de ilgili kanunu uygulamamaktadır.

Altınay ve Arat tarafından 2007 yılında gerçekleştirilen araştırmaya göre, kadınların yüzde 60 ila 74'ü devletin, erkekleri eğiterek, sığınmaevleri açarak, bu konuda çalışan kuruluşları destekleyerek, ağır cezalar vererek ve polisi eğiterek erkeklerin eşlerine uyguladıkları şiddeti engelleyebileceğini düşünmekte ancak devletin bu sorumluluklarını yerine getirmediğini ifade etmektedir (Altınay ve Arat, 2008:100). Yeterli sayıda sığınmaevi açılmaması, kadın kuruluşlarının bu anlamda desteklenmemesi ve yasaların uygulanmasında gösterilen direnç, kadınların güveninin sarsılmaktadır. Kadın kuruluşları da, merkezi idare tarafından finansman sağlanarak yerel yönetimlerce sığınmaevlerinin açılmasını ve bağımsız sığınmaevlerinin finansmanının devlet tarafından karşılanmasını sosyal devlet anlayışı gereği talep etmektedir (Mor Çatı, 2003:37).

Devlet, finansman sağlamakla yükümlü olup, buna karşılık uluslararası belgelerde de kabul edildiği üzere, sığınmaevlerini sunulan hizmetlerin kalitesi ve standartları sağlaması anlamında denetime tabi tutar. Ancak bu denetimin sığınmaevlerinin bağımsızlıklarını engellememesi gerekir. Türkiye'de mevcut sığınmaevlerinin çalışma ilkeleri, standartları ve denetimleri sorunlu alanlar olarak ortaya çıkmaktadır.

## **2.3. Sığınmaevlerinin Çalışma Şartları**

### **2.3.1. Sığınmaevlerine Ulaşmada İlk Adım: Kadın Danışma Merkezleri**

Sığınmaevlerinin adresleri, telefon ve fakslarının gizli kalması temel prensiplerden biridir. Kadın Danışma Merkezleri de bu amaçla sığınmaevlerine ulaşmada ilk

aşamayı oluşturmaktadır. Yardım hatları ve danışma merkezleri de sığınmaevleri gibi 70'lerde, şiddete maruz kalan kadınların korunması için başvurulacak yollardan biri olarak ortaya çıkmıştır. Kadına yönelik şiddetle mücadele eden kadın hareketi, şiddete maruz kalan kadınların yardım isteyebilecekleri iletişim ağının kurulması için telefon hatları ve kadın danışma merkezlerinin kurulmasına öncülük etmiştir. Acil yardım hatları ve kadın danışma merkezleri, kadın kuruluşları ve resmi kurumlar tarafından, şiddetle mücadelede kurumsal hizmetler olarak yaygınlaştırılmıştır.

Şiddete uğrayan ve danışma merkezlerine başvuran kadınlara, sorununun çözümü ile ilgili olarak var olan kurumlar hakkında bilgi verilir, hukuki ve psikolojik danışmanlık sağlanır (KSGM, 2008:43). Danışma merkezlerinde kadınların haklarını öğrenmeleri sağlanarak, sorunlarının çözümünde psikolojik ve hukuki destek verilir. Kadınların hastane, karakol, savcılık, sosyal hizmetler gibi yerlere yapacakları başvurularda yardımcı olmak, kadınları meslek edindirme kurslarına yönlendirmek, sığınmaevinde kalmak isteyen kadınların başvurularını değerlendirerek kadınları sığınmaevlerine yönlendirmek danışma merkezlerinde sunulan başlıca hizmetlerdir. Sığınmaevlerinin gizliliğinin sağlanmasında ve sığınmaevinde dışında da şiddete uğrayan kadınların ihtiyaç duydukları hizmetlere ulaşmalarının sağlanmasında danışma merkezleri önemli bir işlev görmektedir.

SHÇEK bünyesinde kurulan aile danışma merkezleri ve toplum merkezleri ile, belediyelerin ve bağımsız kadın kuruluşlarının kurduğu kadın danışma merkezleri bu alanda çalışmalar yürütmektedir. SHÇEK bünyesinde şiddete maruz kalan kadınlar

için özel olarak oluşturulmuş kadın danışma merkezleri bulunmamaktadır. SHÇEK'e bağlı kadın konukevlerine başvuru, il ve ilçe Müdürlüklerine yapılmaktadır.

### **2.3.2. Sığınmaevlerinin Çalışma Şartları**

Kadın sığınmaevlerinin amaçlarına ulaşabilmeleri için belirli ilkeler doğrultusunda kurulmaları ve işletilmeleri ve sığınmaevlerinde sunulan hizmetlerde belli bir kalite düzeyini sağlanması için bazı standartlara uyulması gerekir.

#### **2.3.2.1. Çalışma İlkeleri**

Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde sığınmaevleri önemli bir rol oynamaktadır. Bu anlamda sığınmaevlerinin başlıca amacı, şiddete maruz kalan kadınların özgüvenlerini yeniden kazanmalarına yardımcı olarak güçlenmelerini sağlamaktır. Şiddete maruz kalan kadınların güçlenmesi hedefi toplumsal bağlamda kadın erkek eşitliğinin sağlanmasını da içerir. Kadına yönelik şiddet, erkekle kadın arasındaki eşitsiz güç ilişkisinde kaynaklanan toplumsal bir sorundur. Bu anlayış çerçevesinde, sığınmaevi kuranların, işletenlerin ve çalışanların sorunu toplumsal bağlantılarıyla kavraması, kadına yönelik şiddetin kabul edilemez olduğunu benimsemesi gerekir. Sığınmaevlerinin amaçlarını gerçekleştirmesi için kuruluşu ve işletilmesinde belli ilkelerin gözetilmesi gerekir (KSGM, 2008:57).

Öncelikle sığınmaevlerinin işleyişinde kadına yönelik şiddet konusundaki feminist analizler dikkate alınarak kadına yönelik şiddetin toplumsal ve politik bir sorun

olduğu kabul edilmelidir. Sığınmaevleri, erkek şiddetinin toplumsal, tarihsel, kültürel ve politik çerçevesi konusunda farkındalık yaratarak politik bir işlevi yerine getirmelidir (Mor Çatı, 2007:34).

Şiddete maruz kalan kadınlar, eşlerinin tahakkümüne ve şiddetine boyun eğmiş olmaktan dolayı acı duyarlar. Bu nedenle bu konuda uzmanlaşmış bir kadından yardım almaları önemlidir. Kadınlar uğradıkları şiddet neticesinde kendi beceri ve güçlerine olan inançlarını da kaybetmişlerdir. Sığınmaevi, günlük hayatın sürdürülmesi için yapılması gereken işlerin yanı sıra eve ait sorumlulukların da paylaşıldığı bir ortam sağlayarak kadınların kendilerine olan güvenlerini yeniden kazanmalarında yardımcı olur. Sığınmaevleri kadınların kadınlara yardım ettiği bir modelle çalışmalıdır (Mor Çatı, 2007:35). Sığınmaevlerinde, kadınların kendilerini tehdit altında hissetmemeleri için, kadın bakış açısına sahip kadın çalışanlar tarafından hizmet sunulmalıdır (KSGM, 2008:59).

Sığınmaevlerinde kadınların tarafında olma ve onlarla dayanışma esas olmalıdır. Şiddete maruz kalan kadınların uğradıkları şiddeti kanıtlama zorunluluğu yoktur. Kadına yönelik şiddetin her türlü biçiminin kınanması ve kadınlara önyargısız yaklaşılması esastır. Şiddetin sorumlusu, her zaman şiddeti uygulayandır (Mor Çatı, 2007:35).

Kadınların kendi hayatları üzerinde bağımsız karar verme hakkı vardır. Kendi kaderini tayin etme hakkı temel bir ilkedir. Sığınmaevlerinde kalan kadınlar da kendi hayatları ile ilgili kararları kendileri vermelidir. Sığınmaevi yönetimi, çalışanları,

başka kurum ya da kuruluşlar ya da kişiler kadının yerine karar vermemelidir (KSGM, 2008:57). Kadının eve dönme ya da dönmeme, sığınmaevinde kalma ya da sığınmaevinden ayrılma kararları, kendi başına vereceği kararlardır. Kadının kendi hayatının ve çocuklarının sorumluluğunu almak üzere güçlendirilmesi ve bağımsızlığını kazanmasına yardımcı olunması esastır. Bu anlamda kadının ekonomik olarak güçlendirilmesi için iş bulmasına yardımcı olunması ya da meslek edindirme kurslarına devamının sağlanması, sığınmaevlerinde sunulan hizmetlerin kapsamına girer.

Sığınmaevlerinde gizlilik ilkesi temel bir ilkedir. Sığınmaevlerinin adresleri, telefon ve faks numaraları gizli tutulmalıdır. Sığınmaevleri, şiddetten uzakta güvenli bir ortam sağlamayı amaçlar. Sığınmaevlerinin iletişim bilgilerinin gizliliği risk altındaki kadınlar için hayati önem taşımaktadır. Gizliliğin korunabilmesi için sığınmaevlerine doğrudan başvuru kabul edilmemelidir. Başvurular, bir kadın danışma merkezine yapılmalı, başvuruda bulunan kadınların sığınmaevlerine kabulü için ön değerlendirme bu merkezlerdeki uzmanlar tarafından yapılmalıdır. Gizlilik ilkesinin diğer uzantısı, sığınmaevinde kalan kadınlara ait bilgilerin, sığınmaevi ya da danışma merkezi tarafından kadınların onayı olmaksızın başkalarına aktarılmamasını içerir. Kadınlara ait bilgilerin verilmesi gereken kişilere ve gerektiği kadar açıklanması esastır. Örneğin Almanya’da özel bir düzenlemeyle, mahkemeye başvuruda adres belirtme zorunluluğuna bir istisna getirilerek, sığınmaevinde kalan kadınların kaldıkları evin posta kutusunu vermeleri yeterli görülmektedir (İlkkaracan, 1996:82). Sığınmaevlerine başvuran kadınların gerçek kimliğini saklama hakkı olmalıdır. Hayati tehlike olması durumunda istisnalar yapılmalıdır (Mor Çatı, 2007:36). Kadın

sığınmaevlerinde, sığınakta kalan kadınların, çocukların ve sığınak çalışanlarının güvenliğini sağlanması da temel bir ilkedir. Sığınmaevleri kendi içinde de şiddet içermeyen bir ortam olmalıdır.

Sığınmaevlerinde kalan kadınlara kesintisiz hizmet verilmelidir. Ayrıca şiddetten uzaklaşmaya çalışan kadınların aciliyeti gözetilerek sığınmaevlerine 24 saat ulaşılabilmelidir. İlkesel olarak kadınlar ve çocuklar kendilerini güvenli içinde hissedinceye ve şiddetten uzak bir hayat kurabilecek güce erişinceye kadar sığınaklarda kalabilmelilerdir (Mor Çatı, 2007:37). Sığınmaevlerine kadınlar çocuklarıyla birlikte kabul edilmeli ve ücretsiz hizmet verilmelidir. Özellikle az geliri olan ya da hiç geliri olmayan kadınların bu bilgiye ulaşmaları önemlidir. Sığınmaevinde sunulan hizmetler kaliteli olmalıdır. Alanında uzman kadın çalışanlar görev almalıdır. Kaynaklar iyi kullanılmalıdır. Düzenli olarak hizmet kontrolü yapılmalı ve bu konuda sığınakta kalan kadın ve çocukların görüşü alınmalıdır. Sığınmaevleri farklılık gözetmeden tüm kadınlara hizmet vermelidir. Kadınların farklılıklarına saygı gösterilmeli ve farklı ihtiyaçlara karşılık verilmelidir (KSGM, 2008:59).

Sığınmaevlerinin örgütlenmesinde demokratik ilkeler benimsenerek, hiyerarşik ve bürokratik yapılardan kaçınılmalıdır. İktidar, yetki ve sorumluluk çalışanlar arasında paylaştırılmalıdır. Sığınmaevlerinde personelin ekip halinde çalışması esastır. Çalışanların tüm kararlara dahil olması ve hizmetlerin gelişimine katkı sağlamalarına olanak verilmelidir. İlişkilerin yukarıdan aşağıya güç uygulamaya dayanmaması, sığınmaevinde yaşam ve çalışma ortamının eşitlik ve dayanışma içinde olmasını

sağlar. Kadınların sığınak hayatının çeşitli yönlerine katılımlarının sağlanması önemli ilkelerdendir. Sığınmaevleri demokratik yapılar içermeli ve katılım sağlanmalıdır. Sığınmaevlerinde yönetici, çalışan ve kadınların katıldığı düzenli toplantılar yapılır (Mor Çatı, 2007:36). Sığınmaevlerinde yaşayan kadınlar evin işletilmesinde söz sahibi olup işlerin yürütmesini elbirliğiyle sağlarlar. Ev işlerinin bölüşümü, çocuk bakımı, oda dağıtımı ya da yapılması öngörülen politik eylemlere ilişkin kararlar, ev sakinlerinin katıldığı toplantılarda ortak olarak alınır (İlkkaracan, 1996: 82). Kadın sığınmaevlerinin kadınların hayatını denetleyen ve baskı altına alan bir kuruma dönüşmemesi önemlidir. Koca baskısı ve denetiminin yerini kurumun almaması gerekir. Bu durum, kadınların bağımsızlaşması ve güçlendirilmesi hedefi ile bağdaşmaz.

Sığınmaevleri kar amacı gütmeyen, kadına yönelik aile içi şiddet alanında çalışmalar yürüten bağımsız kadın kuruluşları tarafından işletilmelidir (Mor Çatı, 2007:38). Uluslararası düzenlemelerde, devletlerin kadına yönelik mücadelede sivil toplum kuruluşları ile işbirliği halinde olması gerektiği özellikle belirtilmiştir. Yine devletin bu alandaki çalışmalar için kaynak ayırmak zorunda olduğu ve sivil kuruluşların maddi manevi desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir. Devlet, kadın sığınmaevlerine yeterli mali desteği sağlamakla yükümlüdür.

Son olarak sığınma evi çalışanlarında, profesyonel eğitimin yanı sıra, kadın olarak maruz kaldıkları şiddetin farkında olmak, bu şiddetin nedenleri ve toplumsal ve politik dinamikleri konusunda bilinçlenmiş olmak ve bu konuda politik çalışma yapmaya istek duymak gibi şartlar aranmalıdır (İlkkaracan, 1996:83).

### 2.3.2.2. Standartlar

Mevcut durumda sığınmaevleri, kamu kurumları, yerel yönetimler, kadına yönelik şiddet alanında çalışan kadın kuruluşları tarafından ya da bunların işbirliği ile açılmakta ve işletilmektedir. Sığınmaevi açılması girişimde bulunan grubun, kadına yönelik şiddetin biçimleri, örüntüleri ve etkisi hakkında temel bilgiye sahip olması gerekir (Mor Çatı, 2007:39). Bu anlamda kar amacı gütmeyen ve alana dönük çalışmalar yürüten bir sivil toplum kuruluşu tarafından kurulması, sığınmaevlerinin amaçlarını gerçekleştirmek üzere bağımsız karar almalarında önemlidir.

Sığınmaevi kurulurken önce amaçlar ve sunulacak hizmetler tanımlanmalıdır. Sığınmaevi açılacak bölgede sığınmaevine olan ihtiyaç ve sığınmanın ne genişlikte bir alan için tasarlandığı tanımlanmalıdır. Avrupa Birliği standartlarına göre, nüfusu 7500'ü geçen tüm yerleşim birimlerinde bir sığınmaevinin açılması gerekmektedir (KSGM, 2008:64). 5393 sayılı Belediyeler Kanunu'na göre ise büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler sığınmaevi açmakla yükümlüdür (m.14).

Sığınmaevi kurulmasında işbirliği yapılacak ve mali destek sağlanacak kurum ve kuruluşların belirlenmesi ve işbirliği kapsamındaki hizmetler belirlenerek sürekliliğin sağlanması için taraflar arası protokoller yapılarak, desteğin güvence altına alınması gerekir. Sığınmaevinin kurulması aşamasında hazırlanacak taslak planla sığınmanın kuruluşuna ilişkin yukarıda bahsedilen konular düzenlenerek sığınmaevinin fiziksel yapısı ve güvenlik önlemleri, personel yapısı, bütçelemesi ve işletme planı

belirlenmelidir (KSGM, 2008:65). Sığınmaevlerinin fiziksel özellikleri önemli olmakla birlikte sığınaklarda güvenliğinin sağlanması çok daha önemli bir sorundur. Büyük şehirlerde gizliliğin sağlanması görece daha kolayken küçük şehirlerde ve ilçelerde vs. sığınmaevlerinin adreslerinin gizli tutulması daha zordur. Bu durum daha kapsamlı güvenlik önlemlerinin alınmasını gerektirir.

#### **i. Sığınmaevlerinin Finansmanı**

Sığınmaevleri, devlet (merkezi idare ya da yerel yönetimler) eliyle veya sivil toplum örgütleri tarafından kurulmakta ve işletilmektedir. Sivil toplum örgütleri tarafından kurulan kadın sığınmaevleri, çoğunlukla yeterli finansman kaynakları bulunamadığından süreklilik sağlayamamıştır. Mor Çatı ve Kadın Dayanışma Vakfı örneklerinde görüldüğü üzere, gerekli finansman sağlanamadığından sığınaklar kapanmak durumunda kalmıştır. Bir önceki bölümde detaylı olarak incelendiği üzere uluslararası belgelere göre taraf devletler, kadına yönelik şiddetin her türü ile mücadele etmede gerekli ve yeterli finansman ayırmakla yükümlüdür. Uluslararası düzenlemelerde yerel yönetimlerin rolü ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliğine gidilmesi gerektiği de özellikle vurgulanmıştır.

Dünya örneklerine bakıldığında, kadın kuruluşları tarafından kurulan sığınmaevlerini devletin mali olarak desteklendiği görülmektedir. Başka bir ifade ile dünyada yaygın olarak, finansmanın devlet tarafından sağlandığı, bununla birlikte bağımsız kadın grupları tarafından iç işleyişlerine müdahale olmaksızın işletildiği bir sığınmaevi modeli (yarı-bağımsız) benimsenmiştir. Örneğin Kanada'da neredeyse tüm

belediyelerin sınırları içerisinde bağımsız bir kadın sığınmaevi bulunmakta ve her sığınmaevi Kadın Eşitliği Bakanlığı'ndan her yıl düzenli finansman kaynağı aktarılmaktadır (İlkkaracan, 1996:80). Avusturya'da ise bütün sığınmaevleri, merkezi ya da yerel idarenin mali desteği ile kadın kuruluşları tarafından işletilmektedir. Belediyeler ile kadın sığınmaevleri arasında finansmanın kesintisiz olacağına ilişkin bir anlaşma imzalanmıştır. Danimarka'da sığınmaevleri sivil toplum kuruluşları tarafından işletilmekte, uzman desteği ve parasal destek yerel yönetimlerce sağlanmaktadır. Buna karşılık devlet hizmet kalitesi ve standartlara uygunluğu denetlenmektedir (KSGM, 2008:69).

Türkiye'de ise uluslararası düzenlemelerden kaynaklanan yükümlülöklere göre devletin mali desteği zorunlu olmakla birlikte, sistematik olarak uygulamaya geçilmiş bir yapı oluşmamıştır. Konuya ilişkin en önemli ulusal düzenleme, 5393 sayılı Belediyeler Kanunu ile sığınmaevi açmanın belediyelerin görevleri arasında sayılmasıdır. 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi ve Ulusal Eylem Planı'nda sığınmaevlerinin sayılarının arttırılması gerektiği ve sığınmaevi kuran ve kurma girişiminde olan sivil toplum örgütlerinin mali olarak desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bununla birlikte, sığınmaevlerinde ulusal bir model benimsenmemiştir. Halihazırda Belediyeler tarafından açılan, bağımsız kadın kuruluşlarınca sürdürölmeye çalışılan ve SHÇEK eliyle merkezi idare tarafından yürütölen sığınmaevleri mevcuttur.

Kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve ortadan kaldırılması, şiddete maruz kalan ve risk altındaki kadınlara gereksinim duydukları hizmetlerin sunulması, uluslararası

sözleşmelerle de kabul edildiği üzere, devletin sorumluluğundadır. Sığınmaevleri, kadınlara çocukları ile birlikte şiddetten uzakta güvenli bir ortam sağlar. Temel amaç, kadınların kendi ayakları üzerinde durmaları ve güçlenmelerini sağlamaktır. Bu anlamda şiddetin engellenmesinde ilk adımı oluşturur. Sığınmaevlerinin sürekliliğinin sağlanması ve sunulan hizmetlerin kapsamı ve kalitesi, finansman kaynaklarının kesintisiz sağlanmasına bağlıdır. Bu nedenle finansmanın sürekliliği esastır. Türkiye’deki deneyimler kesin ve taahhüt alınmış bir işletim sistemi belirlenmediği durumlarda sığınmaevi hizmetinin kesintiye uğradığını göstermektedir (KSGM, 2008:69). Uzun süreli, kesintisiz ve yeterli kaynak aktarımı yasal belgelerle güvence altına alınmalıdır. Sığınmaevlerinin sabit işletme giderleri devlet finansmanı ile sağlanmalıdır.

Bunun dışında uluslararası kuruluşlarca sağlanan fonlar, özel destekçilerin bağış ve hediyeleri, örgütlenen etkinliklerden elde edilen gelirler sığınmaevlerinin diğer finansman kaynaklarıdır. Ancak bu kaynakların sürekliliği söz konusu olmadığından sığınmaevleri risk altında kalmaktadır. Bu nedenle sabit giderler devlet tarafından, ek hizmetler ise bağış vs. ile karşılanmalıdır.

## **ii. Sığınmaevlerinde Sunulan Hizmetler**

Sığınmaevlerinin güvenliğinin sağlanması için gizlilik esas olduğundan, kadınlar yardım hatları ya da danışma merkezleri tarafından sığınmaevlerine yönlendirilir. Bu nedenle 24 saat kesintisiz hizmet veren ulusal ve bölgesel telefon hatları olmalıdır. SHÇEK Alo 183 Hattı bu anlamda hizmet vermektedir. Danışma merkezleri de ilk

başvurunun yapılması ve kadınların hakları konusunda bilgilendirilmesi, hukuki ve psikolojik danışmanlık sağlanmasına yönelik hizmet vermektedir.

Sığınmaevlerine kabul edilen kadınlara kendisinin ve çocuklarının güvenli barınma, sağlıklı beslenme ve giyim gereksinimlerinin sağlanacağı konusunda güvence verilir. Kadınların yaşadıkları travma, özgüven kaybı, çaresizlik ve yetersizlik duygusu ile başa çıkabilmeleri için danışmanlık hizmeti verilir. Danışmanlık, şiddetin etkilerini en aza indirmek ve kadını güçlendirilerek kendi kararlarını vermesini sağlamak üzere sunulan, kadının ihtiyaçlarını tanımayı ve sığınakların olanaklarını tanıtmaya yönelik bir hizmettir. Kadınlara psikolojik ve hukuksal danışmanlık sağlanır. Sağlık güvencesinden yoksun kadınlara ücretsiz sağlık hizmetleri sunulur, gerektiğinde yeşil kart çıkarılması sağlanır. Kadınların ekonomik olarak güçlendirilmesi için destek verilir. Kadınların iş bulması ya da meslek edinmesi için gerekli eğitimler verilir (KSGM, 2008:74 vd.). Sığınmaevlerinde kadınların güçlenmesi amacıyla bireysel danışmanlık hizmetlerinin yanı sıra grup çalışmaları ile kadının yalnızlık duygusundan kurtulması ve diğer kadınlar ile dayanışma içine girmesi sağlanır. Kadının eşinin kendi üzerinde kurduğu iktidar ve denetimi sorgulaması, kadınların toplumdaki rolü, toplumsal cinsiyet kalıpları, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve benzer konularda farkındalığının artırılması, şiddete karşı direniş pratiklerinin geliştirilmesi ve kadının güçlenmesinin sağlanmasında önemlidir (Mor Çatı, 2007:56).

Sığınmaevlerinden ayrılan kadınların yeni yaşantılarına uyum sağlamaları için kadın danışma merkezleri aracılığıyla izleme ve destekleme hizmetleri sunulur. Kadının kendi ayakları üzerinde durmasının sağlanması için toplumsal kaynaklar harekete

geçirilmelidir (KSGM, 2008:85). 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesinde kadınların sığınmaevlerinden ayrıldıktan sonra kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlamak ve desteklemek amacıyla geçici konut tahsisinin yapılmasına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmiştir (m. 21).

#### **2.4. Türkiye’deki Mevcut Durum**

2000’li yıllara gelindiğinde kadınların özellikle hukuki alanda kazanımlarının arkasında yaygın bir kadın örgütlenmesi vardır. Kadınlar bağımsız kadın kuruluşları veya belediyeler bünyesinde kurulmuş kadın merkezleri olarak örgütlenmektedirler. Kadın kuruluşları için gerekli olan maddi kaynaklar, üyelerin kendi katkıları, dış kaynaklı fonlar, belediye ve devlet destekli fonlarla karşılanmaktadır. Kadın örgütlenmesinin gücünü, sesini ve niteliğini maddi olanaklar şekillendirmektedir. (Altınay ve Arat, 2008:33).

Halihazırda, merkezi idare tarafından kurulup işletilen ve finanse edilen, yerel yönetimler tarafından kurulan, işletilen ve finansman sağlanan, kadın kuruluşları tarafından tüm harcamaları karşılanarak kurulan ve işletilen ve kadın kuruluşları tarafından işletilmekle birlikte merkezi idare ya da yerel yönetimler tarafından mali destek verilen sığınmaevi modelleri mevcuttur. Ancak tüm bu modeller sistemli bir yapıya dayanmayıp, seçim veya yönetim değişikliği ya da kadın kuruluşlarının bağımsızlığına yönelik ideolojik baskılar gibi çevresel nedenlerle kesintiye uğrayabilmektedir.

80'ler sonrası dönemde kadınlar, otorite karşıtı, hiyerarşik ilişkiler içermeyen, eşitlikçi, katılımcı ve bağımsız küçük gruplar halinde örgütlenmeye başlamıştır. Temel feminist ilkeler doğrultusunda örgütlenen kadın grupları için kurumsallaşma, danışma merkezi ve sığınmaevi açabilmek ve bu kuruluşlara sahip olabilmek için gündeme gelmiştir. Sığınmaevlerinin açılması ve sürdürülmesinde gerekli olan kaynağın temin edilmesi bugüne kadar önemli bir sorun olarak kalmıştır. Kadın kuruluşları açısından bu sorunun diğer bir boyutunu ise bağımsız yapılanmanın korunması oluşturmaktadır. Kadın kuruluşları açısından bağımsızlık, ilk dönemlerden itibaren önemli bir öncelik olmuştur. Mali bağımsızlık boyutunun yanında ideolojik bağımsızlık şiddete karşı çalışan kadın örgütlerini şekillendirmektedir (Altınay ve Arat, 2008:33). Bu anlamda sığınmaevlerinin iç işleyişlerine müdahale edilmemesi ve feminist ilkeler ve analizler gözetilerek işletilmesi temel prensiptir. Sığınmaevleri, kadınların güçlendirilerek kendi ayakları üzerinde durmasının sağlanması, cinsiyetçi toplumsal önyargı, tutum ve davranışların dönüştürülmesi gibi amaçlar doğrultusunda işletilmelidir. Devlete karşı ideolojik bağımsızlığın korunması, sığınmaevleri açısından bu bağlamda önemlidir. Zira kadına yönelik şiddetle mücadelede sığınmaevleri, şiddetten uzak güvenli bir ortam sağlamanın ötesinde işlevler yüklenmiştir.

Sığınmaevlerinin finansmanında kamu kaynaklarından yararlanılması, bir vatandaşlık hakkı olarak değerlendirilmektedir (Işık, 2003:54). Kadınların maddî ve manevî varlığını geliştirmelerinin ve kadın erkek eşitliğinin sağlanmasının önündeki en büyük engel olarak kadına yönelik şiddetin önlenmesi devletin sorumluluğundadır. Taraf olunan uluslararası anlaşmalar da sığınmaevlerinin

finansmanının merkezi idare ya da yerel yönetimler tarafından sağlanması konusunda devlete yükümlülükler getirmektedir. Kadın kuruluşları, ciddi mali sıkıntılarla devamlılık sağlamaya çalışırken, devletten sorumluluklarını yerine getirmesini beklemektedirler.

Bu anlamda yerel yönetimlerin finansmanında en uzun soluklu örnek, Küçükçekmece Belediyesi tarafından dönemin belediye başkanının öncülük etmesiyle 8 Mart 1996 tarihinde kurulan sığınmaevidir. Tüm şartlar zorlandığında en fazla 40 kadının barınabildiği sığınmaevinde kurulduğu tarihten bu yana kesintisiz hizmet verilmektedir. 2003-2004 yılları arasında Küçükçekmece Kadın Sığınmaevinde yapılan bir araştırmaya göre, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden günde ortalama 20 kadın başvuruda bulunmaktadır. Kuruluşunda belediye tarafından bir müdür atanmış ve sonrasında belediye iç işleyişten uzak durmuştur. Sığınmaevi binasını temin eden belediye, ısınma, ulaşım, iletişim gibi giderleri de karşılamaktadır. Bunun yanı sıra düzenlenen kermes ve konserlerle ekonomik destek sağlanmaya çalışılmaktadır. Kadınların ücretsiz sağlık yardımı almaları ve gönüllüler aracılığıyla hukuki ve psikolojik danışmanlık sağlanmaya çalışılmaktadır. Araştırmada, sığınmaevlerinde kalan kadınların ayrıldıktan sonra da bağlarını koparmadığı ve karşılıklı olarak birbirlerini destekledikleri gözlenmiştir (Usta, 2006:68 vd.).

Kadıköy Belediyesi tarafından 2002 yılında 15 kapasite ile konukevi hizmeti verilmeye başlanmıştır. Ancak konukevi ihtiyacı karşılamada yeterli olmayınca, 2005 yılında 45 kadın ve 15 çocuk kapasiteli ikinci kadın konukevi açılmıştır. İlk

konukevi mekan sorunu nedeniyle 2008’de kapatılmış, ancak ikincisi hizmet vermeye devam etmektedir. Düzce Belediyesi 2006 yılından bu yana sığınmaevi hizmeti vermektedir. Kuruluş 14 kadın ve çocuklarına hizmet verebilecek kapasitededir. Çankaya Belediyesi tarafından da 8 Mart 2008 tarihi itibarıyla sığınmaevi hizmeti verilmeye başlanmıştır. Kuruluş çocukları ile birlikte 50 kadına hizmet verebilecek kapasitededir.

Yerel yönetimleri tarafından açılan sığınmaevlerinin yanı sıra bazı belediyeler ya da il-ilçe idarelerince, kadın kuruluşları tarafından açılan sığınmaevlerine finansal destek sağlanmaktadır. Geçmiş örnekleri bu işbirliklerinin uzun ömürlü olmadığını göstermiştir. Kadın Dayanışma Vakfı, 2002 yılında Yenimahalle Belediyesi ile işbirliği halinde, öncelikle belediye bünyesinde Yerel Gündem 21 programı çerçevesinde faaliyet gösteren ancak iç işleyişi vakıf tarafından yürütülen kadın danışma merkezi açılmasını sağlamıştır. Sonrasında ise belediye ile imzalanan protokol çerçevesinde, 1999’da kapanmak durumunda kalan vakıfa ait 10 kadın ve 5 çocuk kapasiteli sığınmaevi 2003 yılında yeniden açılmıştır. Bu örnekte de bazı sabit giderler belediye tarafından karşılanmış, ancak personelin maaşlarının tam yatırılmaması ya da faturaların ödenmemesi gibi sorunlar yaşanmıştır. Yerel yönetim seçimleri ile birlikte ise yönetim değişikliği sonucu protokol yeni yönetim tarafından tek taraflı sonlandırılmıştır (Kadın Dayanışma Vakfı, 2007:68).

Mor Çatı ile Beyoğlu Kaymakamlığı arasında 2005 yılında sığınak açılması ve işletilmesi konusunda bir protokol imzalanmıştır. 24.09.2005 tarihinde 18 yatak kapasiteli olarak açılan sığınmaevine, başlangıçta Dünya Bankası tarafından finansal

destek sağlanmıştır. Proje, Dünya Bankası tarafından örnek proje seçilmiştir. Ancak Dünya Bankası tarafından sağlanan desteğin sona ermesiyle Mor Çatı, kaymakamlık tarafından parasal kaynak bulmaya zorlanmıştır. Sığınmaevinin yürütülmesi ve giderlerinin karşılanmasında sorunlarla karşılaşmıştır. 30 Ekim 2008 tarihinde ise kaymakamlık tarafından maddi sorunlar gerekçe gösterilerek yapılan protokol iptal edilmiştir ([www.morcati.org.tr](http://www.morcati.org.tr)).

Şubat 2006 yılında ise Tarsus Kaymakamlığı ve Tarsus'u Kalkındırma, Dayanışma ve Güzelleştirme Derneği arasında imzalanan protokolle Tarsus Kadın Danışma Merkezi ve Kadın Sığınmaevi hayata geçirilmiştir. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Teşvik Fonu Sosyal Riski Azaltma Projesi tarafından derneğe yapılan hibe ile projenin finansmanı sağlanmıştır. Proje süresince denetleyici ve destekleyici birim olarak kaymakamlığın başkanlığında toplanan bir “Üst Komite” birimi oluşturulmuştur. Üst Komite'nin işleyişte karşılaşılan sorunların çözümünde ve projenin başarısında önemli bir role sahip oluşu belirtilmektedir. Projenin Ocak 2007'de sonlanmasıyla danışma merkezi ve sığınmaevi belediyeye devredilmiştir. Üst Komite, Kaymakam, Belediye Başkanı, İlçe Emniyet Müdürü, SHÇEK İlçe Müdürü ve Yerel Gündem 21 Kent Meclisi Başkanı'ndan oluşmakta ve toplantılarına devam etmektedir (Kadın Dayanışma Vakfı, 2007:57). Tarsus örneği, ilçenin yerel ve bürokratik imkanlarının kullanılması açısından önemli bir örnektir. Finansmanı belediye tarafından sağlanan sığınmaevi, kadınlar tarafından iç işlerinde, evrensel ilkelerinin gözetildiği, bağımsız bir kuruluş olarak işletilmektedir.

Kadın Dayanışma Vakfı tarafından Ankara Büyükşehir Belediyesi işbirliği ile Kasım 2005'ten bu yana İnsan Ticaretiyle Mücadele Sığınağı işletilmektedir. Sığınak resmi ve özel kurumlardan çeşitli yardımlar almaktadır. Ancak sığınmaevinde ekonomik sıkıntılar aşılamamıştır. Vakıf, proje bulmak suretiyle sorunu çözmeye çalışmaktadır.

Mayıs 2008'de başlatılan BM Nüfus Fonu'nun teknik, AB'nin mali destek verdiği ve İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün koordinasyonu ile hazırlanan "Kadın Sığınmaevleri Projesi", 11 milyon 800 bin Euro tutarındaki toplam bütçesi ve İçişleri Bakanlığı bütçesinden yapılacak 2 milyon 250 bin Euro tutarındaki devlet katkısı ile, Türkiye'nin bugüne kadar uygulanmış en büyük kadına yönelik şiddetle mücadele projesidir. Proje kapsamında 8 ilde<sup>18</sup> kadın sığınmaevi açılması öngörülmektedir. Proje ile öncelikle, kadınların insan haklarının korunması, ve geliştirilmesine katkıda bulunmak ve şiddete uğrayan kadınlara yeterli düzeyde koruma sağlamak üzere, belediyelere kadın sığınmaevi kurup işletme konusunda destek verilmesi amaçlanmaktadır. İkinci olarak, şiddete uğrayan kadınlara yönelik hizmetlerin hem eğitimlerle hem de il düzeyindeki eşgüdümü güçlendirerek nitelik itibariyle geliştirilmesi öngörülmektedir. Projenin Kasım 2009'da bitirilmesi hedeflenmektedir ([www.siginmaevleri.net](http://www.siginmaevleri.net)). Proje kapsamında, kadına yönelik şiddetle mücadelede farkındalığın arttırılmasına dönük çalışmaların yapılacak olması ve yerel yönetimlerin sığınmaevi açma yükümlülüğünün gündeme getirilmesi önemli gelişmelerdir.

---

<sup>18</sup> Bu iller; Ankara, Antalya, Bursa, Eskişehir, Gaziantep, İstanbul, İzmir ve Samsun'dur ([www.siginmaevleri.net](http://www.siginmaevleri.net)).

Sonuç olarak, Türkiye’de sığınmaevleri, SHÇEK’e, valiliklere, belediyelere bağlı olarak ya da belediye kadın kuruluşları işbirliği ile işletilmektedir. Halen toplam 49 sığınmaevi hizmet vermektedir. Kadına yönelik şiddet, bugün kamusal alanda ve devlet düzeyinde çözülmesi gereken bir sorun olarak kabul edilmektedir. Kadın hareketi bu sürecin en önemli takipçisi olmuş ve kurumsal ve yasal düzeyde önemli kazanımlar elde edilmiştir. Ancak uygulamada sorunlar devam etmektedir.

## **2.5. Sorunlar ve Çözüm Önerileri**

1990’larda başlayan kurumsallaşma süreci ve bu süreçte kadın gruplarının ve kuruluşlarının üstlendiği rol çerçevesinde kadınlar arası iletişimin sağlanması, dayanışmanın güçlendirilmesi ve etkili bir baskı grubu oluşturulabilmesi önem kazanmıştır. Kadınlar için taleplerinin karşılanması başlangıçtan bu yana zorlu mücadeleler sonucu elde edilen kazanımlar olmuştur. Bununla birlikte halen çözüm üretilmeyen sorunların varlığı dikkate alındığında kadınların dayanışma ve iletişim halinde olmaları hareket olarak güçlenmelerinde önem kazanmaktadır. Bu amaçla ilk “Kadın Sığınakları Kurultayı” 1998 yılında Mor Çatı’nın çağrısı üzerine İstanbul’da, her yıl tekrarlanması kararı alınan kurultayların 11 incisi 11-13 Ekim tarihleri arasında Van’da toplanmıştır. 1998’den bu yana her yıl düzenli olarak yapılan kurultaylara, kadına yönelik şiddete karşı sığınak ve dayanışma merkezi faaliyetleri yürüten bağımsız kadın grupları, belediye, SHÇEK ve KSGM temsilcileri, üniversitelerin ilgili bölüm temsilcileri katılmaktadır (11. Kadın Sığınakları Sonuç Bildirgesi, [www.turkhukuk sitesi.com](http://www.turkhukuk sitesi.com))

Kadın Sığınakları Kurultayları, kadına yönelik şiddetle mücadele organizasyonları arasında haberleşme ve bilgi aktarımı ağının oluşması ve ortak politika ve stratejilerin belirlenmesinde önemli bir etki yapmıştır (Işık, 2007:54). 2000 yılında toplanan 3 üncü Kadın Sığınakları Kurultayı Sonuç Bildirgesinde erkek egemen sisteme ve bu sistemi besleyen tüm kurum ve politikalara karşı dayanışma içinde olma amacı vurgulanmıştır. “En az 3000 sığınak istiyoruz” sloganıyla başlayan söz konusu Bildirge’de bağımsız kadınlarca işletilecek sığınaklar için bütçeden pay ayrılması, sığınmaevlerinin mali olarak güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla SHÇEK için bütçeden ayrılan payın arttırılması ve kadın bakış açısına sahip kadınlar tarafından bu kurumlarda hizmet verilmesi gibi talepler sıralanmaktadır (Mor Çatı, 2003:104). 2001 yılında Antalya’da gerçekleştirilen 4 üncü Kurultayda kadın sığınakları temel ilkeleri ele alınmış (Mor Çatı, 2003:213), 2004 yılında Çanakkale’de toplanan 7 nci Kurultayın Sonuç Bildirgesinde de sığınakların evrensel ilkelerinin Bildirge’de belirtilenler olması gerektiği vurgulanmıştır (Alkan, 2006:56). Merkezi idare veya yerel yönetimler eliyle açılan ve işletilen sığınmaevlerinde, gizlilik ve sığınaklarda kadın bakış açısına sahip kadınların çalışması gibi temel ilkelere uyulmaması, güvenlik önlemleri öne sürülerek kadınların denetlenmesi gibi işletim sorunlarıyla karşılaşıldığından, evrensel kabul edilen ilkelerin benimsenmesi önem kazanmaktadır. Bu Bildirge’de de merkezi ve yerel idarelerin bütçelerinden kaynak ayrılması gerektiği ve bağımsız sığınakların, özerklikleri korunarak, belediyeler tarafından desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Sonuç Bildirgeleri incelendiğinde Kurultayların genel olarak sığınmaevleri konusunda benzer talepleri yineledikleri gözlenmektedir. Buna karşın Kamu kaynaklarının sığınmaevlerinin finansmanına aktarılması konusunda yeterli düzenlemeler yapılmamakta, ilgili düzenlemeler ise uygulanmamaktadır.

Onuncusu 2007 yılında İstanbul’da gerçekleştirilen Kadın Sığınakları Kurultayı’nın Sonuç Bildirgesinde de vurgulandığı üzere, yerleşik toplumsal yargı, tutum, davranışlar ve cinsiyetçi ilişkiler ağı içerisinde kurulan kadınlık ve erkeklik rolleri bağlamında aile içi şiddet sorununun aile içi iletişimsizlik boyutuna indirgenmesi ya da şiddetle mücadelenin ailenin korunması temelinde ele alınması tehlikesi önemli sorunlardan biridir (10. sığınaklar kurultayı sonuç bildirgesi, [www.ucansüpürge.org](http://www.ucansüpürge.org)). Bu bağlamda 4320 sayılı Ailenin korunmasına Dair Kanunun adının “Kadına Yönelik Şiddeti Önleme Yasası” olarak değiştirilmesi ve kapsamının genişletilmesi kadın kuruluşları tarafından talep edilmiş, 2007 yılında yapılan değişikliklerle kanunun kapsamı genişletilmiş ancak ismi korunmuştur. Toplumsal cinsiyet algıları nedeniyle kadına yönelik şiddetin doğal görülmesi ve bir suç olarak kavranmaması yasal düzenlemelerin uygulamada yetersiz kalmasına neden olmaktadır (Kadın Dayanışma Vakfı, 2007:71-72).

Kadına yönelik şiddetle mücadelede, konuya ilişkin farkındalığın arttırılması ve zihniyet dönüşümünün sağlanması, Ulusal Eylem Planında ortaya konulan hedefler arasındadır. Bu kapsamda yürütülecek çalışmalar da uluslararası düzenlemelerle devletin yükümlülükleri arasında gösterilmiştir. Özellikle yasaların uygulayıcısı

konumundaki kurum ve kişilerin meslek içi eğitimlerle toplumsal cinsiyet duyarlılığının arttırılması gerekmektedir.

Büyükşehir Belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyelerin sığınmaevi açmasını düzenleyen 5393 sayılı Belediyeler Kanunu ile sığınmaevlerinin yaygınlaştırılması ve bu anlamda sivil toplum kuruluşlarının mali olarak desteklenmesini ve işbirliğinin sağlanması gibi önemli düzenlemeler içeren 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi de uygulamaya geçirilmeyen düzenlemelerdir. Kadın kuruluşları ile yerel yönetimler arasındaki işbirliği örneklerinin çoğu, kuruluşların mali sıkıntılar nedeniyle kapanmasıyla sonuçlanmıştır. Yerel yönetimlerin doğrudan kentsel yaşam alanlarını düzenleyen birimler olması, bölgesel farklılıklar gösteren ihtiyaçların karşılanmasında daha etkili çözümler sağlayabilecek olmaları ve merkezi idareye göre daha ulaşılabilir olmaları kadına yönelik şiddetle mücadelede yerel yönetimlerin önemini arttırmaktadır. Buna karşılık yaşanan deneyimler, ortak çalışmalarda kadın kuruluşlarının belediyelerden daha fazla rol üstlendiği ve katkı sağladığı, belediyelerin kadın örgütleriyle aynı ilgi ve sorumluluk düzeyinde olmadığını göstermektedir (Ecevit, 2001:247).

Yukarıdaki tartışmalar bağlamında sığınmaevlerine ilişkin en temel sorun, sığınmaevlerinin sayıca uluslararası normların çok gerisinde kalması, halihazırda 5393 sayılı yasayla belirlenen standardın da çok altında olmasıdır. Devlet (hem merkezi idare hem de yerel idareler) sığınmaevi açma yükümlülüğünü yerine getirmemektedir. Benzer şekilde kadın kuruluşları tarafından açılan sığınmaevlerine devlet tarafından finansal destek sağlanmamaktadır. Yerel idarelerin ya da diğer

kamu kurumlarının sivil toplum örgütleri ile yürüttükleri işbirliği örneklerinde de finansman sorunu yaşanmıştır. Süreklilik, işbirliklerinin temel sorunu olmuştur. Alana ilişkin bilgi ve birikim sahibi olmayan personelle çalışma zorluğu, sığınmaevlerinin faturaları gibi sabit giderlerinin düzenli karşılanmaması, gizlilik ve güvenlik sağlanması ilkelerine riayet edilmemesi işbirliği deneyimlerinde karşılaşılan diğer sorunlara örnek olarak gösterilebilir (Kadın Dayanışma Vakfı, 2003:59).

Sığınmaevlerinin sayıca az olması ve sürekliliğin sağlanamamasında, merkezi idarenin bütçeden yeterli kaynağı ayırmaması etkilidir. Yerel yönetimler düzeyinde de yeterli kaynak ayrımı yapılmamaktadır. Merkezi idarenin yasal bir zorunluluk olarak yeterli finansman kaynağını ayırması, merkezi ve yerel bütçelerde ayrı bir kalem olarak sığınmaevlerine kaynak tahsisinin belirtilmesi gerekmektedir. Yerel yönetimler görece daha fazla kaynağa sahip olmalarına karşın, kadına yönelik şiddetle mücadeleyi bir kamu politikası olarak görmemektedirler. Kadınlara daha çok yardım temelli yaklaşılmakta, bu nedenle de verilen destekler belirsizlik taşımakta, kişilere ve içinde bulunulan döneme bağlı olarak değişebilmektedir (www.morcati.org.tr).

SHÇEK'e bağlı olan ya da yerel yönetimlerce yürütülen sığınmaevlerinde, kadın bakış açısına sahip uzmanların çalışması ve evrensel çalışma ilkelerinin gözetilmesinin sağlanması önemlidir. Kadınların güçlendirilmeleri ve kendi ayakları üzerinde durmalarının sağlanması için, kendilerini konuk gibi değil de yaşadıkları ortama ve yapılacak işlere ilişkin kararlara katılan ve gerektiğinde sorumluluk alabilen bireyler olarak görmelerinin sağlanması gerekmektedir.

Kadın sığınmaevleri, şiddete maruz kalan kadınlara ve çocuklarına hizmet veren ve önemli bir toplumsal işlevi yerine getiren kurumlardır. Bu nedenle, sığınmaevleri devletin sağladığı diğer temel sosyal hizmetlerle eşit sayılmalı ve gerekli mali destek sağlanmalıdır. Kadınlara hizmet sağlamada, bağımsız kadın kuruluşları tarafından özerkliklerine müdahale olmadan işletilen ve devletin finansman sağladığı yapılanma modelinin çok etkili olduğu uluslararası deneyimlerle ortaya konulmuştur (Mor Çatı, 2008:46). Bu bağlamda kadın sığınmaevleri alanda çalışmalar yürüten kadın kuruluşları tarafından bağımsız olarak işletilmelidir. Bununla birlikte sığınmaevlerinin finansmanı devlet tarafından sağlanmalı ve yasalarla güvence altına alınmalıdır. Uluslararası belgelerde de belirtildiği üzere devletler, finansman sağlamakla yükümlü olup sığınmaevlerini hizmet kalitesi ve standartlara uygunluk açısından denetlerler. Bu denetim ilişkisinin sığınmaevlerinin bağımsızlıklarını tehdit etmemesi, hiyerarşik bir ast üst ilişkisine dönüşmemesi gerekmektedir.

Bu bağlamda SHÇEK Kanununa dayanılarak çıkarılan Özel Hukuk Tüzel Kişileri İle Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılan Kadın Konukevleri Yönetmeliği gözden geçirilmelidir. Yönetmelik bu haliyle, sığınakların kaderini siyasal iktidarların ve bürokrasinin değişen politika ve kadrolarının insiyatifine bırakarak sürekli bir kapatılma riski ve kadın kuruluşlarının bağımsızlıklarını yok etme tehdidi taşımaktadır (Mor Çatı, 2003:168). SHÇEK'e bağlı olanlar da dahil olmak üzere kadın sığınmaevlerinin denetimi, devlet yetkilileri ile kadın kuruluşlarının temsilcilerinin katılımıyla oluşturulacak bağımsız bir kurul tarafından yapılmalıdır.

## SONUÇ

Birleşmiş Milletler tarafından 1975-1985 arası dönemin “Kadın On Yılı” olarak kabul edilmesini izleyen süreçte, kadınların kadın oldukları için karşılaştıkları sorunlar uluslararası düzeyde tartışılmaya başlanmıştır. Kadına yönelik şiddet ilk olarak Viyana’da düzenlenen Birleşmiş Milletler Dünya İnsan Hakları Konferansı’nca “insan hakları ihlali” olarak tanınmıştır. Konferans, kadına yönelik şiddeti, kadınların fiziksel bütünlüğünü, bireysel özgürlüklerini ve temel haklarını tehdit eden davranışlar olarak tanımlamıştır. Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen Dünya Kadın Konferansları ile kadına yönelik şiddet konusu, uluslararası düzenlemelere konu edilmeye başlamıştır.

Bu anlamda en önemli düzenleme, 1981 yılında yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) olmuştur. Sözleşme taraf devletlere, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın engellenmesi ve kadın erkek eşitliğinin sağlanmasında gerekli önlemlerin alınması ve kadınların her türlü ayrıma karşı etkin korunmalarını sağlanması yükümlülüğünü getirmiştir. CEDAW 19 Sayılı Tavsiye Kararı’nda da kadına yönelik şiddet bir ayrımcılık olarak tanımlanmış ve devletlerin gerekli önlemleri almakla yükümlü olduğu yinelenmiştir. Nairobi stratejileri (1985), Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi (1993), Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu (1995) ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 22 Aralık 2003 tarih ve 58/147 sayılı Kadınlara Karşı Aile İçi Şiddetin Ortadan Kaldırılması Konulu Kararı gibi belgelerde de doğrudan kadına yönelik şiddetin engellenmesi ve gerekli koruma önlemlerinin alınmasında

devletler sorumlu gösterilmiştir. Kadına yönelik şiddet eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerinin önündeki en önemli engellerden biri olarak kabul edilmeye başlanmıştır.

Kadına yönelik şiddetin uluslararası gündeme taşınması, dünyada 60'ların sonu 70'lerin başında yeniden ivme kazanan kadın hareketinin itici gücüyle gerçekleşmiştir. İkinci dalga olarak da adlandırılan kadın hareketi, kadınların kendi kişisel “özel” sorunlarının diğer toplumsal sorunlarla eşit öneme ve meşruiyete sahip olduğu, erkek egemenliğinin, kadınlara hükmetmenin toplumdaki baskının kökeni olduğu, kişisel olanın politik olduğu ve erkek egemenliğinin kadınları baskı altına almanın kökeninde yer aldığı önermeleri (Donovan:2005, 268) ile özel alanın sınırları içinde görünmez kılınan kadına yönelik şiddetin boyutlarının ortaya çıkarılmasını ve toplumsal bağlamının kurulmasını sağlamışlardır.

Kadına yönelik şiddet, kadın erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkisinden kaynaklanan toplumsal bir sorundur. Bu bağlamda evlilik kurumu, kadınları baskı altına almanın bir aracı olarak sorgulanmış ve kadına yönelik aile içi şiddetin evin alanının dışına çıkarılması sağlanmıştır. Evin dışında güvenli bir yer ihtiyacı, kadın sığınmaevlerini şiddetle mücadelenin etkili bir aracı olarak ortaya çıkarmıştır. Şiddetten uzakta güvenli bir ortam sağlayan kadın sığınmaevleri, kadınların çaresizlik ve yalıtılmışlık duygusundan kurtularak güçlenmesi ve erkeği üstün konumlandıran toplumsal yargı, tutum ve davranışların dönüştürülmesi amaçlarını taşımaktadır.

Dünyadaki ilk kadın sığınmaevi olan Chiswick Kadın Dayanışma Merkezi, 1972'de İngiltere'de açılmıştır. Kadınlar arası dayanışmanın etkisiyle, diğer sığınmaevlerinin

İngiltere genelinde açılmasını takiben; Avrupa, ABD, Kanada ve Avustralya’da da sığınmaevleri kısa sürede açılmaya başlamıştır.

Türkiye’de ise 80’lerle birlikte yükselişe geçen kadın hareketi, mücadelesinin odağına kadına yönelik aile içi şiddeti koymuş ve aile içi şiddetin kutsal aile birliğinin mahremiyeti dışına çıkarak kamusal görünürlük kazanmasını sağlamıştır. 80’lerde küçük bilinç yükseltme gruplarıyla birikim sağlayan feminist söylem, Kadınlar Dilekçesi Kampanyası, Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası ve Bedenimiz Bizimdir-Cinsel Tacize Hayır kampanyaları ile sokağa taşınmış ve etkili bir hareket olarak önemli kazanımlar elde etmiştir.

Bu dönemin en önemli kazanımı, 90’larla birlikte kurumsallaşma sürecinin başlaması ve kadın sığınmaevlerinin açılması olmuştur. Bağımsız kadın kuruluşlarının sığınmaevi mücadelesi resmi düzeyde de sonuç vermiş ve 1991’de Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde “kadın konukevleri” açılmaya başlanmıştır. Arkasından bağımsız kadın kuruluşları ve yerel idareler tarafından da sığınmaevleri açılmaya başlamıştır. Bu süreçte yasal düzenlemeler anlamında da kazanımlar elde edilmiş yeni yasalarla birlikte, eski yasalardaki kadına yönelik ayrımcı düzenlemelerin değiştirilmesine başlanmıştır. Resmi düzeydeki kurumsallaşma sürecinde, kadın hareketinin baskısının yanı sıra uluslararası gelişmeler ve ilgili anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülükler de etkili olmuştur.

2008 yılında KSGM tarafında yürütülen “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile içi Şiddet Araştırması sonuçlarına göre, yaşamının herhangi bir döneminde, eşi veya birlikte

olduğu kişi(ler) tarafından fiziksel şiddete maruz kalan kadınların oranı yüzde 39'dur. Araştırmaya sonuçları, fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan kadınların yüzde 49'unun, yaşadıkları şiddeti kimseye anlatmadıklarını göstermiştir. Bu alandaki araştırmalar, aile içi şiddetin hem çok yaygın hem de süreklilik gösterebildiğini ortaya koymuştur. Buna karşın eşlerinden ya da birlikte oldukları kişilerden şiddet gören kadınların neredeyse yarısı bu durumu kimseyle paylaşmamakta, ailenin bütünlüğü ve mahremiyetine ilişkin toplumsal yargı ve tutumlar nedeniyle kadınlar, şiddet ortamında yaşamak zorunda kalmaktadır. Böylelikle, aile kurumu, şiddetin de kurumsallaştığı bir ortama dönüşmektedir.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede sığınmaevleri, şiddetten uzak güvenli bir ortam sağlamanın ötesinde işlevler yüklenmiştir. şiddete maruz kalan kadınların içinde bulundukları çaresizlikten kurtulmaları ve kendilerine yeni bir hayat kurmalarında gereksinim duydukları özgüveni ve gücü vermek sığınmaevlerinin temel amacı olmalıdır. Kadına yönelik şiddetinin kaynağı erkek egemenliğine dayalı eşitsiz güç ilişkisi iken, sığınmaevleri denetimin olmadığı bir ortam sağlamalıdır. Koca denetiminin yerini kurumsal denetim almamalıdır.

Toplumsal değişimin sağlanması ve kadınların güçlendirilmesi amacı, şiddeti besleyen tüm ayrımcı ve eşitsiz yapılanmaların dönüşümünün sağlanması nihai hedefi ile doğrudan ilişkilidir. Kadınların maddî ve manevî varlığını geliştirmelerinin ve kadın erkek eşitliğinin sağlanmasının önündeki en büyük engel olarak kadına yönelik şiddetin önlenmesi bu bağlamda devletin sorumluluğundadır.

5393 sayılı Belediyeler Kanununa göre büyükşehir belediyeleri ve nüfusu 50.000'i geçen belediyeler sığınmaevi açmakla yükümlüdür. Buna karşılık, belediyelerin çok azı bu yükümlülüğü yerine getirmiştir. Uluslararası belgeler, hem merkezi idareye hem de yerel idarelere kadına yönelik şiddetle mücadele bağlamında sığınmaevi açma ve sığınmaevi açan kadın kuruluşlarını destekleme sorumluluğunu yüklemiştir. 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007-2010 kadın sığınmaevlerinin sayılarının artırılması ve kadın kuruluşlarının finansal olarak desteklenmesi ve işbirliği halinde çalışılması konusunda düzenlemeler içermektedir. Söz konusu düzenlemelere karşın sığınmaevlerinin sayısı uluslararası standartların çok altındadır. Devlet, yükümlülüklerini yerine getirmemektedir. Kamu kaynaklarının sığınmaevlerinin finansmanına aktarılması konusunda yeterli düzenlemeler yapılmamakta, ilgili düzenlemeler ise uygulanmamaktadır. Sığınmaevi açma girişimde bulunan kadın kuruluşları, ilk örneklerinden bugüne kadar, kaynak sıkıntısıyla hizmetlerini kesmek durumunda kalmışlardır.

Sığınmaevlerinin sayıca az olması ve sürekliliğin sağlanamamasında, merkezi idarenin bütçeden yeterli kaynağı ayırmaması önemli sorunlardan biridir. Yerel yönetimler düzeyinde de yeterli kaynak ayrımı yapılmamaktadır. Merkezi idarenin yasal bir zorunluluk olarak yeterli finansman kaynağını ayırması, merkezi ve yerel bütçelerde ayrı bir kalem olarak sığınmaevlerine kaynak tahsisinin belirtilmesi gerekmektedir. Mevcut mevzuatın kadın kuruluşlarının taleplerini karşılayacak şekilde gözden geçirilmesi, bürokratik engellerin kaldırılması, kadın kuruluşları tarafından açılan sığınmaevlerinin sürekliliklerinin, bağımsızlıklarının ve

finansmanının yasalarla güvence altına alınması gerekmektedir. SHÇEK'e bağlı olanlar da dahil olmak üzere kadın sığınmaevlerinin denetimi, devlet yetkilileri ile kadın kuruluşlarının temsilcilerinin katılımıyla oluşturulacak bağımsız bir kurul tarafından yapılmalıdır.

Dünya örneklerinde, yaygın olarak, finansmanın devlet tarafından sağlandığı, bağımsız kadın grupları tarafından iç işleyişlerine müdahale olmaksızın işletildiği bir sığınmaevi modeli (yarı-bağımsız) benimsenmiştir. Buna karşılık devlet hizmet kalitesi ve standartlara uygunluğu denetlemektedir. Türkiye'de ise uluslararası düzenlemelerden kaynaklanan yükümlülükler göre devletin mali desteği zorunlu olmakla birlikte, sistematik olarak uygulamaya geçmiş bir yapı oluşmamıştır.

Türkiye örneğinde bu modelin işlerlik kazanması, uluslararası anlaşmalardan ve ulusal düzenlemelerden kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmesi ve ilgili yasal düzenlemelerin uygulamaya konmasıyla mümkün olabilir. Hükümetler, hiçbir çekince koymaksızın uluslararası düzenlemeleri onaylamakta, fakat uygulama iradesi göstermemektedir. Kadın hareketi, 80'lerden bugüne kadına yönelik şiddet konusunu hep gündemde tutmuş ve ciddi parasal sıkıntılara rağmen yılmadan sığınmaevi hizmeti vermeye yönelik girişimlerde bulunmuştur, bulunmaktadır. Dünyada ve Türkiye'de bugün gelinen nokta, kadın hareketinin mücadeleleri sonucu elde edilen kazanımlarla şekillenmiştir.

## KAYNAKÇA

- Acar, Feride; “Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Yükümlülükler”, 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı içinde, Editör: Oya Çitçi, TODAİ yayınları, Ankara, 1998, s.22-31.
- A. Savran, Gülnur; Beden Emek Tarih Diyalektik Bir Feminizm İçin, Kanat Kitap, İstanbul, 2004.
- Acuner, Selma; “90’lı Yıllar ve Resmi Düzeyde Kurumsallaşmanın Doğuş Aşamaları”, 90’larda Türkiye’de Feminizm içinde, Der: Aksu Bora, Asena Günal, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s.125-158.
- Alkan, Ayten; Belediye Kadınlara Da Hizmet Eder Kadın Dostu Belediye Hizmetleri, Yarın İçin Bugünden Eğitim Kampanyası Dizisi, Yalçın Matbaacılık, Ankara, 2006.
- Altınay, Ayşe Gül/  
Arat, Yeşim; Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet, Punto Baskı Çözümleri, İstanbul, 2008.
- Arat, Yeşim; Purple Roof Women’s Shelter Foundation: Democratic Aspirations in Institution Building, Boğaziçi Journal R

Review of Social, Economic and  
Administrative Studies, Vol.8, No.1-2,  
1994, s. 121-135.

“1980’ler Türkiye'sinde Kadın Hareketi:  
Liberal Kemalizmin Radikal Uzantısı”,  
Türkiye’de Kadın Olgusu içinde,  
Yayına Hazırlayan: Necla Arat, Say  
Yayınları, İstanbul, 1995, s. 75-95.

“Türkiye’de Modernleşme Projesi ve  
Kadınlar”, Türkiye’de Modernleşme ve  
Ulusal Kimlik içinde, Editörler: Sibel  
Bozdoğan, Reşat Kasaba, Tarih Vakfı  
Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s. 82-98.

Arın, Canan;

“Kadına Yönelik Şiddet Açısından Türk  
Hukukunun Kadına Yaklaşımı”, Evdeki  
Terör Kadına Yönelik Şiddet içinde, Mor  
Çatı Yayınları, İstanbul, 1996a, s. 130-  
139.

“Mor Çatı’nın Kuruluş Öyküsü”, Evdeki  
Terör Kadına Yönelik Şiddet içinde, Mor  
Çatı Yayınları, İstanbul, 1996b, s. 145-  
151.

“Kadına Yönelik Şiddet”, 75 Yılda  
Kadınlar ve Erkekler içinde, Tarih Vakfı  
Yayınları, İstanbul, 1998, s. 201-210.

Aytaç, Şule;

“Türkiye’de Feminist Hareketin Oluşumu”, Özgürlüğü Ararken Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri içinde, Yayına Hazırlayanlar: Berivan Kum, Fatma Gülçiçek, Pınar Selek, Yeşim Başaran, S.S. Amargi Kadın Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi, İstanbul, 2005, s. 37-58.

Bağır! Herkes Duysun Dayağa  
Karşı Dayanışma Kampanyası;

Hazırlayanlar: Banu Peker, Canan Arın, Gülnur Savran, Nesrin Tura, Pervin Ulusoy, Sedef Öztürk, Selma Altun, Şahika Yüksel, Kadın Çevresi Yayınları; İstanbul, 1988.

Berktaş, Fatmagül (Derleyen);

Türkiye’de ve Avrupa Birliğinde Kadının Konumu: Kazanımlar, Sorunlar, Umutlar içinde, Ka-der Yayınları, İstanbul, 2004.

Bora, Aksu;

“Kamusal Alan/Özel Alan: Mahrumiyet-Özgürleşme İkileminin Ötesi”, 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı içinde, Editör: Oya Çitçi, TODAİ Yayınları, Ankara, 1998, s. 63-70.

Bora, Aksu/

Günel, Asena (Derleyenler);

90’larda Türkiye’de Feminizm, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.

Bora, Aksu/

İşat, Ceren;

Düğüm Bilgisi, Yarın İçin Bugünden  
Kampanyası Eğitim Dizisi, Ka-der,  
Ankara, 2006.

Bora, Aksu/

Üstün, İlknur;

“Sıcak Aile Ortamı Demokratikleşme  
Sürecinde Kadın ve Erkekler”, Tesev  
Yayınları, İstanbul, 2005.

Connell, R. W.;

“Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Toplum  
Kişi ve Cinsel Politika”, Ayrıntı  
Yayınları, İstanbul, 2006.

Çitçi, Oya;

20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve  
Gelecek Konferansı, TODAİ yayınları,  
Ankara, 1998.

D. Mardin, Aslı;

“Görünmezlikten Görünürlüğe: Kadın  
Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi  
Vakfı”, 90’larda Türkiye’de Feminizm  
içinde, Der: Aksu Bora, Asena Günal,  
İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s.183-  
204.

Davidoff, Leonore;

Feminist Tarih Yazımında Sınıf ve  
Cinsiyet, Çev: Zerrin Ataşer, Selda  
Somuncuoğlu, İletişim Yayınları,  
İstanbul, 2002.

Dobash, R. Emerson/  
Dobash, P. Russell;

Women, Violence and Social Change,  
Routledge, London and New York,  
1992.

Donovan, Josephin,

Feminist Teori, Çevirenler: Aksu Bora,  
Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan,  
İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.

Ecevit, Yıldız;

“Yerel Yönetimler ve Kadın Örgütleri  
İlişkisine Eleştirel Bir Yaklaşım”, Yerli  
Bir Feminizme Doğru içinde, Yay. Haz.:  
Aynur İlyasoğlu, Necla Akgökçe, Sel  
Yayıncılık, İstanbul, 2001.

Güngör, Ayşegül;

Türkiye’de Yasal Düzenlemeler  
Çerçevesinde ve Feminist Anlayışta  
Kadın Sığınmaevleri Kurmak, Ankara  
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü  
Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı  
Yüksek Lisans Projesi, Ankara, 2006.

Gürkan, Ülker;

“Türk Devleti ve Kadına Yönelik Hukuk  
Politikası”, 20. Yüzyılın Sonunda  
Kadınlar ve Gelecek Konferansı içinde ,  
Editör: Oya Çitçi, TODAİ yayınları,  
Ankara, 1998, s.13-22.

Hanisch, Carol:

“The Personal is Political”,

<http://scholar.alexanderstreet.com/pages/viewpage.action?pageId=2259>

- Işık, Nazik; 1990’larda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Hareketi İçinde Oluşmuş Bazı Gözlemler ve Düşünceler”, 90’larda Türkiye’de Feminizm içinde, Der: Aksu Bora, Asena Günal, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s. 41-72).
- İlhan, Uğur; Kadın Evi, Cep Kitapları, İstanbul, 1992.
- İlkkaracan, Pınar/Gülçür, Leyla/ Arın, Canan (Derleyenler) ; Sıcak Yuva Masalı Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz, Metis Yayınları, İstanbul, 1996.
- İlkkaracan, Pınar/ Gülçür, Leyla; “Aile İçinde Kadına Karşı Şiddet”, Sıcak Yuva Masalı Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz içinde Metis Yayınları, İstanbul, 1996, s. 21-39.
- İlkkaracan, Pınar; “Uluslararası Stratejilere Bir Bakış”, Sıcak Yuva Masalı Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz içinde Metis Yayınları, İstanbul, 1996, s. 56- 101.
- Kadın Dayanışma Vakfı: “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Alanında Belediye-Kadın Kuruluşu İşbirliği: Deneyimler, Sorunlar, Çözümler Atölyesi”, Kardelen Ofset, Ankara, 2003

“Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Deneyimler Öncelikler İşbirlikleri Atölyesi”, Kardelen Ofset, Ankara, 2006

“Kadın Danışma Merkezleri Ağı ve Kadına Yönelik Şiddet Veri Tabanı Oluşturma Projesi”, Dumat Baskı, Ankara, 2007.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü;

Türkiye’de Kadının Durumu, Ankara, 1998.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve İhtiyari Protokol, Ankara, 2001.

Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi, Ankara, 2003.

“Töre ve Namus Cinayetleri İle Kadınlara Ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan TBMM Araştırma Komisyon Raporu”, Ankara, 2006.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007-2010, Ankara, 2007.

Kadın Sığınmaevleri Kılavuzu, Ankara, 2008.

Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Raporu, Ankara, 2009.

Kalan, İlknur;

“Ailede Kadına Yönelik Şiddet ve Hukuk Düzeni”, 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı içinde, Editör: Oya Çitçi, TODAİ yayınları, Ankara, 1998, s. 103-117.

Kandiyoti, Deniz;

“Ataerkil Örüntüler: Türk Toplumunda Erkek Egemenliğinin Çözümlemesine Yönelik Notlar”, Kadın Bakış Açısında 1980’ler Türkiye’si, İletişim Yay., İstanbul, 1990.

Kerestecioğlu, Filiz/ Kaşker, Birsen;

“Kadına Yönelik Şiddet ve Mor Çatı Deneyimi”, Özgürlüğü Ararken Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri içinde, Yayına Hazırlayanlar: Berivan Kum, Fatma Gülçiçek, Pınar Selek, Yeşim Başaran, S.S. Amargi Kadın Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi, İstanbul, 2005, s.257-276.

Kum, Berivan/  
Gülçiçek, Fatma, /Selek,  
Pınar/ Başaran, Yeşim  
(Yayına Hazırlayanlar);

Özgürlüğü Ararken Kadın Hareketinde  
Mücadele Deneyimleri, S.S. Amargi  
Kadın Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar  
Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi,  
İstanbul, 2005.

MacKinnon, A. Catharine;

Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru,  
Çev: Türkan Yöney, Sabir Yücesoy,  
Metis Yayınları, İstanbul, 2003.

Mavili Aktaş, Aliye;

Aile İçi Şiddet Kadının ve Çocuğun  
Koruması, Elma Yayınevi, 2006

Michel, Andree;

Feminizm, Çeviren: Şirin Tekeli,  
İletişim Yayınları, İstanbul, 1993.

Millett, Kate:

Cinsel Politika, Çeviren: Seçkin Selvi,  
Payel Yayınları, İstanbul, 1973.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı;

Evdeki Terör: Kadına Yönelik Şiddet,  
Mor Çatı Yayınları, İstanbul, 1996.

Geleceğim Elimde, Mor Çatı Yay.,  
İstanbul, 1998.

Kadın Sığınakları I. ve II. Kurultayları,  
Mor Çatı Yay., İstanbul, 2000.

Kadın Sığınakları III. ve IV.  
Kurultayları, Çatı Yay., İstanbul, 2003

Şiddetten Uzakta Bir Sığınak Nasıl Kurulu? Nasıl Yürütülür?, Mor Çatı Yayınları, İstanbul, 2007.

Şiddete Karşı Anlatılar Ayakta Kalma ve Dayanışma Deneyimleri, Mor Çatı Yayınları, İstanbul, 2008.

Ramazanoğlu, Caroline;

Feminizm ve Ezilmenin Çelişkileri, Çeviren; Mefkure Bayatlı, Yayına Hazırlayan: Fatmagül Berktaş, Pencere Yayınları, İstanbul, 1998.

Rousseau, Jean-Jaques;

Toplum Sözleşmesi, Çeviren: Vedat Günyol, Adam Yayınları, İstanbul, 1999.

Savran, Gülnur;

“80’li Yılların Kampanyaları ve Özel Alanın Politikası (Sorunlar ve Sorular)”, Özgürlüğü Ararken Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri içinde, Yayına Hazırlayanlar: Berivan Kum, Fatma Gülçiçek, Pınar Selek, Yeşim Başaran, S.S. Amargi Kadın Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi, İstanbul, 2005a, s. 81-99.

“Kaktüs Dergisi Deneyimi”, Özgürlüğü Ararken Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri içinde, Yayına Hazırlayanlar: Berivan Kum, Fatma Gülçiçek, Pınar Selek, Yeşim Başaran,

S.S. Amargi Kadın Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi, İstanbul, 2005b, s.:119-135.

Sirman, Nükhet/  
Demirdirek, Aynur;

“Perşembe Grubu Deneyimi”, Özgürlüğü Ararken Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri içinde, Yayına Hazırlayanlar: Berivan Kum, Fatma Gülçiçek, Pınar Selek, Yeşim Başaran, S.S. Amargi Kadın Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi, İstanbul, 2005, s.173-186.

Sullivan, M. Cris/  
Gillum, Tameka;

“Shelters And Other Community-Based Services For Battered Women And Their Children” Sourcebook On Violence Against Woman, Editors: Claire M. Rezetti, Jeffrey L. Edleson, Raquel Kennedy Bergen, Sage Publications, London, 2001, s. 247-260.

Tekeli, Şirin;

“1980’ler Türkiye’inde Kadınlar”, 1980’ler Türkiye’inde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, Yayına Hazırlayan: Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995.

Tekeli, Şirin (Yayına Hazırlayan);

1980’ler Türkiye’inde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995.

- Tekeli, Şirin;  
“Birinci ve İkinci Dalga Feminist Hareketlerin Karşılaştırmalı İncelemesi Üzerine Bir Deneme”, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler içinde, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s. 337-346.
- Timisi, Nilüfer/  
A. Gevrek, Meltem;  
“1980’ler Türkiye’inde Feminist Hareket: Ankara Çevresi”, 90’larda Türkiye’de Feminizm içinde, Der: Aksu Bora, Asena Günel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s.13-40.
- Onat, Ümit;  
“Gecekondu Kadınının Kente Özgü Düşünce ve Davranışlar Geliştirme Süreci”, Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yay., Ankara, 1993.
- Ovadia, Stella;  
“Egemen Kültüre Somut Karşı Çıkışlar: Mor Çatı”, Evdeki Terör Kadına Yönelik Şiddet içinde, Mor Çatı Yayınları, İstanbul, 1996a, S. 172-178.
- Ö. Kerestecioğlu, İnci;  
“Türkiye’de Kadının Toplumsal Konumu: Kazanımlar ve Sorunlar”, Türkiye’de ve Avrupa Birliğinde Kadının Konumu: Kazanımlar, Sorunlar, Umutlar içinde, Derleyen: Fatmagül Berktaş, Ka-der Yayınları, İstanbul, 2004a, s. 35-54.

“1990’larda Kadın Hareketi: Demokrasi ve Eşitlik Talebi”, Türkiye’de ve Avrupa Birliğinde Kadının Konumu: Kazanımlar, Sorunlar, Umutlar içinde, Derleyen: Fatmagül Berktaş, Ka-der Yayınları, İstanbul, 2004b, s. 75-97.

U. Çubukçu, Sevgi;

“1980 Sonrası Türkiye’de Kadın Hareketi”, Türkiye’de ve Avrupa Birliğinde Kadının Konumu: Kazanımlar, Sorunlar, Umutlar içinde, Derleyen: Fatmagül Berktaş, Ka-der Yayınları, İstanbul, 2004, s. 55-73.

“Demokrasiye Önemli Bir Katkı: Kadın Sivil Toplum Örgütleri”, Türkiye’de ve Avrupa Birliğinde Kadının Konumu: Kazanımlar, Sorunlar, Umutlar içinde, Derleyen: Fatmagül Berktaş, Ka-der Yayınları, İstanbul, 2004, s. 99-119.

Uçar, Sultan

“Kadın Sığınmaevlerinde Halkla İlişkiler Uygulamaları Ve Sorunları, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2002.

Usta, Bülent;

Küçükçekmece Kadın Sığınmaevinin Antropolojik Açıdan İncelenmesi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Fen Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.

Walters, Margaret;

Feminizm, Çeviri: Hakan Gür, Dost  
Kitapevi Yayınları, Ankara, 2009.

Mehrhof, Barbara/  
Kearon, Pamela;

“Rape an Act of Terror”, Public Women  
Public Words, Edited by: Drawn Keetly,  
John Pettegrew,  
www.books.google.com.tr., s.153-158.

Y. Güneri, Feride;

“Aile İçinde Kadına Yöneltilen Şiddet”,  
Evdeki Terör: Kadına Yönelik Şiddet  
içinde, Mor Çatı Yayınları, İstanbul,  
1996, s. 87-92.

Yılmaz, İlkay;

1990 Sonrası Türkiye’de  
Demokratikleşmeye Kadın Hareketinin  
Etkisi: TCK Kadın Platformu Örneği,  
İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler  
Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana  
Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,  
2006.

Yıldırım, Aysel,

“Sığınaklarda Kalan Kadınların Uğradığı  
Şiddetin Boyutları”, Yüksek Lisans Tezi,  
Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler  
Enstitüsü, Ankara, 1996.

[www.anayasa.gov.tr](http://www.anayasa.gov.tr)

[www.ksgm.gov.tr](http://www.ksgm.gov.tr)

[www.morcati.org.tr](http://www.morcati.org.tr)

[www.sigınmaevleri.net](http://www.sigınmaevleri.net)

[www.shcek.gov.tr](http://www.shcek.gov.tr)

[www.turkhukuk sitesi.com](http://www.turkhukuk sitesi.com)

[www.ucansüpürge.org](http://www.ucansüpürge.org)

## ÖZET

Bu çalışmada, kadına yönelik şiddetle mücadelede etkili bir araç olarak kadın sığınmaevi önlemi, Türkiye örneği üzerinden değerlendirilmiştir. Bu kapsamda kadın sığınmaevlerinin ortaya çıkması ve kurumsallaşması sürecinde kadın hareketinin etkisi incelenmiştir. Dünyada 1970'lerde, Türkiye'de ise 80'lerin başında yeniden yükselişe geçen kadın hareketi, kadınların sorunlarını politika konusu yapmıştır. Kadına yönelik şiddet tüm biçimleri ile sorgulanmış ve kadın erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkisinden kaynaklanan toplumsal bir sorun olarak tanımlanmıştır. Bu süreçte kadına yönelik aile içi şiddetin boyutları ortaya çıkmış ve şiddetten uzakta güvenli bir ortam sağlayan kadın sığınmaevleri gündeme gelmiştir. Türkiye'de 80 sonrası kadın hareketi, mücadelesinin odağına kadına yönelik aile içi şiddeti koymuş ve bu doğrultuda yasal ve kurumsal kazanımlar elde etmiştir. Sığınmaevleri en önemli kurumsal kazanımdır. Bu tartışmalar çerçevesinde konuya ilişkin uluslararası ve ulusal düzenlemeler incelenmiş ve devletin yükümlülükleri değerlendirilmiştir. Türkiye'de sığınmaevlerinin yapısı ve örgütlenmesine ilişkin sorunlar, devletin sorumlulukları ve kadın kuruluşlarının talepleri doğrultusunda tartışılmıştır. Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet çok yaygın bir sorundur. Yasal zorunluluklara rağmen, devlet yükümlülüklerini yerine getirmemektedir. Sığınmaevi açmak ve bu konuda çalışan kadın kuruluşlarına finansman sağlamak devletin görevleri arasındadır.

## ABSTRACT

In this study, measure of women's shelter was evaluated as an effective tool in dealing with violence against women, through the example of Turkey. In this context, the emergence of women's shelters and the influence of the women's movement in the process of corporate growth was examined. The women's movement rising in the world in seventies and in Turkey at the beginning of the eighties made women's issues as policy matters. All forms of violence against women and unequal power relations between men and women have been questioned due to a problem has been described as social affairs. In this process the size of domestic violence for women has arised and shelters providing a safe environment away from the violence of women has come into question. The women's movement after eighties in Turkey, focused on dealing with domestic violence against women and legal and institutional achievements in this direction was obtained. Women's shelter is the most important institutional achievements. This discussion topic within the framework of international and national regulations regarding the obligations of the state were examined and evaluated. The problems relating to structure and organization of the shelters in Turkey were discussed in the context of the responsibilities of the state and demands of women's organizations. Domestic violence against women in Turkey is a very common problem. Despite the legal obligations, State does not fulfill its obligations. Opening shelters and providing funding to women's organizations are among the duties of the State.